Încotro?
Nu știu. Credeam că știi tu.
Poate nu știe nimeni.
Asta e. Să sperăm că o să fie bine când ajungem.

Societatea de Analize Feministe

CARTEA NEAGRĂ A EGALITĂȚII DE ȘANSE ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI ÎN ROMÂNIA

Ioana Borza
Laura Grünberg (coord.)
Theodora-Eliza Văcărescu

Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden

Proiect finanțat de Ambasada Regatului Țărilor de Jos
la București prin Programul Matra-KAP

Publicație realizată de Societatea de Analize Feministe AnA
cu sprijinul financiar al Ambasadei Regatului Țărilor de Jos,
Programul RO/Matra – KAP/05-24

Coordonatoare publicației: Laura Grünberg

Copertă: Petru Lucaci
Layout: Mihaela Râbu, Faber Studio
Tehnoredactare: Faber Studio
Ilustrații: Maria Plohotniuc
Corectură: Theodora-Eliza Văcărescu

Editura AnA/Tipografia Smart Print
ISBN: 973-99789-7-5

Copyright © 2006 Editura AnA

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Ambasadei
Regatului Țărilor de Jos. El reflectă opinia autoarelor şi este supus legislației privitoare la drepturile de autor.

CUPRINS

Introducere		Laura Grünberg	7
Capitolul I	FURNIZORII		
I. 1.	De la cine şi ce învăţam despre egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în România		12
I. 2.	Ce este egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în România		20
I. 3.	Cine se ocupă de egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în România		31
	a) Oameni		32
	b) Instituţii		44
Capitolul II	BENEFICIARELE/ BENEFICIARII		
II. 1.	Negrul realităţilor roz		65
II. 2.	Experienţe		83
Capitolul III	ACCENTE		
Femei şi diversitate		Laura Grünberg	107
Diversitate şi putere		Diana Ureche	110
Femeile rome şi egalitatea de şanse		Isabela Mihalache	116
Bilele negre ale egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi		Enikö Magyari-Vincze	119
Şi-am încălecat pe-o şa şi v-am spus povestea		Theodora-Eliza Văcărescu	124

mass-media aşa

Selecţia candidaţilor şi implicarea femeilor în viaţa politică. Studiu de caz: alegerile interne PSD 2004 — Arpad Todor — 126

Semnal de alarmă. Dacă istorie nu e… nimic nu e — Ştefania Mihăilescu — 132

(NOT) MADE IN ROMANIA: A importa sau a nu importa – aceasta n-ar trebui să fie problema — Theodora-Eliza Văcărescu — 136

Traficul de persoane în scopul exploatării sexuale – România — Iris Alexe — 138

Motive pentru decalajul dintre numărul instituţiilor şi consecinţele practice — Oana Băluţă — 142

Religia şi socializarea de gen — Anca Jugaru — 146

Radiografie feministă — Mihaela Miroiu — 150

ANEXE — 156

Despre autoare — 164

Povestea Maricicăi. Benzi desenate — Maria Plohotniuc — 165

Laura Grünberg

De ce o carte neagră a egalității de șanse între femei și bărbați în România?

De ce o «carte neagră» pe acest subiect? Agenție de egalitate de șanse, zeci de ONG-uri de femei cu programe diverse, organizații de femei în diferite partide, colecție de studii de gen la Polirom, masterate și doctorate de profil, legi europene, femei milionare, destui bărbați dispuși la parteneriat privat… ce e atât «de negru» în domeniul egalității de șanse în România de merită o carte?

Stau oare lucrurile chiar așa de bine încât nu se justifică un asemenea demers? Este egalitatea de șanse între femei și bărbați un concept internalizat la nivelul mentalului colectiv? Mult nu înseamnă și bine. Și bine nu înseamnă neapărat destul. Ca în multe alte privințe, depinde de unghiul din care este privită problema. Dintr-un colț (cel al feminismului academic) pare OK. Din altul (dacă ne gândim la câte adăposturi pentru victime ale violenței domestice există sau câte femei sunt în Parlament) se vede altfel. Așadar, propunem acest volum:

Pentru că poate fi un mod aparte de a aduce subiectul egalității de șanse în mentalul colectiv.

Pentru că, dincolo de multe realizări ale mișcării de femei din România ultimilor ani, există încă multe zone confuze, multe lucruri improvizate, multe aspecte neacoperite, multe desincronizări, marginalizări și auto-marginalizări în interiorul domeniului și al comunității.

Pentru că, dincolo de documente și instituții, există femeile din țara aceasta, care, așa cum arată cifrele, trăiesc în sărăcie, se confruntă cu probleme specifice de sănătate, câștigă mai puțin decât bărbații, sunt victime ale violenței domestice și ale traficului de ființe umane, numai 10% ne reprezintă în Parlament etc. Mai mult, există ierarhii și discriminări între femei și între bărbați. Sunt anumite grupuri de femei (femeile rome, cele în vârstă sau din mediul rural) care o duc mai rău decât multe alte femei (idem și pentru anumite grupuri de bărbați).

Pentru că în România se confirmă teoria acumulării dezavantajelor. Poate că nu există multe discriminări de gen majore, dar există cu siguranță multe lucruri aparent mărunte care întreține nejustificat (și demodat) discrepanțe și chiar discriminări de gen. De multe ori mecanismul de combatere a discriminărilor de gen are hibele lui, care merită discutate.

Pentru că o critică constructivă (cartea oferă destule sugestii pentru posibile soluții) nu poate fi decât folositoare. Argumentul legat de faptul că nu e bine, nu e diplomatic să critici o zonă şi aşa supusă prejudecăților ni se pare un argument slab. Spiritul critic, pentru care noi pledăm, este, din contră, un semn de vitalitate pentru domeniu.

Am scris această carte cu gândul la Maricica, personajul generic lansat de Mihaela Miroiu. Maricica este femeia obişnuită din România. Dacă se simte discriminată şi încearcă să îşi rezolve problema, ce poate face? Se descarcă sfătuindu-se cu prietenele şi vecinele, caută în cartea de telefon numere de la organizații de femei, află de instituții guvernamentale şi încearcă să depună o plângere... Între timp se scrie şi se vorbeşte prin cărți şi conferințe despre «discriminarea Maricicăi», dar ea devine mamă, îmbătrâneşte şi nu rezolvă mai nimic. Speranța însă nu moare… cu gândul la această Maricica am încercat să identificăm zonele deficitare şi astfel, implicit, aspectele care trebuie îmbunătățite pentru ca egalitatea de şanse între femei şi bărbați să devină un lucru obişnuit, o normalitate, o realitate pentru oamenii obişnuiți. În speranța că, dacă nu Maricica, atunci poate măcar fata ei va avea mai mult succes, am lucrat la acest volum.

Este o carte neagră a egalității de şanse între femei şi bărbați asumat dezechilibrată. Se vorbeşte mai mult despre femei, despre existența unor decalaje şi discriminări la adresa lor în primul rând. Am tratat subiectul asumat/voit dezechilibrat pentru că, dincolo de corectitudinea politică, trebuie să ne raportăm la realități: de cele mai multe ori femeile şi nu bărbații au o problemă cu egalitatea de şanse. Decalajele de gen în diverse domenii le dezavantajează mai ales pe ele (cu excepții desigur: în învățământul superior, unde se prevede o inversare a dezechilibrului: vor fi în curând mai multe femei titrate decât bărbați), bărbații fiind în general un grup conservator în ceea ce priveşte deblocarea unor oportunități de reală egalitate a femeilor cu ei. Asta nu înseamnă că vrem egalitate-inegală, doar pentru unii – în speță pentru femei, ci doar că prin această publicație dorim să sprijinim mai ales mişcarea de femei şi instituțiile aferente în demersurile lor de a micşora dezechilibrele de gen, de cele mai multe ori nefavorabile femeilor. De asemenea, pledăm insistent în carte pentru egalitate între femei şi nu doar pentru femei.

Nu a fost simplu să gândim o structură pentru această publicație pe care o do-ream ieşită din canoanele obişnuite. Am vrut să fie accesibilă unui public larg, dar avizat. Am vrut să fie sintetică, ironică şi curajoasă în «verdicte» pe care ni le asumăm.

Am optat pentru structura de față în care am sistematizat informația și am grupat bilele negre și albe în jurul problemelor legate de «Furnizorii» și «Beneficiarele/ii» de servicii în domeniu.

Legendă:
– bile negre
– bile albe

Premiza de la care am pornit este că trăim într-o lume genizată. O lume în care fiecare instituție socială în parte și toate la un loc transmit permanent mesaje de gen. O lume în care unii definesc teritoriul, alții intermediază transferul de cunoaștere de la instituții la beneficiare/i, altele/ții pur și simplu trăiesc și au experiențe zilnice cu profunde conotații și implicații de gen.

Am ales formule care să vorbească de la sine: lista deschisă cu specialistele de gen în contrast cu cea a specialiștilor; colaje de mesaje de gen ale diverselor instituții sociale; colaje de date-informații care nu au nevoie de comentarii suplimentare, indică doar o anume situație, stare de fapt, opinii autorizate. Am dat unitate volumului și prin intermediul poveștii în benzi desenate a Maricicăi.

În final, am selectat o serie de teme care, pe parcursul proiectului, au fost menționate de cele/i cu care ne-am sfătuit ca fiind prioritare și despre care am considerat că s-a vorbit mai puțin până acum în România (ca, de exemplu, «gen și diversitate») sau am revenit cu accente la anumite teme de pe parcursul lucrării pe care le-am considerat prioritare: gen și mass-media, gen și politică, instituționalizarea problematicii de gen, gen și sănătate. Aceste mini-studii au fost realizate de membrele echipei, dar și de specialiste și specialiști în domeniu.

Ne asumăm limitările. Nu ne-am propus în nici un fel să inventariem toate temele legate de problematica egalității de șanse între femei și bărbați în România. Am făcut o selecție desigur subiectivă. Este o carte a verdictelor – formulate și asumate de persoane cu experiență și expertiză în domeniu, ceea ce oferă credibilitatea de care avea nevoie un asemenea demers. Documentarea riguroasă și responsabilă este de asemenea un garant al calității conținutului.

Volumul este rezultatul unei munci de echipă: Ioana Borza, Laura Grünberg și Theodora-Eliza Văcărescu sunt autoarele. Dar au pus umărul la finalizarea acestui proiect Nicoleta Niță, care a asigurat documentarea specifică, și Vera Coutun care, împreună cu Elena Dima, s-au ocupat, pe rând, de secretariat. Layout-ul publicației îi aparține Mihaelei Râbu, iar ilustrațiile au fost făcute de Maria Plohotniuc. De asemenea, după cum se va citi, avem incluse păreri și studii de caz de la multe persoane cu expertiză în domeniu, care au răspuns la apelul nostru și cărora le mulțumim.

Nu în ultimul rând, dorim să mulțumim Ambasadei Regatului Țărilor de Jos

la Bucureşti, care a sprijinit proiectul în cadrul programului Matra şi care, prin intermediul doamnei Norma Nițescu, s-a arătat flexibilă, minimă birocratic şi eficientă pe tot parcursul colaborării.

Deşi a fost un demers eminamente critic, în final avem un sentiment confortabil. Adunând toate «bilele negre» inventariate de noi, am ajuns în mod paradoxal la concluzia că situaţia este… roz. Adică... dacă nu Maricica, atunci sigur fata ei va avea câştig de cauză. Va trăi într-o societate în care egalitatea de şanse va fi ceva normal, instituţiile aferente fiind aproape inutile. Trebuie doar… puțintică răbdare!

CAPITOLUL I

FURNIZORII

I.1. De la cine şi ce învăţăm despre egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în România?

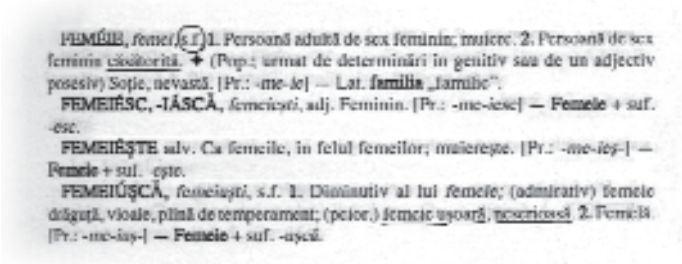

FEMÉIE, *femei*, s.f. 1. Persoană adultă de sex feminin; muiere. 2. Persoană de sex feminin căsătorită. ✦ (Prp.; urmat de determinări în genitiv sau de un adjectiv posesiv) Soţie, nevastă. [Pr.: -me-ie] — Lat. **familia** „familie".

FEMEIÉSC, -EÁSCĂ, *femeieşti*, adj. Feminin. [Pr.: -me-ieşc] — **Femeie** + suf. *-esc*.

FEMEIÉŞTE adv. Ca femeile, în felul femeilor; muiereşte. [Pr.: -me-ieş-] — **Femeie** + suf. *-eşte*.

FEMEIÚŞCĂ, *femeiuşti*, s.f. 1. Diminutiv al lui *femeie*; (admirativ) femeie drăguţă, voioasă, plină de temperament; (peior.) femeie uşoară, necuviincioasă. 2. Femelă. [Pr.: -me-iuş-] — **Femeie** + suf. *-uşcă*.

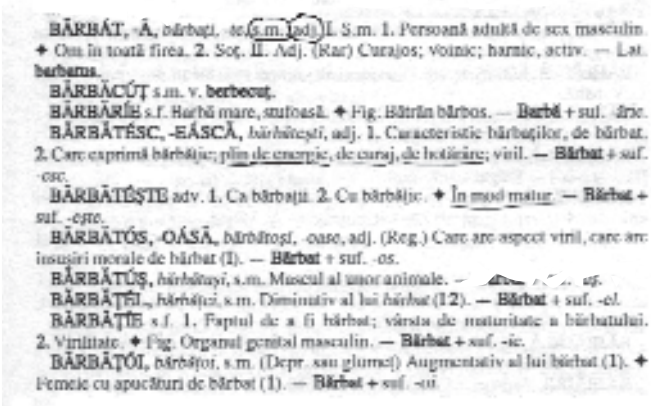

BĂRBÁT, -Ă, *bărbaţi*, -te, s.m. (adj.) I. S.m. 1. Persoană adultă de sex masculin. ✦ Om în toată firea. 2. Soţ. II. Adj. (Rar) Curajos; voinic; harnic, activ. — Lat. **barbarus**.

BĂRBĂCÚŢ s.m. v. **berbecuţ**.

BĂRBĂRÍE s.f. Barbă mare, stufoasă. ✦ Fig. Bătrîn bărbos. — **Barbă** + suf. *-ărie*.

BĂRBĂTÉSC, -EÁSCĂ, *bărbăteşti*, adj. 1. Caracteristic bărbaţilor, de bărbat. 2. Care exprimă bărbăţie; plin de energie, de curaj, de hotărâre; viril. — **Bărbat** + suf. *-esc*.

BĂRBĂTÉŞTE adv. 1. Ca bărbaţii. 2. Cu bărbăţie. ✦ În mod matur. — **Bărbat** + suf. *-eşte*.

BĂRBĂTÓS, -OÁSĂ, *bărbătoşi*, *-oase*, adj. (Reg.) Care are aspect viril, care are însuşiri morale de bărbat (I). — **Bărbat** + suf. *-os*.

BĂRBĂTÚŞ, *bărbătuşi*, s.m. Masculul al unor animale. — [illegible] suf.

BĂRBĂŢÉL, *bărbăţei*, s.m. Diminutiv al lui *bărbat* (12). — **Bărbat** + suf. *-el*.

BĂRBĂŢÍE s.f. 1. Faptul de a fi bărbat; vârsta de maturitate a bărbatului. 2. Virilitate. ✦ Fig. Organul genital masculin. — **Bărbat** + suf. *-ie*.

BĂRBĂŢÓI, *bărbăţoi*, s.m. (Depr. sau glumeţ) Augmentativ al lui *bărbat* (1). ✦ Femeie cu apucături de bărbat (1). — **Bărbat** + suf. *-oi*.

DEX. Dicţionarul explicativ al limbii române (ediţia a II-a, conducători: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, Bucureşti: Ed. Univers Enciclopedic, 1998)

(Ne)lămuriri:

- bărbatul este substantiv şi adjectiv; femeia este numai substantiv: «Zoe, fii bărbată!»

- bărbatul are sens pozitiv, femeia are sens negativ: a fi bărbat înseamnă a fi plin de energie, de curaj, de hotărâre; a fi femeie înseamnă a fi neserios/oasă.

- bărbatul este mai «productiv» din punct de vedere lingvistic decât femeia: şapte derivate pentru «bărbat», trei pentru «femeie».

• «şi dă roabei tale acesteia să se plece în toate bărbatului său, şi robului Tău acestuia să fie cap femeii ca să vieţuiască după voia Ta» (Molitfelnic,«Rânduiala Botezului», Bucureşti: Ed. Institutului Biblic si de Misiune al B.O.R., 1984, p. 74);

Este firesc şi chiar e bine ca femeile să caute înlăturarea abuzurilor şi nedreptăţilor la care sunt expuse, numai că solidaritatea lor ar fi mai eficientă luând expresia feminităţii - aşa a funcţionat atât amar de vreme - decât chipul zburlit al feminismului.
(Dan Ciachir, «Frigiditate şi ateism», Ziua, 12 octombrie 2005)

Să ai şansa de a avea în grădina palatului un inorog Andrei Pleşu pe care marile curţi europene tânjesc să-l aibă măcar o dată în preajmă şi tu să preferi compania unei bălţate româneşti cu ojă pe copite şi cu ugerul la vedere Elena Udrea, aiasta chiar că întrece orice închipuire.
(Mircea Dinescu, «Vaca şi inorogul», Gândul, 5 mai 2005)

• femeile care au născut sunt tratate ca necurate vreme de şase săptămâni dacă «rodul păcatului» este fată şi doar trei săptămâni dacă «rodul păcatului» este băiat (Levitic, XII, 2-8, care dispune ca «noul născut de sex masculin să fie dus la templu în a opta zi (momentul circumciziunii); dacă a născut o fetiţa, mama va fi «necurată două săptămâni şi va trebui să stea departe de templu, până se va «curăţi», după care va aduce jertfe pentru «păcatul» ei, Levitic, XII, 6).

- Ce face un neuron în capul unei blonde ?
- Se plictiseşte.

bărbat m. om, ins, individ, soţ	femeie f. 1. soţie, nevastă, 2. muiere, prietenă, (depr.) fustă
bărbătesc, -ească adj. 1. viguros, destoinic, tare, viril, masculin, puternic. 2. curajos, îndrăzneţ, cutezător, temerar, viteaz, neînfricat	femeiesc, -ească adj. v. feminin
bărbăție f. 1. virilitate, tărie, energie, putere, vigoare 2. curaj, vitejie	- ????????
masculin, -ă adj. bărbătesc, viril, mascul	feminin – ă adj. femeiesc, muieresc
masculinitate nu figurează în acest dicționar	feminitate f. delicatețe, gingăşie, grație, moliciune, suplețe
om m, bărbat, ins, individ, soț!!!!!	

Dicționar de Sinonime (ediția a V-a, Gh. Bulgăr, Bucureşti: Ed. Palmyra, 1996)

(Ne)lămuriri:

- bărbatul este om şi omul este bărbat;
  femeia este soție, muiere şi, depreciativ, fustă!

- ca adjectiv, bărbatul este un lung şir de caracteristici pozitive.
  ca adjectiv, femeia este… femeie.

- nu există un corespondent feminin al cuvântului bărbăție… femeieție?

- deşi există în limba română, în Dicționarul de sinonime, nu apare cuvântul masculinitate. De ce? Poate pentru că feminitatea, pe lângă explicațiile din dicționar, înseamnă şi supunere la tradițiile patriarhale!

- Ce face o femeie cu o foaie albă de hârtie în faţă?
- Îşi citeşte drepturile.

- De ce toarnă blonda apă în tastatură ?
- Ca să navigheze pe internet.

Prioritatea nu e numărul femeilor în politică sau la conducerea diverselor instituţii, nici accesul lor la educaţie, ci încurajarea natalităţii şi combaterea violenţelor familiale. (Adrian Papahagi, «Feminismul şi adevăratele priorităţi pentru femei», Averea, 17 octombrie 2005)

- «Femeile să se supună bărbaţilor lor ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii precum şi Hristos este cap Bisericii, trupul său al cărui mântuitor şi este...» (Molitfelnic, p. 77);

- «prin neascultarea ei, Eva a fost pricina de moarte pentru ea şi pentru întreg neamul omenesc» (Tertulian, «De feminorum» in Patrologia, Bucureşti: Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1985, vol. II, p. 461);

Deghizat în ultimul timp sub peroraţia mişcărilor considerate în mod aproape unanim ca fiind progresiste (drepturile omului, drepturile animalelor, multiculturalism, reetnicizarea identităţilor minoritare, ecologism, feminism etc.), socialismul continuă să fie şi azi, după prăbuşirea socialismelor reale, orizontul comun de aspiraţii
al tuturor «oamenilor de bine».
(Horia Roman Patapievici, «Liber sau conservator», Revista 22, 5-11 februarie 2002)

Când va vorbi femeia...
…Vor tremura în haos vibrări de oale sparte
şi-n lumile de crătiţi şi de tigăi deşarte
Vor spumega în spasme de fumuri violete
Anemice sarmale
Şi ftizice cotlete,
Şi arse maioneze vor plânge-n ziua ceea,
Când, searbădă, vorbi-va la Cameră femeia.
Într-un proiect de lege se va trezi
Ibricul
Şi pudra
Şi juponul
Chiuloţii şi caleaşca
Când searbădă vorbi-va, la Cameră
Popeasca
(Ion Pribeagu, 1916, Vârfuri de spadă, Bucureşti: Facla, ed. a II-a)

Munca-i frumoasă ca femeia
Evident la vârsta a treia
Dacă înţelegi asta
Pe muzica mea poţi să-ţi
baţi nevasta
(Paraziţii, refren «Omu din lift», Toate nevestele)

Unde sunt femeile în istoria Românilor?

¯…Nu-nțelegi tu, din a ei căutătură,
Că deprindere, grimasă este zâmbetul pe gură,
Că întreaga-i frumusețe e în lume de prisos,
Şi că sufletul ți-l pierde fără de nici un folos?

Aşadar, când plin de visuri, urmăreşti vre o femeie,
Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.
Ia întreab-o, bunăoară,
Ş-o să-ți spuie de panglice, de volane şi de mode,
Pe când inima ta bate-n ritmul sfânt al unei ode...
Când vezi piatra ce nu simte nici durerea şi nici mila -
De ai inimă şi minte – feri în lături, e Dalila!
(Mihai Eminescu, «Scrisoarea V»)

...Nu trebuie cine ştie ce subtilitate analitică pentru a vedea că activistelor feminismului, care au ceva oţărât şi deshidratat când se manifestă, le lipseşte graţia, fantezia îmbrăcămintii, unda unui parfum bine ales, echivocul decent. (Dan Ciachir, «Frigiditate şi ateism», Ziua, 12 octombrie 2005)

(«AndreEA s-a ciocnit cu un tramvai», Libertatea, 4 decembrie 2004)

Anunţuri

Domnişoara rafinată, corp superb, sâni provocatori, ofer companie domnilor 0726 943...
(oferte ziar Libertatea)

- Lipseşte revoluția de dicționar (de exemplu denumirile profesiilor sunt exclusiv la masculin: doamna profesor universitar, doamna ministru, doamna preşedinte etc., dar unele profesii, în general devalorizate, sunt numai la feminin: femeie de serviciu, asistentă medicală/ vs./ asistent universitar, secretară/ vs./ secretar de stat etc.)

- O cultură de masă invadată de mesaje patriarhal-denigratoare la adresa femeilor;

- Foarte puține mesaje diverse, anti-stereotip despre rolurile femeilor şi ale bărbaților în viața cotidiană;
  Efectele cumulative ale mesajelor patriarhal-denigratoare la adresa femeilor venite de la diverse instanțe formatoare.

I. 2. Ce este egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în România?

Definiţiile care circulă în diverse contexte legislative, instituţionale şi academice, traducerile folosite, abrevierile sau prescurtările specifice, toate conturează cadrul conceptual al unui domeniu. Ilustrăm prin câteva exemple hibele unei construcţii conceptuale pe care noi o considerăm încă extrem de confuză, cu o puternică încărcătură de import, a domeniului egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi.

EXEMPLE DE TERMINOLOGIE ÎN UZ
- egalitate de şanse pentru femei şi bărbaţi
- egalitate de şanse între femei şi bărbaţi
- egalitate de şanse şi de tratament între femei şi bărbaţi
- egalitate de gen
- oportunităţi egale între femei şi bărbaţi
- şanse egale
- principiul egalităţii de şanse între sexe
- principiul egalităţii de şanse şi nediscriminării/non discriminării

- neclaritate terminologică/ inconsistenţă terminologică;
- inconsecvenţa termenilor/ suprapunere de termeni;
- ambiguitate conceptuală indusă.

EXEMPLU DE CONCEPTUALIZARE A DOMENIULUI ÎN CADRUL LEGISLAȚIEI

Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi

Art. 1.
(1) Prezenta lege reglementează măsurile pentru promovarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi, în vederea eliminării discriminării directe şi indirecte după criteriul de sex, în toate sferele vieţii publice din România.
(2) în sensul prezentei legi, prin egalitate de şanse între femei şi bărbaţi se înţelege luarea în considerare a capacităţilor, nevoilor şi aspiraţiilor diferite ale persoanelor de sex masculin şi, respectiv, feminin şi tratamentul egal al acestora.

Art. 2.
Măsurile pentru promovarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi şi pentru eliminarea discriminării directe şi indirecte după criteriul de sex se aplică în domeniul muncii, educaţiei, sănătăţii, culturii şi informării, participării la decizie, precum şi în alte domenii, reglementate prin legi specifice.

Art. 3.
Prevederile prezentei legi nu au aplicabilitate în cadrul cultelor religioase şi nu aduc atingere vieţii private a cetăţenilor.
(Monitorul Oficial, Partea I, nr. 301, 8 mai 2002)

OPINIE
Liliana Popescu

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «Ce NU merge în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați în România?»

Nu merg multe. În primul rând, mințile multor femei se risipesc în căutarea de a fi modele, de a suci mințile bărbaților pentru a-și găsi soțul care să le întrețină. Este mai greu pentru acestea să se vadă în rol de persoane independente și, probabil, le sperie gândul că ar putea rămâne singure și să se descurce într-o lume croită pentru a promova prioritar bărbații-care-câștigă-pâinea-în-casă. Și poate că nu au suficientă încredere că valorează ceva prin ele însele;
În al doilea rând, există atâta sexism și atâta machoism în România încât, într-un fel, le înțeleg că preferă să se adapteze canoanelor acreditate;
În al treilea rând, cred că instituțiile statului cu atribuții în domeniu sunt pri-vite de către stat și de către societate ca fiind mai mult de formă, așa ca să facem pe placul UE;
În al patrulea rând, cred că nici Uniunii Europene nu-i prea pasă de ce face egalitatea de șanse între femei și bărbați în România. Pe liderii europeni (copleșitor majoritar bărbați – e suficient să ne uitam la «pozele de familie» europene să ne dăm seama) nu-i interesează problema aceasta, ci cea a eficienței economice și a viabilității intrării României în UE. De altfel, legislația UE e prioritar legată de egalitatea de șanse în muncă – și noi știm cum e cu regulile nescrise în ceea ce privește treburile neplătite ale casei.

Comentariu
- legea preia definiția standard a egalității de șanse între femei și bărbați din legislația internațională și urmărește zonele de activitate din viața publică.

- legea din România nu acoperă zona vieții private.

- termenul «tratament egal» ridică probleme de aplicare a principiului egalității de șanse («tratament egal» poate fi interpretat în practică atât ca pornind de la un unic standard – întotdeauna bărbații – sau acceptarea existenței a două standarde – femeile și bărbații – cu capacități, nevoi și aspirații diferite. Exemplu: concediul de maternitate ca situație de boală).

EXEMPLE DE CONCEPTUALIZARE ÎN GHIDURI ŞI MANUALE

Egalitatea de şanse pentru femei şi bărbaţi

Vizibilitate, autonomie, responsabilitate şi participare egală a celor două sexe la/ în toate sferele vieţii publice şi private
(sursă: Abordare integratoare a egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi, Consiliul Europei, 1998).

luarea în considerare a capacităţilor, nevoilor şi aspiraţiilor diferite ale persoanelor de sex masculin şi respectiv, feminin, şi tratamentul egal al acestora
(sursa: Art. 1 alin. 2 Legea nr. 202 din 25 martie 2002 privind egalitatea de şanse pentru femei şi bărbaţi)

femeile şi bărbaţii au aceleaşi drepturi, obligaţii şi posibilităţi cu privire la:
- a avea un loc de muncă care să le asigure independenţa economică;
- a se implica în gospodărie şi creşterea copiilor;
- a participa la viaţa politică, sindicală, culturală, la activităţile comunitare.
(sursă: http://www.skolverket.se/english/system/equality.shtml)

(Ghid de informaţii şi bune practici în domeniul egalităţii de şanse pentru femei şi bărbaţi, CPE, 2004)

«Abordarea integratoare se referă la (re)organizarea procedurilor şi reglementărilor uzuale, (re)organizarea responsabilităţilor şi capacităţilor în sco-pul integrării perspectivei de gen în toate aceste proceduri, reglementări, responsabilităţi, capacităţi etc. Se referă, de asemenea la utilizarea expertizei de gen în elaborarea şi planificarea politicilor, utilizarea analizei privind impactul de gen în acest proces, includerea consultărilor şi participării grupurilor şi organizaţiilor relevante. Numai când toate aceste (pre)condiţii sunt îndeplinite se poate afirma că procesul abordării integratoare este în curs de realizare.»
(Gender Mainstreaming. Metode şi instrumente, CPE, 2004)

«„Conduita integratoare de gen“ (gender mainstreaming) este o inițiativă transnațională din start, care ridică probleme speciale procesului de elaborare a politicilor (Sylvia Walby, «Gender mainstreaming: Productive tensions in theory and practice», Leeds, University of Leeds). ¯…× Conduita integratoare de gen are cel puțin două cadre de referință: unul ce ține de egalitatea de gen şi unul ce ține de integrare. Astfel, în elaborarea politicilor există simultan două scopuri: promovarea egalității de gen şi creşterea eficienței politicilor publice prin includerea analizei de impact de gen. Deoarece explicațiile funcționale şi structurale provocate de conduita integratoare de gen sunt reorganizarea, ameliorarea, dezvoltarea şi evaluarea politicilor, avem aici atât un proces politic, cât şi unul tehnic (Council of Europe, «Gender Mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices», http://www.coe.fr/cm/reports/1998/98greg1.htm).»
(Egalitatea de şanse între femei şi bărbați în implementarea politicilor publice în România. Ghid practic, PNUD, 2005)

«Prin egalitate se înțelege nivelul egal de vizibilitate, autonomie, responsabilitate şi participare a celor două sexe la/ în toate sferele vieții publice şi private. Conceptul de egalitate între sexe, în afara oricărei referiri la diferențele legate de sex, se opune pur şi simplu conceptului inegalității dintre sexe şi susține principiul unei participări totale a femeilor şi bărbaților la viata societății. (Council of Europe, «Gender Mainstreaming: Conceptual framework, methodology and presentation of good practices», http://www.coe.fr/cm/reports/1998/98greg1.htm)»
(Egalitatea de şanse între femei şi bărbați în implementarea politicilor publice în România. Ghid practic, PNUD, 2005)

- distribuția slabă a materialelor (doar în cercuri restrânse, interesate de problemă);
- tiraj redus;
- lipsa accesului publicului larg la astfel de materiale;
- fonduri puține pentru cercetare şi publicare.

- existența unor materiale: manuale, ghiduri, cercetări, site-uri specializate;
- organizarea de training-uri, seminarii, workshop-uri, şcoli de vară referitoare la tema egalității de şanse între femei şi bărbați.

EXEMPLE DE CONCEPTUALIZĂRI ÎN REGLEMENTĂRI ALE ACTIVITĂȚILOR INSTITUȚIILOR PUBLICE

«Art. 5 – Comisia pentru egalitate de şanse între femei şi bărbaţi are următoarele domenii de activitate:
- eliminarea oricăror forme de discriminare după criteriul de sex şi îmbunătăţirea condiţiei femeii în societate»
(site-ul oficial al Comisia pentru egalitate de şanse între femei şi bărbaţi din cadrul Camerei Deputaţilor, Parlamentul României, http://www.sanseegalecdep.as.ro)

« Comisia pentru drepturile femeilor şi şanse egale, din cadrul Parlamentului European, şi-a exprimat opinia privind stadiul negocierilor României pentru aderare la U.E. (22 iunie 2001) din perspectiva abordării egalităţii de gen. Astfel, în document se menţionează că principiul egalităţii de şanse între sexe „trebuie integrat ca o problemă de graniţă în toate sferele politicilor şi se cere încorporarea principiului promovării femeilor în toate sferele de activitate". Comisia «ia notă cu regret că „numărul de femei candidate a fost cu mult sub media europeană şi că procentajul de femei în poziţii de conducere este mic şi cere Guvernului României să introducă măsuri pentru asigurarea participării femeilor la procesele de decizie"».
(site-ul oficial al Comisiei pentru egalitate de şanse între femei şi bărbaţi din cadrul Camerei Deputaţilor, Parlamentul României, http://www.sanseegalecdep.as.ro)

- preluarea limbajului ca slogan;

- generalizări/ supra-generalizări (de exemplu utilizarea termenului «femeie» (singular) care duce la ştergerea diversităţii din cadrul grupului la care ne referim);

- utilizarea exclusivă a conceptului de egalitate de şanse între sexe (şi nu a egalităţii de gen).

EXEMPLE DE DEFINIRE A DOMENIULUI PRIN INTERMEDIUL TRADUCERILOR

Termeni în limba engleză	Varianta/ele în limba română
Gendering	genizare / genderizare / aplicarea unei grile de gen
Gendered	genizat / genderizat / cu dimensiune de gen
Gender mainstreaming	conduită integratoare de gen
Gender proofing	analiza, evaluarea sistematică a probelor privind includerea dimensiunii de gen
Gender sensitive	sensibilitate la gen
Gender blind	insensibilitate / opacitate la gen
Gender neutral	neutru din punctul de vedere al genului
Gender balance	echilibru de gen
Gender gap	diferența dintre genuri
Empowerment	împuternicire / autorizare / capacitare
Gender focal point	centru de informare pentru problematica de gen
Stakeholders	părțile care au un interes în această problemă

Exemple:

- «implementarea abordării integratoare a egalității pentru femei şi bărbați»;

- «părțile care au un interes în această problemă» (engl. stakeholders);

- Egalitatea de Gen şi în Alte Locuri – EGAL II, aprilie 2002 - februarie 2003, finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă Bucureşti – Programul pentru Femei.

- apariția unui «nou» limbaj de lemn;

- definirea domeniului de tip copy-paste. Neadaptarea termenilor: 1) atât la limba română, dar, mai ales, la 2) realitățile româneşti;

- inconsistență conceptuală.

EXEMPLE DE ABREVIERI

ANES	(Agenţia naţională pentru egalitatea de şanse)
CEDAW	(Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
CNCD	(Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării)
CODES	(Comisia consultativă interministerială în domeniul egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi)
CONES	(Comisia naţională în domeniul egalităţii de şanse)
CPE	(Centrul Parteneriat pentru Egalitate)
EC CSPs	(tip de analiză, cu indicatorii extraşi din MDGs)
EES	(The European Employment Strategy)
GAD	(Gender and Development)
GIDP/UNDP	(Gender in Development Programme, United Nations Development Programme)
OMC	(Open Method of Co-ordination/ Metoda Deschisă de Coordonare).
PFA	(Platforma pentru Acţiune)
MDGs	(Millennium Development Goals/ Planurile de Dezvoltare ale Mileniului)
ŞEF	(Şanse Egale pentru Femei)
UNDP RBEC	(Programul Regional de Gen al Biroului Regional al Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare)

- limbaj «magic», înstrăinat, specializat, cu circuit restrâns;

- apariţia unui «nou» limbaj de lemn;

- denumiri sonore (agenţii/ consilii/ comisii naţionale) ascund instituţii noi, slab dezvoltate, cu resurse (financiare, de expertiză, umane etc.) limitate;

- inconsistenţă instituţională (neadaptare la realităţile româneşti);

- segmentare şi diluare conceptuală, umană, instituţională, legislativă, financiară;

- un domeniu suprasaturat de prescurtări magice devine un domeniu fără priză la beneficiare/i, rupt de nevoile acestora, un domeniu care pare să trăiască pentru a-şi satisface propriile nevoi.

OPINIE
Mihaela Bărăgan

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «Ce NU merge în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați în România azi?»

- ← implementarea în practică a legilor;
- ← cunoașterea în detaliu a legilor de către diferiți actori sociali;
- ← respectarea legislației existente;
- ← promovarea (insuficientă) a conceptului egalității de șanse în România (și aici ar intra și explicarea conceptului de egalitate de șanse, deoarece, în momentul în care nu se înțelege un concept, se respinge în mod automat);
- ← procesul de schimbare a mentalităților și a stereotipiilor este deosebit de lent și anevoios;
- ← lipsa politicilor și a măsurilor afirmative;
- ← lipsa strategiilor pe termene medii și lungi de promovare și implementare a egalității de șanse în România;
- ← mecanismele greoaie de pedepsire a cazurilor de discriminare;
- ← accesul mai scăzut la informație (în special legislație) al femeilor din România: femeile nu știu să recunoască un caz de discriminare, nu știu unde se pot adresa în caz că au fost victimele unei discriminări, nu știu cum să redacteze o plângere;
- ← slaba reprezentare în teritoriu a instituțiilor care ar trebui să promoveze egalitatea de șanse în România;
- ← lipsa specialiștilor reali care să lucreze în aceste instituții;
- ← toleranța «tacită» a societății românești față de cazurile de discriminare a femeilor

I. 3. CINE se ocupă de egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi în România?

De domeniul egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi în România se ocupă, generic vorbind, «oameni» (experţi – în formare sau cu diplome; activişti, funcţionari în instituţii specializate) şi «instituţii». În ciuda unor progrese evidente legate de profesionalizarea şi instituţionalizarea discursului de gen în România, documentarea pentru această publicaţie s-a finalizat cu o concluzie:
… este loc de mai bine.

I. 3. a. OAMENI*

LISTA DESCHISĂ A SPECIALISTELOR ÎN DOMENIU

Adriana BĂBAN, Doina BALAHUR, Oana BĂLUȚĂ, Ilinca BERNEA, Odette BLUMENFELD, Florentina BOCIOC, Ioana BORZA, Adina BRĂDEANU, Maria BUCUR, Roxana CHEŞCHEBEC, Ina CURIC, Reghina DASCĂL, Enikö DEMENY, Ana Maria DIMA, Otilia DRAGOMIR, Zita FARKAS, Linda FISCHER, Daniela ROVENȚA-FRUMUŞANI, Mihaela FRUNZĂ, Laura GEORGESCU, Anca GHEAUŞ, Georgeta GHERBEA, Iulia GRAD, Laura Roxana GRÜNBERG, Marcela HARBADĂ, Iulia HAŞDEU, Adelina HUMINIC, Cristina ILIE, Cristina ILINCA, Paula IVĂNESCU, Elisabeta JABA, Anca JUGARU, Fidelie KALAMBAYI, Dina LOGHIN, Carmen Laura LOVIN, Camelia LUNGU, Enikö MAGYARI-VINCZE, Teodora MANEA, Mara MARIN, Valentina MARINESCU, Petruţa MâNDRUȚ, Ştefania MIHĂILESCU, Mihaela MIROIU, Cristina MOCANU, Mihaela MUDURE, Mioara NEDELCU, Cristina OLTEANU, Maria PANTEA, Despina PASCAL, Raluca Maria POPA, Alexandrina PETREA, Liliana POPESCU, Livia POPESCU, Roxana MARINESCU, Adina PREDA, Cecilia PREDA, Adriana PRODAN, Mihaela RÂBU, Maria ROTH, Alexandra STANCIU, Romina SURUGIU, Maria ŞANDOR, Cristina ŞTEFAN, Ioana ŞTEFAN, Doina Olga ŞTEFĂNESCU, Teodora TACKACS, Roxana TEŞIU, Olivia TODEREAN, Ana Maria ȚAROVEANU, Diana URECHE, Renate WEBER, Theodora-Eliza VĂCĂRESCU, Lorena VĂETIŞI…

LISTA DESCHISĂ A SPECIALIŞTILOR BĂRBAŢI SAU A BĂRBAŢILOR CU SENSIBILITATE ASUMATĂ LA PROBLEMATICA DE GEN/ FEMINISM

Mihai ALBU, Ovidiu ANEMȚOAICEI, Alin CIUPALĂ, Ioan-Bogdan LEFTER, Emil MOISE, Adrian MIROIU, Ovidiu PECICAN, Mitică RADU, Mihai SÎRBU, Vladimir PASTI, Arpad TODOR, Lazăr VLĂSCEANU, ...

* Este o listă ilustrativă pentru existența unui nucleu consistent de specialiste în domeniu, alcătuită pe baza informațiilor şi a contactelor de la AnA. Cu siguranță conține omisiuni pe care ni le asumăm. De aceea am şi lăsat-o deschisă şi propunem inițierea unie baze de date actualizate permament cu expertele/ții în domeniu.

(pentru feministe)

- nu există o bază de date cu expertele/ţii în domeniu, deşi ea ar fi la acest moment consistentă. AnA şi alte câteva organizaţii au încercat demararea unui asemene proiect, dar nu au avut fondurile necesare pentru actualizarea şi permanentizarea demersului. Astfel:
  - amatorismul în elaborarea de documente şi politici persistă;
  - colaborarea este greoaie.
- pseudo-specializare (nu există în nomenclatorul meseriilor o asemenea specializare);
- nu există recunoaştere instituţională a specialistelor/ştilor în domeniul studiilor de gen;
- este un domeniu de studiu şi de cercetare nerecunoscut de comunitatea academică din România;
- «ocupaţie» încărcată de prejudecăţi;
- dialog firav şi «tensionat» între activist/ă şi teoretician/ă;
- dialog firav între principalele centre academice (Bucureşti, Cluj, Timişoara, Iaşi etc.);
- «brain drain» accentuat/ vs./ «brain gain» în ceea ce priveşte feminismul autohton. Desigur «brain circulation» are şi avantaje indiscutabile: studentele şi studenţii din România plecate/ţi la specializare în lume sunt foarte bine apreciate/ţi.

- Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării (CNCD), spre deosebire de Agenţia Naţională pentru Egalitate de şanse între Femei şi Bărbaţi (ANES), a angajat tinere/i specialiste/şti absolvente/ţi de masterate de profil;
- în cadrul Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţământul Superior (CNCSIS), studiile de gen sunt prezente pe lista domeniilor de cercetare finanţate şi există o comisie specializată de evaluare a proiectelor;
- specialistele/ştii în domeniu activează în marile centre universitare din România;

- domeniile de cercetare sunt diverse, acoperind majoritatea specializărilor în ştiinţele socio-umane;
- multe/ţi dintre specialiste/şti au stagii de pregătire şi/ sau cercetare la universităţi din alte ţări, acest lucru contribuind la crearea unor legături personale şi instituţionale cu universităţi/ centre etc. din afara ţării.

(pentru feminişti)

- număr foarte redus de bărbaţi implicaţi în domeniu;
- lipsa de interes a bărbaţilor pentru domeniu (atât academic cât şi activist);
- marginalizarea bărbaţilor în cadrul mişcării de femei;
- stereotipurile culturale faţă de bărbaţii sensibili la problematica de gen (şi mai ales a feminiştilor declaraţi);
- abordarea dezechilibrată a problematicii de gen în cadrul mişcării de femei şi a studiilor de gen (de multe ori problematica de gen = problematica femeilor).

- există!

Soluţii

- valorizarea expertizei de gen – obligativitatea diplomei de expert/ă de gen pentru angajare în instituţii specializate;

- revizuirea nomenclatorului de meserii;
  până foarte de curând, a existat o «sfioşenie» în a discuta despre banii alocaţi/ investiţi pentru cercetare, publicare, mediatizare, instruire etc. în domeniul egalităţii de şanse. A existat o subevaluare a importanţei şi a relevanţei domeniului: se munceşte în domeniu pe bani puţini! Comparativ cu ceea ce există în prezent la nivelul de investiţie financiară, stăm foarte bine datorită muncii, eforturilor, dedicaţiei şi credinţei femeilor implicate.

Învățământ postuniversitar în domeniul studiilor de gen

În 1998, în cadrul şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative din Bucureşti, a fost creat primul program de masterat de studii de gen din România. În 2003 un astfel de masterat a apărut la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, iar din 2004 şi la Universitatea de Vest din Timişoara.

Masteratul de Gen şi Integrare Europeană, Bucureşti
Facultatea de Ştiinţe Politice
Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA)
Coordonatoare: Prof. univ. dr. Mihaela Miroiu

Cursuri:

- Teorii politice feministe
- Sociologia genului
- Politici de gen în Europa şi SUA
- Istoria feminismului politic românesc
- Instituţii şi politici europene
- Discriminare şi egalitate de şanse: legi, politici, instituţii
- Politici de gen în România
- Politici de gen în educaţie
- Gen şi economie
- Analiza de gen: seminar de cercetare
- Practică în instituţii guvernamentale şi organizaţii neguvernamentale.

Masteratul de Gen, diferenţe şi inegalităţi, Cluj-Napoca
Facultatea de Studii Europene
Universitatea Babeş-Bolyai
Coordonatoare: Prof. univ. dr. Enikö Magyari-Vincze

Cursuri:

- Teorii politice feministe
- Regimurile de gen ale instituțiilor
- Gen, familie şi comportament demografic
- Gen şi sănătate
- Inegalități sociale şi politici de gen
- Genul în organizații
- Cercetare de teren
- Teorii şi epistemologii feministe
- Istorii genizate
- Gen şi sexualitate în politica identitară
- Comunicare, gen şi putere
- Violență genizată
- Seminar de cercetare

Masteratul de Gen socio-cultural: abordare interdisciplinară, Timişoara
Centrul Interdisciplinar de Studii de Gen
Universitatea de Vest
Coordonatoare: Conf. univ. dr. Reghina Dascăl

Cursuri:

- Teorii politice feministe
- Corpul în cuvinte şi imagini
- Secolul, media şi feminismul
- O istorie a feminismului în texte fundamentale
- Gen şi Politici Publice
- Geografie şi gen
- Psihologia aspectelor de gen (gender issues)
- Politica socială şi egalitatea sexelor
- Teorii feministe ale discursului cinematografic
- Corpul privit din diverse perspective
- Problematica de gen în societatea română contemporană
- Gen şi societate civilă

- se pot urma cursuri la nivel postuniversitar în domeniul studiilor de gen;

- există posibilitatea alegerii unei tematici din domeniul studiilor de gen/ feminismului la nivelul cercetării doctorale (în ştiinţe politice, filosofie, sociologie etc.);

- feminismul academic este dezvoltat şi există o masă critică de specia-liste/ şti.

- există o colaborare limitată între cei/cele care predau în cadrul acestor masterate, o slabă mobilitate între profesoare/ori şi studente/ţi;

- interdisciplinaritatea studiilor de gen nu există în predare;

- caracterul academic domină componenta aplicată;

- interesul studentelor/ţilor pentru aceste masterate este în general redus;

- absolvenţii şi absolventele studiilor de gen nu ştiu întotdeauna să-şi susţină expertiza;

- valoarea de «piaţă» a acestor specializări este redusă.

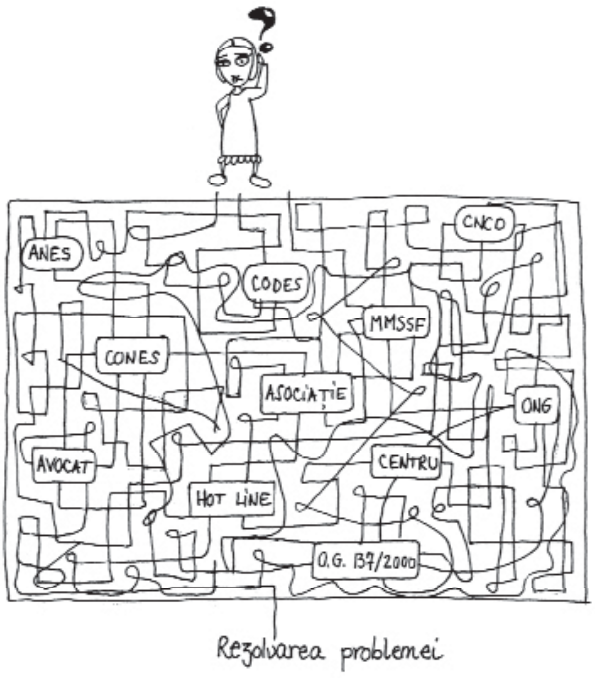

AI CARTE, AI PARTE… DE STUDII DE GEN

Studii de gen; Studii feministe; Studii despre femei; Feminism/e.

Denumiri care acoperă domenii de cercetare diferite, dar extrem de apropiate. Au apărut în România în urmă cu mai puțin de cincisprezece ani și au început să pătrundă în mai multe arii tematice.
«Genizarea» domeniilor «tradiționale» s-a produs diferit în funcție de interesul cercetătoarelor/orilor implicate/ți și de nevoile locale. De asemenea, în studiile de gen/ feministe din lume au apărut și arii noi de cercetare, specifice domeniului. În cele ce urmează am încercat să oferim un tablou orientativ al «genizării» cercetării românești, bazându-ne notarea pe o documentare a principalelor publicații despre România, apărute în perioada 1995-2005 (lista bibliografică se află în Anexe). Bineînțeles, nici bibliografia și nici evaluarea noastră nu reprezintă ultimul cuvânt în domeniu, dar poate reprezenta un punct de plecare. Ceea ce am urmărit a fost mai mult legat de gradul de acoperire al domeniului cu analize, studii, cercetări care să aibă o sensibilitate de gen la problematica egalității de șanse.

Legendă:

– nimic
◐ – la limită
– acceptabil

Domenii tradiționale:

DOMENIU	BILE
Antropologie	
Asistență socială	◐
Biologie	
Chimie	
Drept	◐
Economie	
Educație	
Educație fizică și sport	
Etnicitate/ Naționalism	◐
Filosofie	
Fizică	
Istorie	
Limbă/ lingvistică	◐
Teorie literară	
Mass-media & științele comunicării	
Matematică	
Medicină	
Politici publice	
Psihologie	◐
Relații internaționale	◐
Religie	◐
Sociologie	◐
Științe politice	

Domenii specifice studiilor de gen/ feminismului:

DOMENIU	BILE
Corp/ corporalitate	
Cyberfeminism	
Epistemologii feministe	◐
Etici feministe	
LGBT/ Queer Theory	
Masculinități/ Men's Studies	
Politici reproductive	
Prostituție/ trafic de ființe umane	
Violență împotriva femeilor	◐

OPINIE
Carmen Hojbotă

Teme/ subiecte importante:
- implicarea femeilor în viaţa politică, locul femeilor pe liste electorale de partid, procentul femei/ bărbaţi în autorităţile publice centrale şi locale;
- reflectarea femei/ bărbaţi în mass-media;
- hărţuirea sexuală, discriminarea femeilor la angajare şi în timpul relaţiei de muncă;
- legislaţia incompletă din punct de vedere procedural şi astfel deficitară în domeniul egalităţii de şanse;
- instituţiile publice îndrituite să se ocupe cu aceste aspecte formale şi nefuncţionale.

Câteva motive pentru care în domeniul egalităţii de şanse între bărbaţi şi femei decalajul între situaţia dorită şi cea prezentă este încă mare:
- mentalităţi şi concepţii româneşti tradiţionaliste în ceea ce priveşte rolul femeilor şi al bărbaţilor;
- umbra celor 50 de ani de comunism cu tot ceea ce au însemnat ei în privinţa concepţiei referitoare la individ, drepturi, egalitate de drepturi între femei şi bărbaţi;
- menţinerea acestui subiect al egalităţii de şanse la categoria «şi altele» în agenda de priorităţi în politici;
- lipsa de unitate în acţiunile de conştientizare pe această temă a ONG-urilor de profil, lipsa acţiunilor concertate de lobby şi advocacy;
- lipsa unui sistem educativ-formativ şi în această direcţie.

I. 3. b. INSTITUȚII

SCHEMA INSTITUȚIILOR CU ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL

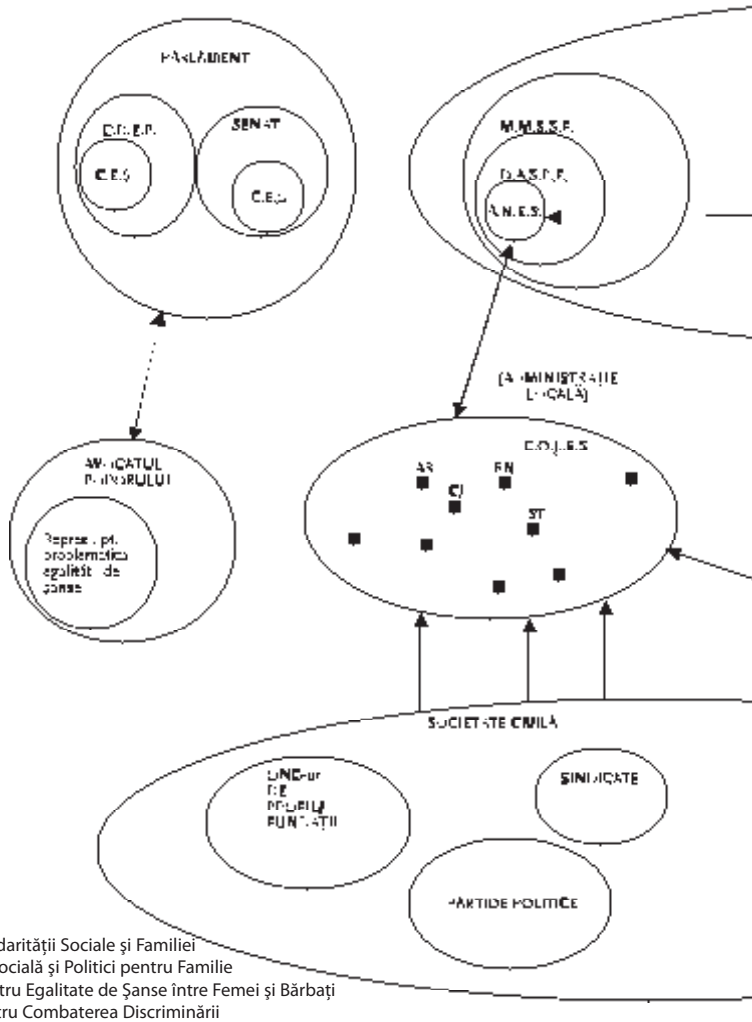

LEGENDĂ:

M.M.S.S.F.	Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei
D.A.S.P.F.	Direcția de Asistență Socială și Politici pentru Familie
A.N.E.S.	Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați
C.N.C.D.	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
C.D.E.P.	Camera Deputaților
C.E.S.	Comisia pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați
C.O.N.E.S.	Comisia Națională în Domeniul Egalității de Șanse între Femei și Bărbați
M.E.C.	Ministerul Educației și Cercetării
M.A.P.N.	Ministerul Apărării Naționale

EGALITĂȚII DE ȘANSE ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI

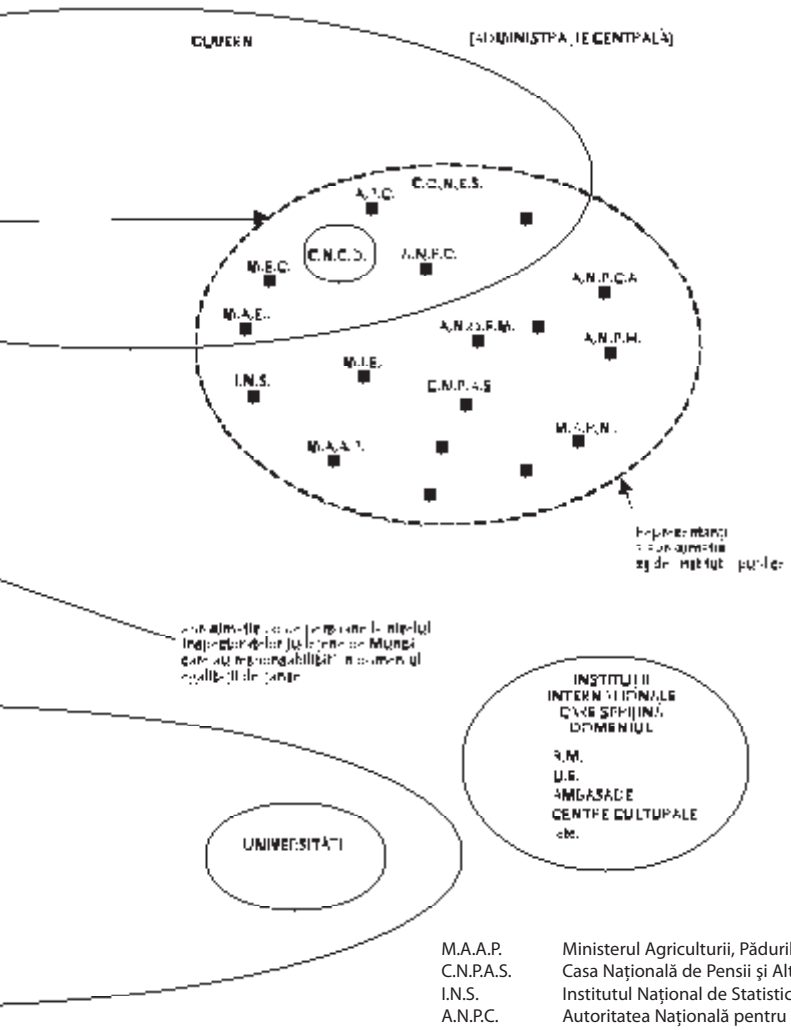

M.A.A.P.	Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului
C.N.P.A.S.	Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale
I.N.S.	Institutul Național de Statistică
A.N.P.C.	Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor
A.N.O.F.M.	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
A.N.P.H.	Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap
A.N.P.C.A.	Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție
C.O.J.E.S.	Comisiile Județene în Domeniul Egalității de Șanse între Femei și Bărbați
B.M.	Banca Mondială
U.E.	Uniunea Europeană

- forme multe… fond??? fonduri???... «mai puține»;
- «ciupercărie» instituțională;
- gogoașă» instituțională fiindcă întreaga structură instituțională nu este decât un «balon» umflat, dar gol, întrucât nu are acoperire şi consistență în finanțare, atragere şi dezvoltare a resurselor umane şi materiale;
- Agenția Națională pentru Egalitate de Şanse între Femei şi Bărbați, instituția responsabilă pentru realizarea şi coordonarea politicilor de egalitate de şanse, are putere limitată, atât instituțional, cât şi în privința resurselor: planuri mari, puteri mici;
- există un «labirint» al atribuțiilor acestor instituții: lipsă de claritate şi coerență în ceea ce priveşte atribuțiile instituționale;
- domeniul nu are prioritate şi este marginalizat: «multe şi discrete» instituții.

- totuşi aceste instituții există;
- e un început de drum în dezvoltarea instituțională a domeniului;
- UE «ne place».

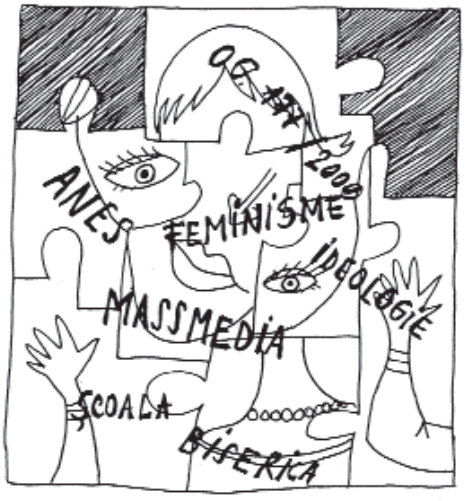

OPINIE
Oana Băluță

Pe lângă lipsa resurselor financiare, instituțiile se confruntă și cu absența resurselor umane (mă refer la personal care poate să ofere expertiză). Situația a început să fie corectată treptat, dar important este startul acestor instituții. ANES nu a avut (încă nu are) personal calificat, ci în curs de calificare, de dobândire de expertiză.

Ca să fiu mai explicită, voi recurge la o comparație. ANES și, de exemplu, o firmă de avocatură sau, să luăm o altă instituție de stat – Avocatul Poporului. ANES ca instituție a fost handicapată la start din cauza lipsei de personal calificat (și nu se poate spune că nu ar fi avut de unde să aleagă angajate/ți!). Nu cred că un avocat de la Avocatul Poporului abia atunci când este angajat se înscrie la Facultatea de Drept. Nu. Mai întâi studiile, apoi job-ul cu expertiza aferentă. Modul în care a început să funcționeze ANES îmi aduce aminte de povestea lui Creangă, cea cu drobul de sare și mai ales de un personaj care-și construise casa cu carul înăuntru și încerca, apoi, să scoată carul pe ușă!

Hotărâre nr. 285 din 4 martie 2004
privind aplicarea Planului naţional de acţiune pentru egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi

EMITENT: GUVERNUL ROMÂNIEI
PUBLICATĂ ÎN: MONITORUL OFICIAL nr. 236 din 17 martie 2004

În temeiul art. 108 din Constituţia României, republicată, Guvernul României adoptă prezenta hotărâre.

ART. 1
Prezenta hotărâre stabileşte măsurile minimale pentru realizarea obiectivelor din Planul naţional de acţiune pentru egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1.273/2000, denumit în continuare Planul.

ART. 3
(1) Măsurile menţionate la art. 1 se realizează de către autorităţile administraţiei publice centrale reprezentate în Comisia consultativă interministerială în domeniul egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi (CODES), prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezenta hotărâre, denumită în continuare Comisia.
(2) Comisia urmăreşte şi monitorizează progresele referitoare la măsurile de realizare a obiectivelor Planului, în baza atribuţiilor acesteia stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 967/1999 privind constituirea şi funcţionarea Comisiei consultative interministeriale în domeniul egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi (CODES) şi prin Hotărârea Guvernului nr. 1.273/2000 privind aprobarea Planului naţional de acţiune pentru egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi.

ART. 4
(1) În cadrul autorităţilor administraţiei publice centrale reprezentate în Comisie, respectiv în cadrul serviciilor lor publice deconcentrate, se constituie structuri specifice pentru egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi, în limita posturilor şi alocaţiilor bugetare aprobate.
(2) În cazul autorităţilor administraţiei publice centrale reprezentate în Comisie, coordonarea structurilor specifice se asigură de către persoana desemnată ca membru al acesteia.

Lista autorităților administrației centrale reprezentate în CODES care au sau nu au structuri specifice conform Art. 4

	Numele	Răspunsul*
1.	Ministerul Afacerilor Externe	NU
2.	Ministerul Integrării Europene	DA
3.	Ministerul Finanțelor Publice	NU
4.	Ministerul Justiției	NU
5.	Ministerul Administrației şi Internelor	NU
6.	Ministerul Economiei şi Comerțului	NU
7.	Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor şi Mediului	NU
8.	Ministerul Transporturilor, Construcțiilor şi Turismului	NU
9.	Ministerul Culturii şi Cultelor	NU
10.	Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației	
11.	Ministerul Sănătății	NU
12.	Ministerul Apărării Naționale	NU
13.	Ministerul Educației şi Cercetării	DA
14.	Ministerul Muncii, Solidarității Sociale şi Familiei	DA
15.	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	DA
16.	Inspecția Muncii	NU
17.	Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului şi Adopție	NU
18.	Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap	DA
19.	Casa Națională de Pensii şi Alte Drepturi de Asigurări Sociale	NU
20.	Consiliul Național de Formare Profesională a Adulților	DA
21.	Agenția pentru Strategii Guvernamentale	NU
22.	Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor	DA
23.	Agenția Națională pentru Sport	NU
24.	Agenția Națională pentru întreprinderi Mici şi Mijlocii şi Cooperație	NU
25.	Institutul Național de Statistică	DA

* Răspunsurile au fost obținute telefonic de la birourile de relații cu publicul ale instituțiilor respective.

REPREZENTARE PE SEXE ÎN MINISTERE, GUVERN, PREŞEDINŢIE*

MINISTERUL EDUCAŢIEI ŞI CERCETĂRII

Cercetare

Din 64 de persoane angajate:
- ministrul este bărbat;
- 46 sunt femei şi 18 bărbaţi.

conform: http://www.mct.ro/web/2/prezentare/organizare.htm, din 01.11.2005

Educaţie
- ministrul este bărbat;
- din 5 secretari de stat 4 sunt bărbaţi, 1 este femeie;
- în schema instituţiei figurează 200 de persoane, din care 118 sunt femei şi 82 sunt bărbaţi.

conform: http://www.edu.ro, din 07.12.2005

CNRI – Consiliul Naţional de Reformă a Învăţământului
- din 35 de membri ai CNRI, 11 sunt femei şi 24 sunt bărbaţi.

conform: http://www.edu.ro, din 07.12.2005

MINISTERUL CULTURII

Din 70 de persoane din structura ministerului:
- 29 sunt bărbaţi şi 41 femei;
- ministrul şi secretarii de stat sunt bărbaţi.

conform : http://www.cultura.ro/PersonalList.aspx, din 02.12.2005

* Criteriul principal de evaluare a fost gradul de reprezentare a femeilor în funcţii de conducere comparativ cu bărbaţii. Am punctat cu bilă albă doar acele instituţii unde sunt femei în număr semnificativ în structurile superioare. Desigur, nu este o evaluare riguroasă din punct de vedere ştiinţific, caracterul ilustrativ al exerciţiului fiind primordial.

MINISTERUL MUNCII, SOLIDARITĂȚII SOCIALE ŞI FAMILIEI

Din 200 de persoane din structura ministerului:
- 65 sunt bărbaţi şi 135 femei;
- ministrul şi 4 secretari de stat sunt bărbaţi,
  2 secretari de stat sunt femei.

Conform: http://www.mmssf.ro/declaratii_de_avere.htm, din 17.11.2005

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII

Dintr-un număr de 16 persoane, demnitari şi personal încadrat cu funcţii de conducere:
- 10 sunt bărbaţi şi 6 sunt femei;
- ministrul şi cei 4 secretari de stat sunt bărbaţi.

conform: http://www.ms.ro/a_ms/ms.asp, din 02.12.2005

MINISTERUL AGRICULTURII, PĂDURILOR ŞI DEZVOLTĂRII RURALE

Din 61 de persoane încadrate cu funcţii de conducere:
- 49 sunt bărbaţi şi 12 sunt femei;
- ministrul şi cei 4 secretari de stat sunt bărbaţi.

conform: http://www.mapam.ro/pages/declaratii.php, din 05.12.2005

MINISTERUL JUSTIȚIEI

- ministrul este femeie
- din cei 5 secretari de stat 3 sunt bărbaţi, 2 sunt femei;
- din 13 consilieri, 8 sunt bărbaţi, 5 sunt femei;
- din 225 de persoane încadrate în minister,
  157 sunt femei şi 68 sunt bărbaţi.

conform http://www.just.ro/declaratieavere.php?dir=/Bucuresti/ministerul%20justitiei,
din 12.12.2005

MINISTERUL FINANȚELOR PUBLICE

- ministrul este bărbat;
- din 6 secretari de stat – 5 sunt bărbați, 1 este femeie;
- secretarul general şi cei 3 vicepreşedinți ai ANAF sunt, de asemenea, bărbați.

conform http://www.mfinante.ro/link.jsp?body=/prezentare/demnitari/index.htm, din 12.12.2005

MINISTERUL ECONOMIEI ŞI COMERȚULUI

- ministrul şi cei 6 secretari de stat sunt bărbați;
- în cadrul cabinetelor sunt 33 de persoane: 16 bărbați şi 17 femei;
- din 13 de înalți funcționari publici, 12 sunt bărbați şi 1 este femeie;
- funcționarii publici de conducere: 44 de persoane – 23 sunt bărbați, 21 sunt femei;
- funcționarii publici de execuție: 496 de persoane – 256 sunt bărbați, 240 sunt femei.

Conform: http://www.minind.ro/, din 12.12.2005

GUVERNUL

Structura	Femei	Bărbați
Prim ministru şi miniştri	3	22
Secretari de stat	3	12
Consilieri de stat	1	17
Consilieri personali	10	3

Conform http://www.gov.ro/declavere/afis-index-decl-ai.php, din 13.12.2005

PREŞEDINȚIE

- Preşedintele este bărbat;
- cei 19 consilieri – 14 sunt bărbați, 5 sunt femei;
- dintr-un număr de 41 de funcționari publici din structura instituției prezidențiale – 14 sunt bărbați iar 27 sunt femei.

Conform http://www.presidency.ro/?_RID=avere, din 13.12.2005

Coaliții, rețele, asociații… – o subdezvoltată cultură a colaborării

Înşiruim mai jos câteva dintre coaliţiile şi reţelele naţionale şi internaţionale active în acest moment. Multe? Puține? Axate pe domenii prioritare sau marginale? Active sau nu? Este nevoie de o cercetare amănunțită pentru a putea da asemenea verdicte. Noi ne vom permite doar să facem câteva constatări.*

Naționale

- Confederația Națională a Femeilor din România
  www.cnfr.ro

- Asociația Femeilor împotriva Violenței - Artemis
  www.artemis.com.ro

- Coaliția Asociațiilor Femeilor de Afaceri
  www.cafa.ro/profil.htm

- Asociația Femeilor din România
  www.afr.ro

- Coaliția Națională a ONG-urilor implicate în programe privind Violența împotriva Femeilor (VIF)
  http://www.nuviolenta.ro

- Coaliția împotriva traficului de persoane FAMNET
  www.famnet.ro

*Facem aceeaşi precizare ca şi la alte liste oferite în această publicaţie. Este o listă deschisă. Am inserat-o doar ca exemplificare a unei posibile stări de fapt: cooperare mai mult pe hârtie (sau pe internet).

Internaţionale/ Regionale în Europa Centrală şi de Est:

- WIDE Network Women in Development Europe
http://www.eurosur.org/wide/home.htm

- NEWW - Network of East-West-Women:
www.neww.or

- KARAT Coalition
www.karat.org

- ASTRA Network – Central and Eastern European Women's Network for Sexual and Reproductive Health and Rights
http://www.astra.org.pl/index.php

- EWL – The European Women Lobby
www.womenlobby.org

- http://www.wunrn.com/organizations/women_ngo/womens_ngo.htm

- o cultură a colaborării şi a cooperării sub-dezvoltată;

- absenţa unor campanii susţinute de promovare continuă şi constantă a drepturilor femeilor şi a principiului egalităţii de şanse (ceea ce s-ar putea numi lobby în acest domeniu!);

- colaborarea este de multe ori doar «pe hârtie» sau «pe internet», fără o materializare în acţiuni directe, de protest şi revendicare a drepturilor;

- relaţiile de putere din interiorul acestor încercări de coaliţii fac deseori activităţile ineficiente (deseori câte un ONG încearcă să preia capitalul de imagine al reţelei/ coaliţiei şi să-l folosească în interese proprii, nu pentru cauza în sine);

- informaţia despre activitatea acestor reţele, coaliţii etc. este sumară.

- există!

- s-au realizat proiecte regionale;

- s-au finanţat cercetări în domeniu studiilor de gen/ despre femei prin intermediul acestor coaliţii regionale;

- s-au dezvoltate organizaţiile din diverse ţări prin intermediul acestor coaliţii;

- s-a realizat schimb de experienţă, s-au stabilit contacte personale şi instituţionale.

OPINIE
Oana Băluţă

Pozitiv este faptul că legislaţia din România este armonizată cu acquis-ul comunitar. Fie ea «de import». Un pas important e că există pe hârtie şi, dacă ştii asta, poţi să apelezi la ea, ceea ce nu înseamnă că nu ar putea suferi unele transformări în bine. O schimbare ar fi, de exemplu, ordinul de restricţie în cazul violenţei domestice. Implementarea e problema majoră acum.

OPINIE

Eşecurile organizaţiilor de femei: un caz

Mihaela Miroiu

În cartea neagră a egalităţii de gen trebuie să fie cuprinse şi acţiunile sau inacţiunile noastre, care au contribuit la partea «neagră» a acestor relaţii.

Centrul Parteneriat pentru Egalitate a organizat pe 19 februarie 2005, sub patronajul preşedintei sale, Roxana Teşiu, o coaliţie de ONG-uri pentru femei şi drepturile omului numită Coaliţia pentru Egalitate de Şanse. În cadrul acesteia, le-am solicitat să ne unim pe o agendă comună, dacă tot facem o coaliţie, să transmitem şi să solicităm Guvernului României cele de mai jos:

Coaliţia pentru Egalitate de Şanse constată următoarele:

a. Guvernul României nu a încurajat încă nici un fel de politică de egalitate de şanse altfel decât prin împrumuturi legislative;
b. Salariile femeilor tinere din domeniile bugetare (şi ale bărbaţilor tineri, tot mai puţini prezenţi în domenii «feminizate») nu le pot asigura supravieţuirea, aruncându-le într-o stare de dependenţă umilitoare;
c. Aceste salarii nu sunt rezultatul relaţiilor cerere – ofertă, ci al politicilor adoptate de guvernele României şi girate de Parlament;
d. Politicile au fost făcute astfel încât toate domeniile dominate de către bărbaţi să aibă grilele de salarizare mult mai mari decât cele dominate de femei;
e. Ierarhizarea internă a salariilor conduce la ocuparea poziţiilor de conducere preponderent de către bărbaţi, astfel încât şi atunci când sunt plătiţi bine, cei plătiţi sunt mai ales bărbaţii de peste 50 de ani: profesori universitari, directori, inspectori, şefi de secţie, şefi de clinică, decani, rectori (de exemplu, în România lui 2005 sunt 2 rectore). Segregarea de gen şi de vârstă nu este doar orizontală (între domenii), ci şi verticală;

f. Criteriile după care, de exemplu, munca unui angajat în armată, pe timp de pace, este de 4-5 ori mai «importantă» decât munca în educaţie (unde războiul împotriva ignoranţei este continuu), sau munca unui jandarm, a unui poliţist de birou este incomparabil mai bine cotată decât cea a unui profesor sau medic rămân necunoscute. Salariile bugetarilor discriminaţi pozitiv, deşi plătite din banii publici, nu sunt făcute publice;
g. Grilele de salarizare, de pensii, nivelul de salarizare sunt necunoscute opiniei publice, contribuabililor, adică celor care plătesc salariile bugetarilor;
h. Principiul «Salarii egale la muncă egală» în domeniile bugetare (în sensul calificării, al efortului, al importanţei sociale) este aplicat discreţionar şi netransparent. Nu există nici o dovadă că politicile salariale sunt discutate în sensul criteriilor corecte, la negocierile politicilor salariale;
i. Domeniile bugetare, ca întreg, au bani puţini fiindcă «protecţia socială» a celor care nu au muncit, nu muncesc şi mai ales au acces discreţionar «legal» la bugetul public a fost şi mai este o constantă a politicii româneşti;

Coaliţia pentru Egalitate de Şanse solicită Miniştrilor: Muncii şi Solidarităţii Sociale, Educaţiei şi Cercetării, Sănătăţii şi Familiei, Justiţiei, Culturii şi Cultelor să sprijine demersul nostru furnizând date privind:
- Proporţia fiecărui domeniu finanţat din Bugetul Public, comparativ cu celelalte;
- Criteriile privind diferenţierea salariilor în Bugetul Public care să asigure respectarea principiului salarizării egale la muncă egală;
- Grilele de salarizare privind toate categoriile de salariaţi bugetari;
- Demersurile întreprinse până la ora actuală în privinţa Politicilor pentru Egalitate de Şanse;

Reacţia generală la demersul meu a fost următoarea:
- Nu! Ceea ce propuneţi dumneavoastră sună feminist şi noi ne temem să fim etichetate astfel. Sună ca un îndemn la luptă şi femeile sunt iubitoare de pace. Şi mai sună ca o revendicare politică iar noi suntem ONG-uri, prin urmare organizaţii apolitice!

În concluzie, în ceea ce priveşte instituţiile create în slujba egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi în România am putea spune că este o inflaţie de bile negre.

- inflaţie de instituţii (supra-instituţionalizare)/ vs./ deflaţie de idei;

- lipsa de colaborare între ele;

- lipsa de continuitate;

- monologuri intra-instituţii, inter-instituţii, inter-femei;

- legi bune care fie nu se cunosc, fie nu se aplică;

- lipsă de reactivitate;

- SoliTaritate;

- ONG-urile de femei: din ce în ce mai puţine, nereactive, îmbătrânite, neatractive pentru tinere/i (neatractiv sectorul în general şi domeniul în particular), ruptura între academic şi activism;

- nu există transparenţă, (de exemplu, în privinţa fondurilor alocate dezvoltării instituţiilor care se ocupă de egalitatea de şanse);

- nu se discută sau nu se problematizează aspectele de gen legate de bugetul naţional (instituţional/ pe domeniu), spre deosebire de practica existentă în alte ţări (vezi comentariul adiţional).

COMENTARIU

Problema noastră în ceea ce priveşte bugetul şi modul lui de stabilire este că există activităţi precum îngrijirea copiilor, a persoanelor în vârstă, spălatul şi călcatul hainelor, cumpărăturile, curăţenia, pe care le fac cu precădere femeile. Dacă aceste munci ar fi realizate de către o firmă de prestări servicii ele ar fi evaluate economic. Dar de cele mai multe ori nu sunt. Dacă ar fi trecute sau doar considerate în cadrul bugetului de stat, ca sursă de venit, rolul femeilor la dezvoltarea economică ar fi considerat altfel sau ar fi cel puţin considerat. Pentru aceasta însă este în primul rând nevoie să fie recunoscut faptul că în societatea românească există bărbaţi şi femei.

Realizarea unor bugete atente la dimensiunea de gen a societăţii pentru care sunt făcute ar surprinde, de asemenea, modul inechitabil în care distribuţia resurselor se face între diferitele sectoare economice unde lucrează cu precădere femei sau cu precădere bărbaţi. Concentrarea bărbaţilor în zona «apărării», poliţie, jandarmerie, armată, «protejarea» acestor zone ale forţei de muncă faţă de accesul femeilor prin condiţii restrictive, mai mult sau mai puţin directe, nu este decât un exemplu de discriminare structurală într-o societate. Alocarea unor resurse financiare mai mari acestor sectoare comparativ cu zona pieţii muncii unde femeile sunt preponderente este un exemplu de discriminare indirectă în societatea românească actuală. De exemplu, în învăţământul preuniversitar, majoritatea angajatelor sunt femei, iar Ministerul Educaţiei şi Guvernul României nu consideră ca ar trebui gândite politici de acţiuni pozitive pentru a creşte numărul bărbaţilor prezenţi în această zonă a forţei de muncă. Pe lângă veniturile stabilite în această zonă, imaginea sau stereotipul promovat este acela al femeii care este «dotată», «înzestrată», «hărăzită» să aibă grijă, să înveţe, care are răbdare, grijă, lucruri care nu ar trebui apreciate, susţinute la bărbaţi. Iar acest exemplu poate fi extins şi la zona medicală, a asistentelor sociale, a asistentelor medicale, a îngrijitoarelor de copii, a educatoarelor. Dacă lucrurile ar fi privite puţin mai nuanţat, «evidenţa» ar ieşi la suprafaţă!

Soluții/ sugestii ale specialistelor

- soliDaritate în loc de soliTaritate;
- clarificare şi eficientizare a relațiilor dintre instituții;
- agendă minimală comună;
- schimbarea gândirii instituționale – instituționalizarea politicilor de gen (şi nu numai) trebuie făcută pe altă gândire instituțională;
- atragerea tinerelor/ilor;
- bugetul are ŞI dimensiune de gen! Unele state au înțeles acest lucru. De exemplu:

În Franța: s-a solicitat Guvernului şi Primului Ministru ca la bugetul anual să fie inclusă şi o Anexă unde să apară situația alocării de resurse de la bugetul de stat pentru promovarea şi asigurarea egalității de şanse între femei şi bărbați. Ca urmare, toate departamentele şi ministerele trebuie să-şi modifice modul în care colectează datele pentru realizarea statisticilor în privința modului în care femeile şi bărbații contribuie la veniturile economice;

În Suedia, fiecare minister, inclusiv Ministerul de Finanțe, trebuie să-şi stabilească obiective şi ținte în privința problematicii de gen în cadrul programelor, al proiectelor şi al acțiunilor pe care le desfăşoară. În momentul adoptării bugetului de către Parlament, aceste obiective sunt discutate, iar alocarea resurselor pentru realizarea lor este analizată şi discutată. În fiecare an, la discutarea şi prezentarea bugetului este prezentată şi situația diferențelor de venit existente între femei şi bărbați (în consecință, Guvernul Suediei a solicitat introducerea datelor statistice segregate pe sexe. Datele colectate sunt prezentate în toate documentele de politici existente sau create de către Guvernul suedez). Ca urmare a acestor decizii guvernamentale s-a dovedit existența inegalităților de venit. O categorie aparte o constituie munca de îngrijire care nu este plătită şi unde există diferențe considerabile între bărbați şi femei în a o presta. Ca răspuns, Guvernul suedez a decis prelungirea perioadei concediului paternal cu încă o lună, de la 12 la 13 luni. Părinții pot decide de comun acord cum anume să împartă această perioadă de îngrijire a copilului, dar este obligatoriu ca tatăl să-şi ia cel puțin 30 de zile din această perioadă sau ambii părinți pierd acest drept. (vezi www.unifem.com)

Şi economiştii din România ar trebui să se familiarizeze cu astfel de practici.

OPINIE
Ce trebuie făcut în domeniul egalității de şanse pentru femeile rome
Isabela Mihalache

Organizațiile de femei: Filia, AnA, Parteneriat pentru Egalitate, ŞEF etc. ar putea foarte uşor în perioada următoare să-şi ia ca sta€ femei tinere rome, sau interni, voluntari tineri/ tinere romi/e, care să-i ajute să elaboreze proiecte pentru femei rome în colaborare cu organizații de femei rome; să scrie despre femei rome cu participarea acestora; să facă lobby (un exemplu concret: prezentarea raportului pe România la CEDAW în vara lui 2006; sunt sigură ca ONG-urile din România, în special cele de femei, vor trimite un shadow report la Comitet – nimeni nu a luat legătura cu femeile rome să le întrebe dacă au şi ele ceva concern-uri de făcut/trimis!);

S-ar putea face mese rotunde între organizații de femei rome şi ne-rome, unde să se discute chestiuni generale, dar şi punctuale, unde să se poată coopera. Programul nostru, Roma Participation Program – Open Society Institute este deschis să sprijine financiar o astfel de reuniune anul acesta;

Masteratul de Gen şi Integrare Europeană de la Şcoala Națională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA) ar putea să sprijine participarea opțională a studentelor/ților rome/i la cursurile pe gen (studente/ți la SNSPA şi nu numai), sporind astfel şansele unor viitoare feministe rome şi a unui discurs feminist care să includă voci ale femeilor rome.

CAPITOLUL II

BENEFICIARELE BENEFICIARII

BENEFICIARELE/ BENEFICIARII

Cine beneficiază de «ciupercăria» instituțională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați? Cine e «Maricica» de care se ocupă atâtea instituții, structuri și oameni în România de azi? Ce zice, ce simte ea legat de ceea ce se face pentru, în numele și înspre binele ei? Este ea informată, are încredere, apelează la legile, instituțiile, programele și oamenii care lucrează cu carte de muncă pentru a-i crea șanse egale cu bărbații? Ce cred bărbații din jurul «Maricicăi» despre toate eforturile, cel puțin formale, de a crea femeilor șanse egale cu ei?

Femeile din România (pe «spinarea» cărora trăiesc și se justifică toate aceste instituții și persoane angrenate) sunt multe și încă discriminate în raport cu bărbații în destule domenii (vezi colaj). Despre ce vor, ce simt, ce doresc, cum se socializează pentru anumite roluri sociale și culturale, cum le merge… se știe puțin, studiile calitative fiind firave.

Poate principala hibă a feminismului, a mișcării de femei din România, este că uită, marginalizează, le tratează deseori de sus chiar pe femeile despre care spune că se ocupă. Sunt oare «lucrătorii» din domeniul egalității de șanse între femei și bărbați unicii beneficiarii ai muncii prestate? Iată ce pare să spună «Maricica»...

II. 1. Negrul realităţilor roz*

Majoritatea datelor din acest colaj au fost luate de pe www.insse.ro ; www.anofm.ro Acolo unde sursa este diferită, acest lucru este menţionat în text.

La 1 iulie 2003, femeile reprezentau 51.2% din totalul populaţiei de 21.733.556 (52% în mediul urban şi 50.3% în mediul rural) din România.

Femeile trăiesc în medie cu 7 ani mai mult decât bărbaţii; media de vârstă şi la femei şi la bărbaţi este într-o uşoară creştere (dacă în 2000 speranţa medie de viaţă era de 67 de ani la bărbaţi şi de 74,2 la femei, în 2003 ea era de 67,4 ani la bărbaţi şi de 74,8 la femei).

Faţă de anul 1998, atât numărul căsătoriilor, cât şi al divorţurilor este în scădere (în 1998 s-au înregistrat 145,3 de mii de căsătorii şi 40 de mii de divorţuri, iar în 2003 s-au înregistrat 134 de mii de căsătorii şi 33,1 de mii de divorţuri).

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Căsătorii (mii)	145,3	140,0	135,8	129,9	129,0	134,0
Divorţuri (mii)	40,0	34,4	30,7	31,1	31,8	33,1

(Date preluate din Anuarul Statistic – anul 2004)

Vârsta medie la căsătorie este în creştere pentru ambii parteneri, atât în mediul urban, cât şi în cel rural. În anul 1990, vârsta medie a soţului la căsătorie era de 27,4 ani în urban şi de 26,2 ani în rural, iar vârsta soţiei era de 24,6 ani în urban şi de 22,5 în rural. În anul 2003 aceste valori au devenit pentru soţ – 30, 2 ani în urban şi 29 în rural, iar pentru soţie – 27,2 în urban şi 24,7 în urban.

*Documentarea a fost realizată de Nicoleta Niţă la Centrul de documentare AnA.

Anul şi mediul	Vârsta medie la căsătorie	
	SOȚ	SOȚIE
1990- Total	26.9	23.7
Urban	27.4	24.6
Rural	26.2	22.5
1995	28.0	24.5
Urban	28.6	25.6
Rural	27.2	23.2
2000	28.9	25.4
Urban	29.4	26.3
Rural	28.2	24.0
2003	29.7	26.2
Urban	30.2	27.2
Rural	29.0	24.7

(Date preluate din Anuarul Statistic – anul 2004)

Vârsta medie a mamei la prima naştere a crescut atât în mediul urban, cât şi în rural. Astfel, în 1996, vârsta medie a mamei în urban era de 24 de ani iar în rural de 21,8; în anul 2003 aceasta era de 25,7 ani în mediul urban şi de 22,5 în rural. Se menține o diferența dintre vârsta medie a mamei la prima naştere din urban şi cea din rural, în 2003 această diferență fiind de 3,2 ani.

Anii	Vârsta medie a mamei la prima naştere		
	Total	Urban	Rural
1996	22.9	24.0	21.8
2000	23.7	24.9	22.3
2003	24.3	25.7	22.5

Date preluate din Anuarul Statistic – anul 2004

După anul 1990, numărul divorţurilor înregistrate a avut valori oscilante, aceste valori fiind totuşi ridicate, cel mai mic număr de divorţuri (29.290) s-a înregistrat în anul 1992, iar cele mai mari valori (39.663 şi respectiv 39.985) s-au înregistrat în anii 1994 şi 1998. Din totalul divorţurilor înregistrate, cele mai multe cazuri au fost în familiile fără copii, acestea fiind de aproximativ 45%.

Divorţurile înregistrate în familiile cu un copil deţin în medie un procent de 33% din total, procentul scade în medie la 13% în cazul familiilor cu doi copii, respectiv la aproximativ 2% în cazul familiilor cu trei copii.

Date preluate din Anuarul Statistic, 2004

Numărul emigranţilor feminini este în creştere faţă de anii 2001 şi 2002, păstrându-se, în acelaşi timp, aceeaşi tendinţă prezentă din 1990 şi până în prezent – mai mulţi emigranţi feminini decât masculini (posibile explicaţii fiind cererea mare a forţei de muncă feminine în afara ţării, precum şi un număr mai mare de femei care se căsătoresc cu cetăţeni străini, stabilindu-se astfel în ţara de origine a soţului). Doar în 1992 şi 2001, numărul emigranţilor bărbaţi l-a depăşit pe cel al femeilor.

Statistica privind pregătirea şcolară pe niveluri de educaţie şi pe sexe arată că:

- în învăţământul preşcolar, primar şi gimnazial, precum şi în învăţământul profesional şi de ucenici, sunt înregistrate mai multe persoane de sex masculin (în anul 2003-2004, în învăţământul preşcolar erau înscrişi 323.151 de băieţi şi 313.558 de fete, în învăţământul primar şi gimnazial erau înscrişi 1.093.345 de băieţi şi 1.028.881 de fete, iar în învăţământul profesional şi de ucenici erau înscrişi 173.865 de băieţi şi 105.259 de fete).

- raportul se inversează în învăţământul liceal, postliceal şi superior, unde populaţia şcolară feminină este reprezentată într-un număr mai mare (în anul 2003-2004 în învăţământul liceal erau înscrise 413.913 fete şi 345.004 băieţi, în învăţământul postliceal erau înscrise 33.923 de fete şi 20.809 băieţi, iar în învăţământul superior erau înregistrate 340.329 de fete şi 280.456 de băieţi). În ultimii ani aceste mici diferenţe înregistrate la nivelul populaţiei şcolare pe cicluri de educaţie şi sexe au păstrat aceeaşi evoluţie.

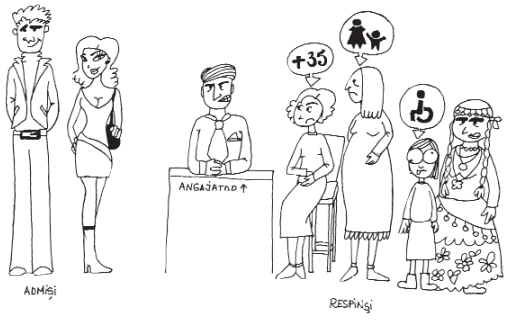

Personalul didactic total înregistrat în anul 2003-2004 în instituţiile de învăţământ este de 281.272 din care 27,98% (78.702) este reprezentat de personalul didactic masculin.

Pe nivelurile de educaţie, personalul didactic este structurat astfel:

- învăţământul preşcolar: 0,19% masculin şi 99,81% feminin;
- învăţământul primar şi gimnazial: 24,51% masculin şi 75,49% feminin;
- învăţământul liceal: 35,93% masculin şi 64,07% feminin;
- învăţământul profesional şi de ucenici: 47,94 % masculin şi 52,06% feminin;
- învăţământul postliceal şi de maiştri: 33,53% masculin şi 66,47% feminin;
- învăţământul superior: 57,54% masculin şi 42,46% feminin.

Analiză imagistică:
distribuţia ilustraţiilor pe sexe în manualele studiate pentru învăţământul primar şi gimnazial

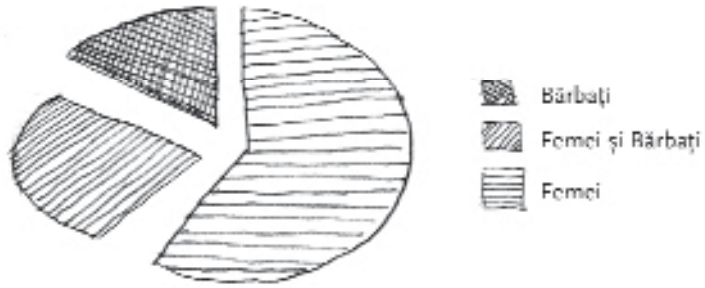

Conform Raportului privind starea învăţământului românesc, rata abandonului în ciclul primar a crescut de la 0,6 (în anul 2000-2001) la 1,2 (în 2003-2004); tendinţa se manifestă atât în mediul urban, dar mai ales la sate. Totodată, băieţii sunt mai expuşi riscului de a abandona şcoala decât fetele: 1,4 faţă de 1,1.
În ceea ce priveşte educaţia romilor doar 3% din femeile rome şi 7% din bărbaţii romi au terminat liceul, în comparaţie cu 63% din femei şi 73% din bărbaţi din populaţia majoritară.

(OSI, Research on Selected Roma Education Programs in Central and Eastern Europe, 2002).

În anul 2003, participarea populaţiei la forţa de muncă, pe sexe şi medii se prezenta astfel:

- Populaţia activă era de 9.915.000 de persoane, dintre care 5.151.000 în urban şi 4.764.000 în rural şi 5.465.000 masculin şi 4.450.000 feminin;

- Şomeri: 692.000 de persoane, din care 489.000 în urban şi 203.000 în rural, 408.000 masculin şi 284.000 feminin;

- Rata de ocupare: total – 51,0%, din care în urban 47,5%, în rural 52.2%, masculin – 57,9%, feminin – 44,6%;

- Rata de activitate: total – 54,8% din care: în urban 52.4%, în rural 57.7%, masculin – 62.5%, feminin – 47.6%.

Conform datelor publicate de Agenţia Naţională pentru Ocuparea Forţei de Muncă la sfârşitul lunii noiembrie 2005, rata şomajului înregistrat la nivel naţional a fost de 5,7%, cu 0,5 puncte procentuale mai mică faţă de cea din luna noiembrie a anului 2004. Referitor la şomajul înregistrat pe sexe, în luna octombrie, rata şomajului masculin a crescut cu 0,1 puncte procentuale ajungând la valoarea de 6,2%, în timp ce rata şomajului feminin s-a menţinut la aceeaşi valoare de 5,2%, ca şi în luna anterioară. La sfârşitul lunii noiembrie 2005, structura pe sexe a numărului de şomeri este caracterizată atât de creşterea numărului de şomeri femei, cu 2.365, cât şi de creşterea numărului de şomeri bărbaţi, cu 2.774.

În România, 35% din femeile rome trecute de vârstă de 55 de ani sunt şomere, acest procent este de patru ori mai mare decât cel al femeilor şomere din populaţia majoritară.

(UNDP, Faces of Poverty, Face of Hope, 2004, p. 13)

OPINIE

Raportul Equal Opportunities for Women and Men. Monitoring law and practice in Romania (Roxana Teşiu şi Florentina Bocioc, CPE, 2005)

- ← În procesul schimbării legislaţiei anti-discriminare, Consiliul pentru Combaterea Discriminării a propus termenul de «gen» drept criteriu pentru discriminare în loc de «sex». Propunerea nu a fost acceptată de Parlament;
- ← Mecanismele instituţionale guvernamentale care se ocupă de problemele egalităţii de şanse sunt doar decorative (p. 13);
- ← Lipsa de politici de stat integrate consistente pe diverse aspecte ale egalităţii de gen afectează dramatic modul de abordare a acestora în practică (p. 24);
- ← Nu există politici de stat care să promoveze participarea femeilor pe piaţa muncii (ca, de exemplu, promovarea unor programe de lucru flexibile), sprijinirea femeilor pentru reintrarea pe piaţa muncii după concediul de îngrijire a copilului. Nu există politici de stat sau iniţiative pentru a reduce diferenţele salariale, deşi acestea sunt recunoscute. Nu există politici de stat sau structuri pentru a implica bărbaţii în a împărţi responsabilităţile familiale (p. 17).

(traducerea aparţine autoarelor)

Salariile medii brute, realizate pe principalele domenii de activitate ale economiei naționale, în luna octombrie 2003:

	Numărul salariaților care au lucrat cel puțin 23 de zile lucrătoare (mii persoane)		Salariul mediu brut realizat (lei/salariat)		
	Total	Din care femei	Total	Bărbați	Femei
Total salariați	3.739	1.749	6.793.744	7.402.974	6.100.171
Industrie	1.514	656	6.751.098	7.748.484	5.448.391
Construcții	274	35	5.837.453	5.786.738	6.183.581
Comerț	463	238	5.321.363	6.157.423	4.529.930
Hoteluri şi restaurante	55	34	4.440.533	5.079.506	4.054.987
Transport, depozitare şi comunicații	263	78	9.155.757	9.301.539	8.809.163
Intermedieri financiare	61	42	17.742.774	22.183.597	15.750.276
Administrație publică şi apărare	172	105	7.693.898	8.242.057	7.343.978
Învățământ	367	258	6.610.313	7.015.098	6.439.155
Sănătate şi asistență socială	224	177	6.159.813	6.988.844	5.939.889

Cifrele variază pe domenii de activitate; se constată că în majoritatea domeniilor de activitate profesională salariul bărbaților este mai mare decât al femeilor (cu excepția construcțiilor, domeniu în care femeile câştigă mai bine, dar, în acelaşi timp, reprezintă doar 12,77% din totalul salariaților).

De exemplu:

- salariul mediu brut în domeniul financiar este de 22.183.597 lei pentru bărbaţi şi de 15.750.276 lei pentru femei;
- în domeniul sanitar salariul mediu brut realizat de bărbaţi este de 6.988.944 lei faţă de 5.939.889 lei realizat de femei.

Numărul pensionarilor este în creştere faţă de anii precedenţi, populaţia feminină pensionară este mai numeroasă decât cea masculină, dar pensia medie lunară a femeilor este mai mică decât cea a bărbaţilor.

(sursă: Buletinul Statistic în Domeniul Muncii, Solidarităţii Sociale şi Familiei nr. 3 (51)/2005)

Categorii de pensii	UM	La 30 iunie 2005		Trimestrul II 2005	
		Total	Femei	Total	Femei
Numărul mediu al pensionarilor-	persoane	5.988.400	-	5.994.828	
Pentru limită de vârstă	persoane	4.242.729	2.271.774	4.251.017	2.273.506
Pensie anticipată	persoane	11.773	8.279	11.762	8.282
Pensie anticipată parţială	persoane	111.751	78.449	111.335	78.295
Pentru invaliditate	persoane	854.348	432.828	851.044	431.424
Pensia medie lunară	ROL	2.197.940	-	2.195.136	-
Pentru limită de vârstă	ROL	2.430.373	2.007.143	2.427.653	2.004.069
Pensie anticipată	ROL	3.911.655	3.876.015	3.910.486	3.872.949
Pensie anticipată parţială	ROL	2.431.861	2.277.382	2.423.599	2.268.387
Pentru invaliditate	ROL	1.993.932	1.863.232	1.990.298	1.860.699
De urmaş	ROL	1.080.231	-	1.078.136	-

În martie 2004 din 140 de senatori, 12 erau femei şi din 345 de deputaţi, femei erau 38.

Date preluate de pe site-ul parlamentului http://www.cdep.ro/pls/parlam şi din Romania Business Women in the Third Millenium, USAID şi CCIRB, Bucureşti, 2001

Nici o femeie preşedinte în istoria României.

Până în anul 2004 nici o femeie nu a candidat la preşedinţie.

În anul 2004, înainte de alegeri, Cabinetul era format din 24 de miniştri plus primul ministru şi dintre aceştia doar 2 femei erau ministru. După alegerile din 2004 erau 5 femei ministru din 25 de posturi.

După alegerile din 2004, capitala României are prima femeie prefect din istorie (Mioara Mantale). Conform Anuarului Statistic, în România există 265 de oraşe şi municipii şi 2686 de comune. Primăriile acestora sunt deţinute în majoritate covârşitoare de bărbaţi. În total sunt doar 109 primari femei, dintr-un total de 2951 de primari. În municipiul Bucureşti nici o femeie nu a fost primar general din 1990 şi nici o femeie nu a fost primar de sector.

În urma alegerilor din anul 2000, reprezentarea centrală a femeilor a atins nivelul-record de 10,3% (în comparaţie cu doar 5,5% în timpul legislaturilor anterioare). Reprezentarea femeilor a rămas la procentul de 10,3 şi după alegerile din noiembrie 2004. Nivelul acesta se află sub media mondială a reprezentării femeilor, care este de 15,6%, şi sub nivelul de 18,7% din Europa şi din ţările OSCE. Este, de asemenea, sub nivelul ţărilor scandinave, de 37%, în rândul cărora Suedia are cea mai semnificativă reprezentare a femeilor, de 45,3%.
(date preluate din Revista 22, nr. 819, noiembrie 2005)

În timp ce ponderea tinerilor întreprinzători cu vârsta sub 30 de ani a crescut cu 2,5% anul trecut faţă de 2004 tot mai puţine femei aleg să îşi înceapă propria afacere. Numărul firmelor fondate de femei este în continuă scădere, în timp ce ponderea bărbaţilor antreprenori s-a dublat.

Participarea femeilor la deschiderea de noi firme în intervalul de timp 2000-2003, este una oscilatorie, cu toate acestea în 2003 ponderea firmelor iniţiate de femei scade sub nivelul anului de referinţă, respectiv la 33,7% în 2003 faţă de 34,7% în anul 2000.
(conform Raportului Anual dat publicităţii de Agenţia Naţională pentru Întreprinderi Mici, Mijlocii şi Cooperaţie – ANIMMC, http://www.mimmc.ro/raport_anual/ profilul_ intreprinzatorului_roman/.)

Rata prevalenței contracepției la femeile de vârstă fertilă (15-44 de ani) a crescut de la 41% în 1993 la 48% în 1999 şi a ajuns la 58% din totalul femeilor în 2004. Această creştere se datorează utilizării pe scară mai largă a metodelor contraceptive. În 1993 numai una din patru utilizatoare ale contracepției folosea o metodă modernă. În 1999 metodele moderne (23%) aveau un nivel de utilizare apropiat de cel al metodelor tradiționale (25%), dar mai mult de jumătate din totalul femeilor nu foloseau nici o metoda contraceptivă. În 2004, proporția femeilor care utilizează o metodă contraceptivă modernă a crescut la 34%, este pentru prima dată când utilizarea metodelor moderne este raportată de o proporție mai mare dintre respondente, comparativ cu utilizarea metodelor tradiționale. În 2004, pilulele şi prezervativul sunt metodele contraceptive moderne cel mai des utilizate (aproximativ 13% fiecare).

În rândul femeilor aflate în cuplu căsătorit sau consensual, unde probabilitatea ca acestea sa fie active sexual este mai mare, comparativ cu femeile necăsătorite, utilizarea unei metode de contracepție, oricare ar fi aceasta, a crescut de la 57% în 1993 la 64% în 1999, ajungând la 70% în 2004. Proporția de femei aflate în cuplu căsătorit sau consensual care utilizează metode contraceptive a fost ceva mai mare în mediul urban decât în mediul rural, atât în 1993 (59% vs. 55%), cât şi în 1999 (65% vs. 61%). În 2004 70% dintre femeile în cuplu, atât din mediul urban, cât şi din cel rural au utilizat un tip de metodă contraceptivă.
(conform Studiului Sănătății Reproducerii în România 2004, Ministerul Sănătății, Raport Sintetic, mai 2005)

Violența asupra femeilor continuă să fie o problemă gravă. Datele statistice relevă faptul că în jur de 800.000 de femei au suferit în mod frecvent un tratament violent. Conform datelor poliției, doar o victimă din şase reclamă violența domestică. În Bucureşti sunt doar trei adăposturi pentru victime. Violența în familie se manifestă sub diferite forme, incluzând atât tratament fizic violent, cât şi tipuri de violență neconsiderate de societate ca violență, dar la fel de grave (violență psihologică, economică etc.). Statisticile arată că o dată la două zile o femeie este omorâtă în bătaie.
(conform Raportului Statistic al Inspectoratului General de Poliție pe anul 2003)

În România aproape jumătate din femei au fost agresate verbal, una din trei a fost abuzată fizic, iar o femeie din 13 a fost forţată cel puţin o dată în viaţă să aibă contact sexual împotriva voinţei sale, cel mai adesea agresorul fiind partenerul intim. Studiile internaţionale arată că 16% din decesele survenite în timpul sarcinii sunt cauzate de violenţa partenerului.
(Conform Studiului Sănătăţii Reproducerii, http://www.unfpa.ro/violenta/Politici/?limba=Ro)

Violenţa psihologică este de aproape două ori mai frecventă la femei (16%) decât la bărbaţi (9%) indiferent de vârsta sau de etnie.
(Conform studiului – Cercetarea Naţională privind Violenţa în Familie şi la Locul de Muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, România, 2003)

Femeile reprezintă 72,5% din cazurile de violenţă economică în familie. Dat fiind şi numărul mic al bărbaţilor – victime, analiza a fost restrânsă la violenţa economică împotriva femeilor. Profilul victimei, conturat pe baza diferenţelor specifice:
- mai ales femei 30-49 de ani;
- de toate etniile, religiile şi nivelurile de educaţie;

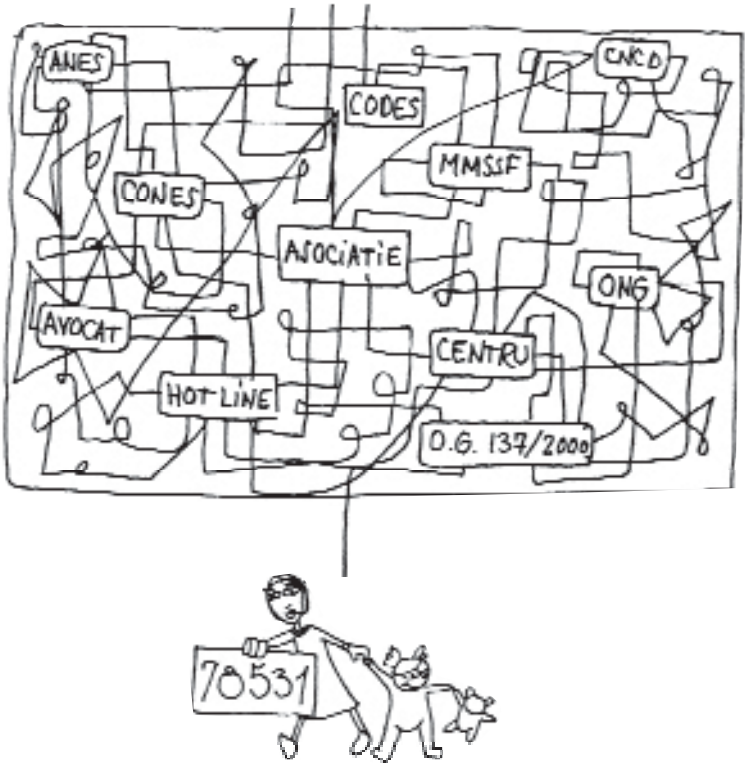

- mai ales femei divorţate sau care au avut astfel de experienţe de-a lungul vieţii; 22% dintre victime sunt femei divorţate. Majoritatea victimelor (48%) sunt femei căsătorite oficial;
- risc mai mare au femeile care de-a lungul vieţii au trăit în concubinaj;
- risc semnificativ au femeile şomere şi muncitoare, în timp ce risc considerabil mai mic au pensionarele;
- din ambele medii rezidenţiale, din localităţi de toate mărimile şi din toate regiunile ţării.

(conform studiului Cercetarea Naţională privind Violenţa în Familie şi la Locul de Muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, România, 2003)

Hărţuirea sexuală care presupune utilizarea forţei:
- 1,7% din populaţia adultă a ţării raportează hărţuire sexuală la locul de muncă sau la şcoală;
- Hărţuirea sexuală care presupune utilizarea forţei este răspândită la fel în oraşe mari şi oraşe mici, în mediul urban şi mediul rural, precum şi în toate regiunile ţării;
- Acest tip de hărţuire sexuală este de cinci ori mai frecventă la femei (2,6%) decât la bărbaţi (0,5%), indiferent de etnie sau de religie. Aşa cum era de aşteptat, acest tip de hărţuire reprezintă o formă de violenţă la locul de muncă împotriva femeii;
- Acest tip de hărţuire sexuală este de două ori mai frecventă la persoanele tinere (3,6% din persoanele de 18-29 de ani) decât la cele de 30-49 de ani (1,5%) şi de patru ori mai răspândită decât la persoanele de peste 50 de ani şi peste;
- Hărţuirea sexuală care presupune utilizarea forţei este raportată mult mai frecvent de persoanele cu studii superioare (4,2%), care, de altfel, reprezintă 40% din totalul victimelor.

(Conform studiului Cercetarea Naţională privind Violenţa în Familie şi la Locul de Muncă, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, România, 2003)

Starea de sănătate a românilor este destul de proastă, românul merge la medic doar atunci când este bolnav. Într-un studiu realizat în luna noiembrie 2005 de compania ISRA Center Marketing Research se arată că 25% dintre respondenţi nu consultă medicul nici măcar o dată pe an, iar 27% au răspuns că obişnuiesc să meargă la medic pentru consult general doar o dată pe an. Femeile merg la doctor cel puţin o dată pe lună, într-o proporţie mai mare decât merg bărbaţii.

În ultimii ani, în România, numărul cazurilor de HIV înregistrate a fost în continuă creştere. La sfârşitul anului 1996, numărul cazurilor înregistrate a fost de 4.978 (din care 2.980 bărbaţi şi 2.088 femei). Pe parcursul anilor, numărul cazurilor înregistrate a continuat să crească, ajungând la sfârşitul anului 2001 la 8.019 cazuri de HIV înregistrate, din care 4.633 de cazuri masculine şi 3.386 cazuri feminine. În anul 2003, numărul de cazuri înregistrate cu HIV a fost de 8.467 (4.881 bărbaţi şi 3.586 femei). Se observă că din numărul total de cazuri înregistrate la sfârşitul fiecărui an, procentul bărbaţilor înregistraţi cu HIV este mai mare decât al femeilor. Atât specialiştii români, cât şi ce străini, consideră că numărul real de persoane adulte seropozitive/ bolnave de SIDA poate fi de 5-10 ori mai mare decât cel înregistrat.

(conform Institutului Naţional de Statistica, http://www.insse.ro)

Principalele cauze de deces în rândul populaţiei feminine şi masculine sunt reprezentate de:

- boli ale aparatului cardio-vascular (773,8 decese femei/100.000 locuitori şi 749,8 decese bărbaţi/100.000 locuitori)
- tumori (162,8 decese/100.000 locuitori femei şi 241,0 decese/100.000 locuitori bărbaţi),
- boli ale aparatului respirator (47,0 decese femei/100.000 locuitori şi 83,2 decese bărbaţi/100.000 locuitori)
- boli ale aparatului digestiv (53,0 decese femei/100.000 locuitori şi 90,8 decese bărbaţi/100.000 locuitori) – date înregistrate în anul 2003.
- numărul cazurilor de decese în rândul bărbaţilor este mai mare decât numărul de decese înregistrat de femei.

(conform Institutului Naţional de Statistică, http://www.insse.ro)

Victime ale traficului de persoane asistate de OIM Bucureşti în 2004:

- în 2003 au fost înregistrate 132 de cazuri de exploatare sexuală, 21 de cazuri de exploatare prin muncă;
- în 2004 au fost înregistrate 132 de cazuri de exploatare sexuală, 10 cazuri de exploatare prin muncă;
- numărul total de victime traficate cu scopul exploatării sexuale asistate de OIM: 132 de cazuri, toate persoanele traficate în scopul exploatării sexuale au fost femei (25 de cazuri au fost înregistrate în grupa de vârstă 14 – 18 ani, 90 de cazuri în grupa de vârstă 18 – 25 ani. 58 de cazuri au fost înregistrate în mediul rural şi 74 de cazuri în mediul urban).

(sursa: www.antitrafic.ro/sections/sdfnsf/srjnj/adsbn)

OPINIE

Gen şi sănătate

Adriana Băban

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «în ceea ce priveşte psihologia în general, şi domeniul sănătăţii femeilor în particular, care sunt, în opinia ta, principalele hibe legate de abordarea problematicii de gen în interiorul acestora?»

Psihologia tinde să se focalizeze pe individ, pe deficitele sale, ignorând contextual socio-economic şi cultural. Ca urmare a acestui fapt, şi soluţiile oferite de psihologie sunt la nivel individual, lăsând neatinsă şi nechestionând ordinea socială. Mai mult chiar, o astfel de abordare tinde implicit să culpabilizeze individul (femeia), atribuind deficienţele în reacţie şi adaptare unor cauze personale şi nicidecum sociale;

Genul este o variabilă neglijată de psihologie (mai ales în psihologia românească). Simpla înlocuirea a denumirii de sex cu cea de gen nu înseamnă că se studiază genul drept construct social;

La fel, în cazul cercetărilor privind sănătatea şi patologia femeii; evidenţierea diferenţelor de sex în sănătate/ boală nu reflectă modul în care circumstanţele sociale, politice şi economice influenţează morbiditatea şi mortalitatea;

Cu mici excepţii, interesul pentru sănătatea femeii se reduce la sănătatea reproducerii. Cu alte cuvinte, femeia este sănătoasă în măsura în care ea este fertilă, procreează şi dă naştere unor copii sănătoşi;

Medicalizarea unor experienţe «feminine»: sarcina, naşterea, maternitatea, menopauza;

Explicarea unor stări emoţionale ale femeilor (de exemplu depresia, iritarea) mai ales prin cauzalitate hormonală şi minimalizarea unor posibili factori determinaţi de natură externă (sociali, economici, relaţionali etc.);

Morbiditatea mai mare în rândul femeilor faţă de bărbaţi, este explicată în termeni psihologici; adică, femeia, ca o fiinţă predominat emoţională, somatizează tensiunile şi problemele psihice. Un argument în plus în favoarea acestei explicaţi este şi mortalitatea mai crescută la bărbaţi, deşi morbiditatea este mai redusă (altfel spus: femeile se plâng prea frecvent că sunt bolnave, exagerând senzaţiile corporale, deci «problema» lor este una emoţională şi nu somatică, în timp ce bărbaţii, deşi bolnavi cu adevărat, suferă în tăcere, stoici, şi prin urmare mor mai repede şi în număr mai mare decât femeile);

Faptul că în cazul femeilor, mult mai frecvent simptomele acuzate de acestea sunt interpretate ca psihosomatice şi primesc eticheta de ipohondrie conduce la erori de diagnosticare grave (presa a semnalat unele dintre aceste cazuri, de exemplu cazul unei femei de 35 de ani care a decedat din cauza unei otite acute nediagnosticate, pacienta fiind tratată cu distonocalm pentru acuzele sale de dureri acute de cap – la un mare spital din Bucureşti);

Femeia primeşte mult mai uşor tratamente farmacologice cu tranchilizante, sedative, antidepresive;

Ciudat paradox: «femeia adevărată» şi feminitatea sunt legate de sensibilitate şi afectivitate, dar, în acelaşi timp, feminitatea este văzută ca o condiție de risc pentru patologie psihică;

Perpetuarea unei imagini distorsionate despre instinctul matern şi «mama perfectă», care implică în mod natural ştiința de a acționa şi a reacționa adecvat atunci când este vorba despre propriii copii, spre deosebire de bărbat, care este, tot în mod natural, văzut ca «neajutorat» în acest domeniu. Femeile care nu au în mod natural acest «simț» matern, sunt deseori patologizate;

Femeia cu dizabilități fizice sau cu nevoi speciale este absentă din discursul public;

Încurajarea unor comportamente de risc, atât la femei, cât şi la bărbați prin stereotipiile de gen: de exemplu, femeia suplă (care va fi supusă presiunii sociale de a ține diete drastice), femeia timidă (care nu îndrăzneşte să fie asertivă); bărbatul adevărat (care fumează, bea cantități mari de alcool şi rezistă la acestea, nu îşi exprimă emoțiile, dar este deschis oricând, oricărei experiențe sexuale, nu se îngrijorează de simptomele sale somatice sau psihice);

Diferența dintre femei şi bărbați în ceea ce priveşte stima de sine este interpretată ca un deficit al femeii şi nicidecum ca o supraevaluare a încrederii în sine a bărbatului.

Numărul total al condamnaților definitiv, înregistrați în anul 2003, a fost de 11.335 (structura pe sexe a condamnaților definitivi înregistrați în acest an a fost de 8.983 de bărbați şi 1.074 de femei), în anul 2004 s-a înregistrat o scădere a numărului condamnaților definitiv, respectiv 8.970 (dintre care 8.102 bărbați si 868 de femei). Datele statistice prezentate fac parte din analiza activității desfăşurată de Curtea de Apel Bucureşti şi instanțele arondate în anul 2004.

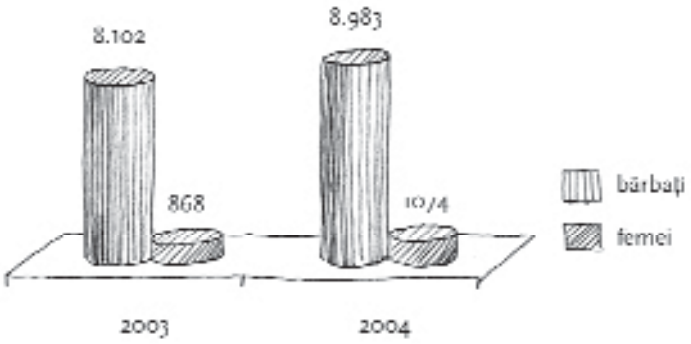

România şi indicii de dezvoltare umană

Raportul Global al Dezvoltării Umane (RGDU) din 2004 plasează România pe locul 69 din cele 177 de ţări ierarhizate pe baza valorilor indicelui dezvoltării umane (IDU). Pentru România această valoare este 0,786 (pentru formula de calcul vezi raport PNUD, www.undp.ro). Pentru problematica egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi au fost creaţi doi indicatori specifici:

Indicele disparităţii între sexe în dezvoltarea umană (IDS) (foloseşte aceiaşi indicatori specifici IDU, dar îi calculează separat pentru bărbaţi şi pentru femei). În 2004, România se afla pe locul 56 din 144 de ţări cu un indice al disparităţii între sexe de 0,784. IDS în România este uşor mai mic decât IDU (0,786). Între cele 23 de ţări din Europa Centrală şi de Est şi Comunitatea Statelor Independente pentru care s-a calculat indicele disparităţii între sexe, România se află pe locul 15.

Indicele participării femeilor la viaţa socială (IPF) care determină care este ponderea femeilor care au primit drepturi efective de a participa în diferite domenii ale vieţii publice în comparaţie cu bărbaţii (se urmăresc 4 indicatori: ponderea câştigului salarial mediu al femeilor faţă de cel al bărbaţilor, ponderea femeilor în poziţii de conducere în sectorul public, ponderea locurilor în parlament ocupate de femei şi ponderea femeilor în ocupaţii ştiinţifice şi intelectuale). Datele arată că IPF pentru România (0,465) este comparabil cu media din regiune (vezi tabel pag. 26, Raportul Dezvoltării Umane în România, 2004).

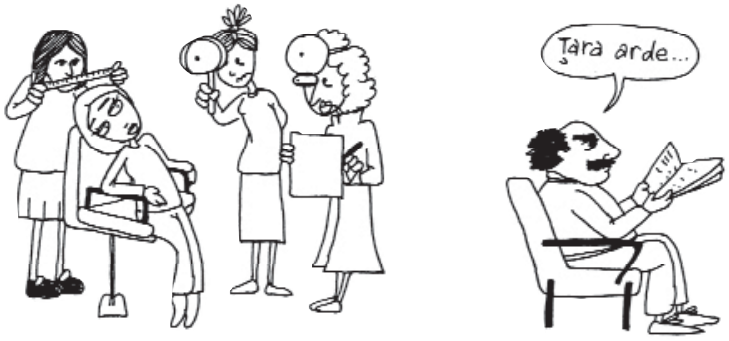

- există date statistice segregate, dar nu sensibile la gen;

- lipsa de date statistice segregate pe sexe în anumite domenii;

- puţine informaţii statistice cu date corelate pe mai mulţi indicatori (gen, vârstă, etnie, mediu, status social, etc.);

- nu există cursuri/ module de pregătire în zona analizei statistice sensibile la gen;

- lipsa unei culturi a evidenței (şi) în domeniul egalității de şanse între femei şi bărbați (nu există suficientă presiune asupra Institutului de Statistică de a-şi geniza statisticile!).

- Institutul Național de Statistică a dobândit sensibilitate la gen.

II.2 Experienţe

Singurătatea Maricicăi

Mihaela Miroiu

Am eşuat în transferul feminismului nostru civic şi academic într-unul politic.

De ce este rău acest eşec, în ciuda existenţei legilor şi a instituţiilor anti-discriminare? Ca să fiu mai clară, voi da exemple folosind personajul meu generic favorit, «Maricica» – cea care ne datorează atât nouă, cât şi partidelor româneşti, singurătatea ei civică şi politică:

Ei bine, Maricica românească nu trăieşte într-o familie partenerială (decât în proporţie de 5% cf. Barometrului de Gen, 2000) în care bărbaţii adulţi iau notă că, o dată ce le este foame, murdăresc şi se murdăresc ar cam trebui ca şi ei să gătească, să spele, să cureţe. Maricica trăieşte într-o familie cu modelul mamă activă, tată contemplativ. Ea lucrează în ramuri economice de-sindicalizate, unde patronii le oferă generos ceva în jur de salariul minim pe economie, eventual fără carte de muncă şi asigurări sociale. Dacă vor să câştige mai bine, pot să iasă la «produs» fără legi ca să le apere, pot să vândă imagini sexy pentru erecţii mici şi mijlocii, pot să migreze la căpşuni lăsându-şi copiii cu tatăl, de regulă contemplativ, uneori şi beţiv, fără ca ele sau reprezentantele lor să preseze statul: îţi aduc PIB pe gratis, fă bine şi oferă servicii de ocrotire a copiilor cu părinţi plecaţi la muncă.

Maricica nu-i la împărţitul «bucatelor publice» să spună în consiliul local: vrem buget pentru canalizare că ne-am săturat să spălăm la albie. Ea nu este acolo când se hotărăşte la nivel de stat ca ea să «parcheze» acasă cu doi ani concediu de creştere a copilului şi să cam iasă din competiţie dacă are o carieră tentantă, în loc să aibă opţiunea unei creşe de firmă fiindcă acestea sunt scutite de un procent din impozitul pe profit dacă au creşe pentru copiii angajaţilor. Maricica nu-i acolo când se împarte bugetul public (pe care, de altminteri, l-a produs şi ea) ca să spună: ce fel de stat vrem: unul militaro-poliţienesc, sau unul cu cetăţeni educaţi, sănătoşi şi cultivaţi? Prin urmare, nu se opune la dublarea bugetului armatei în defavoarea celui al educaţiei. Maricica nu hotărăşte politica de impozitare, deci nu spune: aparatele electrocasnice sunt produse de lux pentru cei care le privesc, pentru femei ele sunt unelte de muncă. Ar trebui ca uneltele să aibă reduceri de impozite. Nimeni nu ne garantează că, fără perspectivă feministă, Maricica, o dată ajunsă în politică, nu se înclină graţios la voinţa partidului ei orb la interesele specifice ale femeilor, mulţumită că a fost acceptată în «club».

Toate acestea se întâmplă când toate partidele au organizaţii pentru femei,

când, în sfârşit, funcţionează instituţiile guvernamentale pentru combaterea discriminării şi pentru promovarea egalităţii de şanse. Interesant este că se întâmplă când puterea este exercitată de una dintre primele juriste feministe din România: Monica Macovei (primă analistă a legilor româneşti pe dimensiune de gen şi a violenţei domestice, în anii '90), iar influenţa este exercitată de o mare promotoare a drepturilor femeilor şi a cercetărilor privind discriminarea de gen: Renate Weber, fosta Consilieră juridică a Preşedintelui. De bună seama însă, transformarea statului într-unul de drept, nu de «drepţi», şi combaterea corupţiei sunt şi politici pentru femei. Nu femeile sunt campioanele clientelismului şi ale corupţiei ca să se supere pe Ministra Justiţiei. Politica românească mai beneficiază de o feministă convertită în timp de la liberalismul orb la diferenţe: este politiciana cea mai orientată către cetăţeni din Parlamentul României: Mona Muscă. Poate de aceea a fost pedepsită de propriul partid ca din poziţia cea mai populară dintre liberali să fie trimisă undeva în spatele scenei principale, să nu facă un contrast enervant cu politica narcisic orientată a propriului partid, fie şi prin demisie de onoare, «reparând» onoarea greu încercată şi ades neglijată a liberalilor. Sunt exemple de femei încăpăţânate, tenace, iubitoare de principii, greu sau imposibil de momit şi corupt şi, pe deasupra, feministe.

Cu alte cuvinte, feministele reuşesc în politică. Şansele de succes sunt cu atât mai mari cu cât ele nu ajung acolo prin graţii feminine, prin obedienţă şi fidelitate faţă de şef, ci prin rezultatele lor în carieră, societate civilă, prin respectul public de care se bucură, prin integritate şi, mai ales, fiindcă poartă cu ele un aer inconfundabil de femei libere şi demne.

Dar «Maricica» rămâne încă atât de singură politic. Ea are nevoie de politiciene şi politicieni cu trei ochi deschişi, nu cu ochii legaţi, de politicieni care să îi pună problemele pe agenda politică, nu să o îmbrobodească electoral şi să o abandoneze până la următorul tur. Ea încă îi mai aşteaptă.

(o variantă a acestui text a apărut în Revista 22, Suplimentul «Echilibrul în politică», 15 – 21 noiembrie 2005)

Despre femeile care trăiesc: o sinteză generală, relativ subiectivă

Mihaela Miroiu

Generaţia mamei mele (femeile de peste 60 de ani):

Cele mai multe sunt văduve (80% dintre văduvii din România). Bărbaţii au o viaţă mai scurtă şi suferă de «mortalitate în exces» (beau mai mult, fac accidente, se tem de doctor, nu iau pastile, nu ţin diete, fac sindrom de non-sens dacă ies la pensie sau pierd locul de muncă).

Sunt pensionare cu vechime în muncă în jur de 35-40 de ani, cu pensii mizere, dependente de copiii lor sau, în cazul în care nu au sprijin, dependente de pomeni la poarta bisericii, de lista de întreţinere care le poate duce la preinfarct sau, mai rău, de şmecheri care le promit îngrijire în schimbul locuinţei. Cele din urmă aprind câte un bec de 25 de waţi, se decuplează de la căldură sau fac stereo la calorifere, ţin posturi forţate, sunt profund malnutrite şi deprimate, fac cozi interminabile la medicul de familie şi la medicamente compensate şi, mai ales, sunt mereu speriate.

Nu sunt învăţate să se asocieze ca să-şi rezolve problemele şi să-şi facă viaţa suportabilă. Trăiesc mai ales singure sau în vecinătate.

Dacă nu ar fi telenovelele, viaţa lor ar fi mult mai goală şi mai tristă.

Unele au nepoţei în creştere şi mai uită de ele, de singurătate şi de umilirea lunară sosită o dată cu cuponul de pensie.

Generaţia mea (femei de 45 – 55 – 60 de ani):

Cele norocoase, inteligente şi productive avem ce munci: mai precis avem câte 2-3 slujbe mai bine plătite, ne descurcăm financiar, am făcut ceva cheag, eventual împreună cu soţii proprii, dacă aceştia au rezistat în ritmul nostru. Avem un sindrom workaholic pronunţat şi uităm că mai există şi altfel de viaţă în afara datoriilor către slujbe. Suntem la vârste la care ne-am atins apogeul carierei, adică, pe scurt, nu mai avem iluzii că putem merge semnificativ mai departe. Ne-am angajat alte femei să facă parţial menaj în locul nostru. Răspundem de mamele noastre dependente, de soacre, de copiii noştri dependenţi sau semi-dependenţi, suntem la răscruce de generaţii, cu responsabilităţi multiple. Bărbaţii corespunzători nouă ca înzestrări intelectuale sunt capitalişti, manageri de firme mari şi de bănci, politicieni, rectori, directori, inspectori. Câştigă incomparabil mai bine ca

noi, au pâinea şi cuţitul în toate domeniile.

Unele dintre noi sunt divorţate din iniţiativa fostului soţ, bărbat de top care face parte din categoria celor care îşi schimbă nevestele «ancien régime» cu altele mai tinere, mai decorative şi mai afişabile ca trofeu al postcomunismului de succes. După depresia de despărţire şi menopauză prematură, de regulă se adună şi muncesc mai abitir, dacă au ce. Foştii lor soţi se bucură de noua familie, au copii mici, eventual un harem simultan sau succesiv.

Unele dintre noi au luat drumul vestului pentru menaj la copii sau la doamne în vârstă. Strâng ceva bănuţi de siguranţă, ca să nu îşi urmeze mamele pe drumul umilirii şi să îşi ajute copiii şi bărbaţii fără loc de muncă, pensionaţi prematur, parcaţi la victimele favorite ale tranziţiei. Poate nici nu prea se grăbesc să se întoarcă lângă ei, să îi vadă în crize de sens, neputinţă şi adesea de alcoolism.

Unele dintre noi lucrează în industrie uşoară, în comerţ, în alte categorii de servicii, câştigă relativ prost, dar practică arta descurcării: ciorbe lungi, tocănițe, haine second-hand, reparaţii pe cont propriu la case, reeşapări periodice la electrocasnice.

Unele dintre noi lucrează în învăţământ şi în sănătate. Este un pact major cu sărăcia şi desconsiderarea pe care nu au consimţit să îl facă, dar îl îndură. Sindicatele conduse de bărbaţi din aceste domenii s-au dovedit cele mai ineficiente. Bărbaţii au migrat fie spre poziţii ierarhic-superioare bine plătite, fie au părăsit aceste zone ale celei mai largi desconsiderări politice.

Unele dintre noi au aflat că o femeie de peste 45 de ani nu are căutare pe piaţa muncii, că încetează să fie tratate ca profesioniste, dar şi ca femei. Bărbaţii din aceeaşi categorie sunt profesional la apogeu şi rămân bărbaţi în imaginea publică.

Generaţia 30 – 45 de ani:

Seamănă parţial cu cea dinainte în sensul succesului: roluri multe, slujbe multe, adaptare mai rapidă. Lucrează în domenii noi, mai ales în cel bancar şi în computere. Bărbaţii au de obicei un rol obligatoriu: cel profesional. Ajung în managementul de vârf fiindcă scapă de grija lor, a copiilor şi a vârstnicilor pe seama femeilor lângă care trăiesc.

Femeile au mai multe şanse decât bărbaţii să fie acceptate în vest la această

vârstă, fie şi în calităţile anterior pomenite. În schimb îşi lasă copiii acasă cu soţii sau cu părinţii. Soţul preia mai greu sarcinile de părinte activ şi copiii sunt mai mult de izbelişte. Statul se bucură la banii aduşi de femei în PIB şi nu le dă nimic înapoi în sensul preluării unei părţi din îngrijirea copiilor.

Femeile care lucrează în servicii, textile şi comerţ câştigă de regulă destul de puţin ca să se poată întreţine singure. Ajung destul de dependente de bărbaţi şi uneori acceptă inclusiv relaţii violente ca să păstreze sursa suplimentară de venit fără care nu-şi pot creşte copiii.

Femeile din învăţământ, sănătate şi administraţie nu depăşesc oficial salarii între 600-1000 de lei noi, indiferent cât de mult muncesc şi cât de bune sunt. Simţul exacerbat al datoriei şi al auto-sacrificiului le face să continue fără revendicări majore. Bărbaţii nu intră sau pleacă rapid din aceste zone spre servicii mai bine plătite.

Generaţia 20 – 30 de ani:

Este generaţia de femei care au prins în socializarea timpurie prin mass-media (inclusiv emisiunile şi revistele pentru femei) ideea că resursele sunt la bărbaţi şi că redistribuirea lor depinde de felul în care femeile sunt în stare să fie competitive pe piaţa bărbaţilor posesori de resurse. Reţeta universală la această vârstă este să fie cât mai atrăgătoare, cu preţul anorexiei şi al investiţiilor majore în înfăţişare. Se pregătesc să ţintească la cei mai de succes bărbaţi. Probabil bărbaţii acestei generaţii vor face complexe grave de loseri dacă nu au succes financiar şi social.

Este şi generaţia de femei dezinhibate sexual, dar şi de bărbaţi mai puţin romantici.

Este şi generaţia de femei care ştie să ceară, din păcate mai puţin public şi mai mult privat. Este generaţia de femei în care educaţia superioară devine o educaţie de masă într-o proporţie mai mare decât cea a bărbaţilor.

Este generaţia de femei care se pregăteşte de economia de know-how şi cea digitală din care vor putea trăi mai potrivit calităţilor şi rolurilor lor şi cu bani mai mulţi. Probabil scăderea rolului industriilor şi schimbarea tipului de economie îi va afecta pe bărbaţi mai mult decât pe femei.

SUNT DISCRIMINAT/Ă. LA CINE SĂ SUN?

În perioada 1-17 noiembrie 2005 am realizat în cadrul proiectului un sondaj telefonic printre organizaţiile de femei. Au fost sunate un număr de 25 de

organizaţii din toată ţara, selectate aleatoriu din baza de date existentă la CENTRAS şi la AnA (vezi listă în Anexe). Am dorit în primul rând să vedem dacă este uşor de realizat o comunicare telefonică între furnizori şi beneficiare/i şi, de asemenea, să ne facem o idee asupra proiectelor desfăşurate în 2005 de către aceste organizaţii care au vizat problematica egalităţii de şanse.
Din cele 25 de organizaţii au răspuns doar 9 (la 2 suna robotul, 3 numere de telefon erau inexistente, la un număr de telefon era o sifonărie, iar la altul un magazin alimentar).
Am încercat, de asemenea, să luăm legătura telefonică cu ANES-ul. La serviciul informaţii nu există un număr de telefon. Site nu există.

- legături deficitare între «beneficiarele/ii» de servicii în domeniul egalităţii de şanse şi «furnizorii» de asemene servicii. Altfel spus, dacă o persoană particulară are nevoie de o informaţie concretă sau de o îndrumare în domeniu, comunicarea cu instituţiile specializate este dificilă;

- dublă discriminare: accesul la informare al femeilor este în general mai mic decât al bărbaţilor (mai multe femei casnice, angrenate în economia domestică/ rurală) şi femeile sunt mai discriminate decât bărbaţii în multe domenii (deci ar trebui să fie mai informate);

- lipsa informaţiei centralizate şi periodic aduse la zi. Nici baza de date FDSC (care acoperă un domeniu mai vast), nici centrele de documentare (de tip AnA) nu au avut capacitatea organizatorică şi nici financiară de a oferi informaţia sistematizată şi la zi despre instituţiile în domeniu (nu există sprijin financiar pentru consolidarea centrelor de documentare – lucru esenţial pentru o comunicare eficientă către «beneficiare/i»).

OPINIE

Fragmente din «Dacă istorie nu e… nimic nu e»

Ştefania Mihăilescu

- ← Este necesară refacerea prestigiului pe care l-a avut mişcarea de emancipare a femeilor din România până la instaurarea regimului totalitar-comunist;
- ← Este cu totul nejustificată absenţa aproape totală din dicţionarele, enciclopediile şi sintezele de istorie, recent apărute, a contribuţiei personalităţilor feministe la clădirea României Moderne. Un exemplu edificator în această privinţă îl reprezintă ISTORIA ROMÂNIEI ÎN DATE (Bucureşti: Editura Enciclopedică, 2003) în care numele Elenei Ceauşescu apare citat de 28 de ori. În schimb, nu se pomeneşte nimic despre Alexandrina Cantacuzino şi nici despre alte reprezentante de excepţie ale acestei mişcări ca, de exemplu, Elena Meissner, Calypso Botez, Maria Buţureanu, Ella Negruzzi s.a.;
- ← Se impune, de asemenea, cercetarea împrejurărilor în care au dispărut arhivele unor prestigioase organizaţii de femei ca, de exemplu, arhivele Uniunii Femeilor Române, cu sediul la Braşov. Este inexplicabil faptul că arhivele acestei organizaţii nu se găsesc decât până în 1918, iar după această dată – când ea şi-a extins activitatea pe întregul teritoriu naţional – lipsesc cu desăvârşire. S-au rătăcit şi arhivele celei mai importante organizaţii de femei, cele ale Consiliului Naţional al Femeilor Române, create în 1921 şi afiliate la Consiliul Naţional al Femeilor.
- ← Se cere, mai presus de orice, restabilirea proprietăţii asupra Casei Femeii, de pe Splaiul Independenţei nr. 47 din Bucureşti, construită din iniţiativa unor remarcabile personalităţi feminine în frunte cu Alexandrina Cantacuzino care, în anii '30 ai secolului al XX-lea, a devenit un veritabil model de activităţi feministe şi pentru alte ţări din centrul şi sud-estul Europei. După cel de-al doilea război mondial, Casa Femeii a fost naţionalizată şi a căpătat o cu totul altă destinaţie.

OPINIE

Concluzii din raportul de cercetare «Modul în care agenţiile guvernamentale folosesc media pentru comunicarea problemelor de gen»

(AnA, ianuarie 2005, în cadrul proiectului PNUD «An integrated approach to gender balanced political empowerment and participation», coordonatoare Cristina Ilinca)

- Problematica de gen este atât de marginală, atât de lipsită de importanţă pentru actul de guvernare cotidian şi activitatea obişnuită a instituţiilor guvernamentale, atât de «din altă lume» (adică o preocupare occidentală, importată ca sarcină de serviciu a unor departamente specializate o dată cu pachetul comunitar)…
- Problematica de gen este departe de a constitui o preocupare a instituţiilor guvernamentale;
- Referinţele la problematica de gen din comunicările publice ale acestora sunt extrem de rare şi doar incidental tangente la aceasta;
- Chiar şi în cazul în care există menţiuni speciale referitoare la problematica de gen, acestea sunt mai degrabă accidentale, rezultat al desfăşurării unor programe internaţionale (Programul de twinning instituţional România–Spania), al colaborării cu ONG-urile de profil în cadrul unor proiecte demarate de acestea sau al altor programe;
- Nu există strategii de comunicare a problemelor de gen, pentru că nu există politici de gen sau interes pentru problematică în ansamblu;
- Cei abilitaţi să comunice cu publicul nu au, în cea mai mare măsură, pregătire şi nici sensibilitate pentru problematica de gen. Acelaşi lucru e valabil pentru toate nivelele instituţionale.

Percepții ale femeilor şi ale bărbaților din România despre egalitatea de şanse între femei şi bărbați reflectate în sondajele de opinie*

Cum percep oamenii ideea egalității de şanse între femei şi bărbați? La ce anume se gândesc când sunt întrebați despre acest concept? Mai crede cineva în România în principiul egalității de şanse între femei şi bărbați? Ce anume s-a scris despre acest lucru în România şi în ce zonă? Diversitatea experiențelor femeilor (a bărbaților chiar într-o mai mică măsură) este reflectată în studii mai degrabă de natură calitativă. Ce arii din viața de zi cu zi a femeilor se reflectă în astfel de studii?

În cadrul acestui capitol am încercat să surprindem/ prezentăm modul în care conceptul de egalitate de şanse între femei şi bărbați este înțeles, acceptat, definit de către femeile şi bărbații care trăiesc în România. Cum se regăseşte conceptul de egalitate de şanse în percepțiile oamenilor? Cât de mult putem spune că egalitatea de şanse între femei şi bărbați este o idee acceptată şi susținută în România? De către cine şi cum este ea înțeleasă?

* O parte dintre datele prelucrate din sondajul «Percepții şi atitudini față de fenomenul discriminării» realizat de Centrul CURS în decembrie 2005 la comanda Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării şi prezentate în această lucrare au fost realizate de Ioana Borza împreună cu Cristina Mocanu. Ioana Borza mulțumeşte colectivului de la C.N.C.D. pentru posibilitatea implicării în realizarea acestui sondaj şi Centrului CURS pentru o bună colaborare pe parcursul cercetării.

Am ales să prezentăm comparativ rezultatele a două cercetări reprezentative la nivel național, două sondaje de opinie, care acoperă şi această tematică, pentru a putea vedea dacă percepțiile despre conceptul egalității de şanse între femei şi bărbați a suferit modificări în timp (pe o perioadă de cinci ani) şi ce concluzii putem desprinde despre modul în care, în România, se «gândeşte» despre egalitatea de şanse între femei şi bărbați.

În august 2000, Fundația pentru o Societate Deschisă a realizat primul Barometru de Gen din România. În decembrie 2005, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a realizat un sondaj de opinie privind percepțiile şi atitudinile față de fenomenul discriminării, cercetare în care au fost incluse şi o serie de întrebări legate de conceptul egalității de şanse între femei şi bărbați.

- În perioada celor 5 ani, percepția despre existența egalității de şanse între femei şi bărbați în România a rămas aceeaşi. Întrebați dacă ei/ ele cred că există egalitate reală între femei şi bărbați în România, în 2000, 36% dintre respondenți au spus da, iar în 2005 – 35%. Procentul celor care au răspuns NU a fost de 50% în 2000 şi de 48% în 2005. În 2005, jumătate dintre cei întrebați nu cred în acest concept.

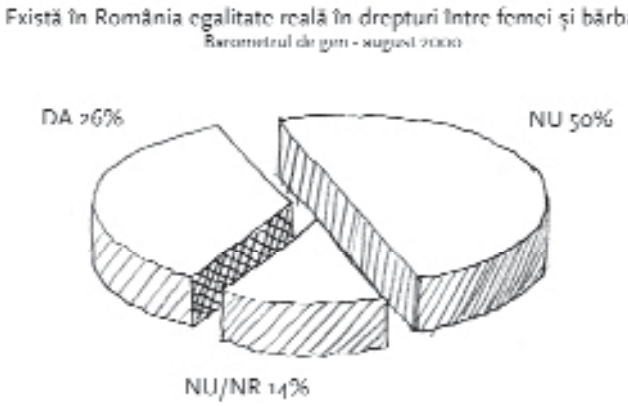

Credeţi că există egalitate reală între femei şi bărbaţi în România?
CURS-CNCD decembrie 2005

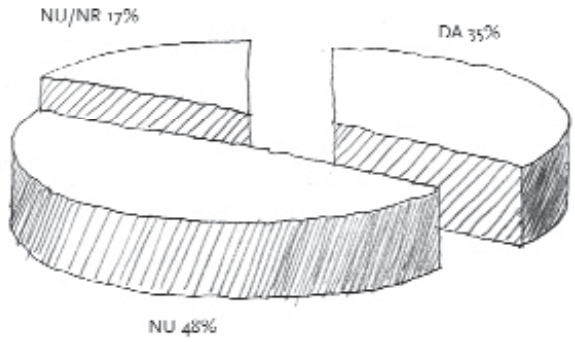

-

Se păstrează şi diferenţele existente între ceea ce răspund bărbaţii şi ceea ce răspund femeile, indiferent de ani. În 2005, ca şi în 2000, 31% dintre respondente şi 41% dintre respondenţi erau de acord că există egalitate reală între femei şi bărbaţi.

Există în România egalitate reală în drepturi între femei şi bărbaţi?
Barometrul de gen august 2000

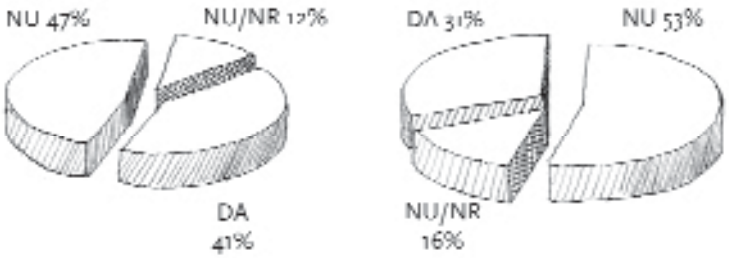

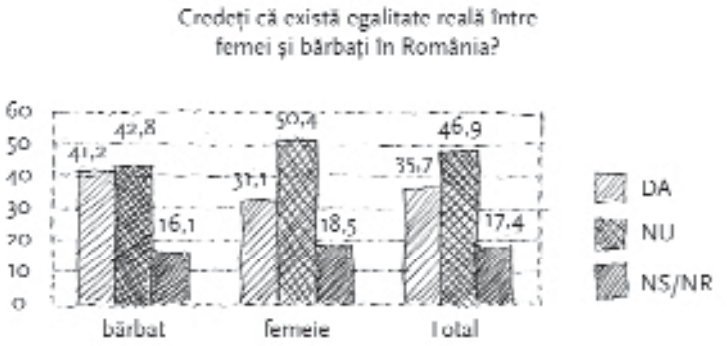

Există unele diferențe legate de modul în care s-au realizat cele două eșantioane pentru sondajele de opinie: vârsta respondenților, datele din recensământ – unul a lucrat cu date din 1992, iar celălalt cu date din 2002, unul a utilizat listele electorale ca modalitate de identificare, celălalt metoda pasului. Mai există diferențe în modul de formulare a întrebărilor și scala construită pentru a măsura răspunsul. Sunt lucruri importante pentru cercetările și lucrările de standard științific. Pentru ceea ce ne-am propus noi aici, controlul acestor diferențe e mai puțin relevant.

- Faptul că 50% dintre respondenți și respondente în cadrul sondajului din 2005 cred în egalitate reală între femei și bărbați este încă un procent semnificativ ca indice de reprezentare la nivelul populației României. De remarcat că în cadrul grupelor de vârstă ale femeilor și bărbaților, femeile tinere, până în jur de 35 de ani, NU cred, în marea majoritate, în existența egalității reale între femei și bărbați, în timp ce bărbații din aceeași grupă de vârstă afirmă existența «egalității reale între femei și bărbați.»

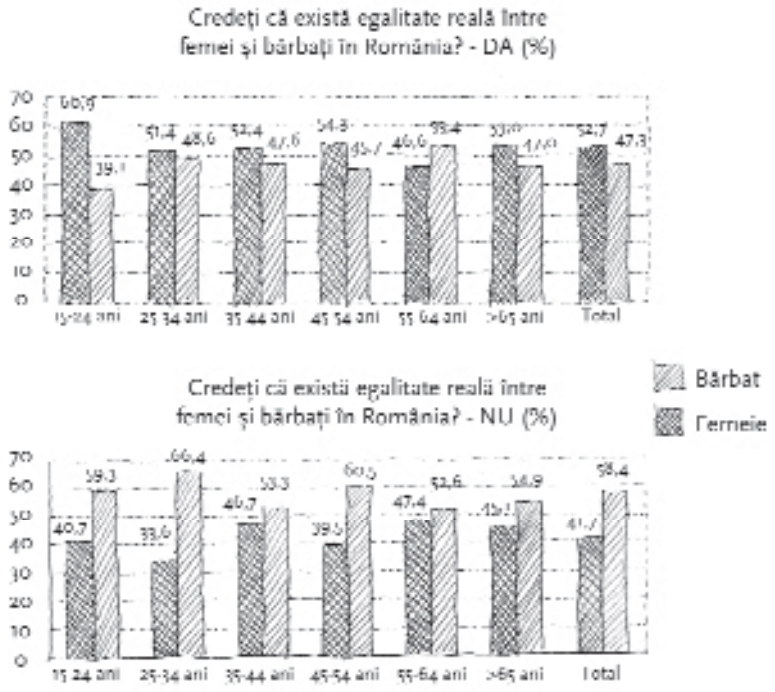

- Care ar fi posibilele explicații? Posibile răspunsuri sunt cele oferite de respondenți și respondente la întrebarea legată de motivele pentru care ei/ ele cred că egalitate reală între femei și bărbați nu există: pentru că femeile lucrează mai mult acasă, comparativ cu bărbații; pentru că există încă profesii pe care femeile nu le pot practica; pentru că există diferențe biologice între femei și bărbați și, poate, pentru că educația primită de fete și băieți este diferită. Dar, cu siguranță, lipsa egalității reale între bărbați și femei nu este din cauza legilor, procentul cumulat de aceste răspunsuri fiind foarte mic, comparativ cu răspunsurile anterioare (9% comparativ cu 22% sau cu 18%). Trebuie totuși remarcată o diferență puternică între percepția legată de dezavantajarea femeilor prin legi (8% sau 18%) față de dezavantajarea bărbaților (1% sau 3%).

- 38% dintre respondenți/te sunt de părere că femeile și bărbații sunt egali. Este interesant că evaluare situației bărbaților ca mai bună decât cea a femeilor este foarte mare (45%), comparativ cu evaluarea situației femeilor ca mai bună decât cea a bărbaților (12%). Cumularea răspunsurilor la acest set de întrebări cu procentul ridicat primit la întrebarea anterior analizată, «Credeți că există egalitate reală între femei și bărbați?», poate fi argument pentru faptul că principiul egalității de șanse între femei și bărbați este acceptat și internalizat la nivelul percepțiilor populației.

Dacii ar fi să faceți o evaluare generală a situației bărbaților și a femeilor în momentul de față în România, care dintre afirmații privind situația bărbaților și femeilor vi se pare că reflectă situația adevărată din România?

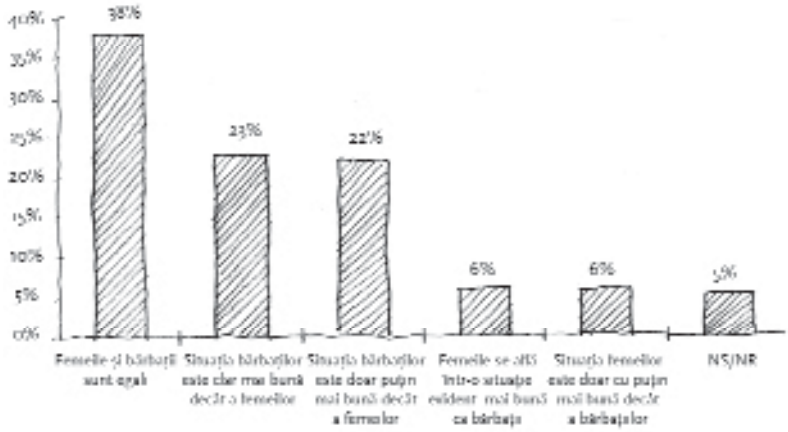

- Ce înțeleg oamenii prin «egalitatea de șanse între femei și bărbați»? În ambii ani principala definiție acordată egalității de șanse a fost «egalitatea în drepturi»: 31% dintre cei și cele chestionați/te în 2000 și 58% dintre cei/cele chestionați/te în 2005 au ales să definească egalitatea de șanse ca «drepturi egale».

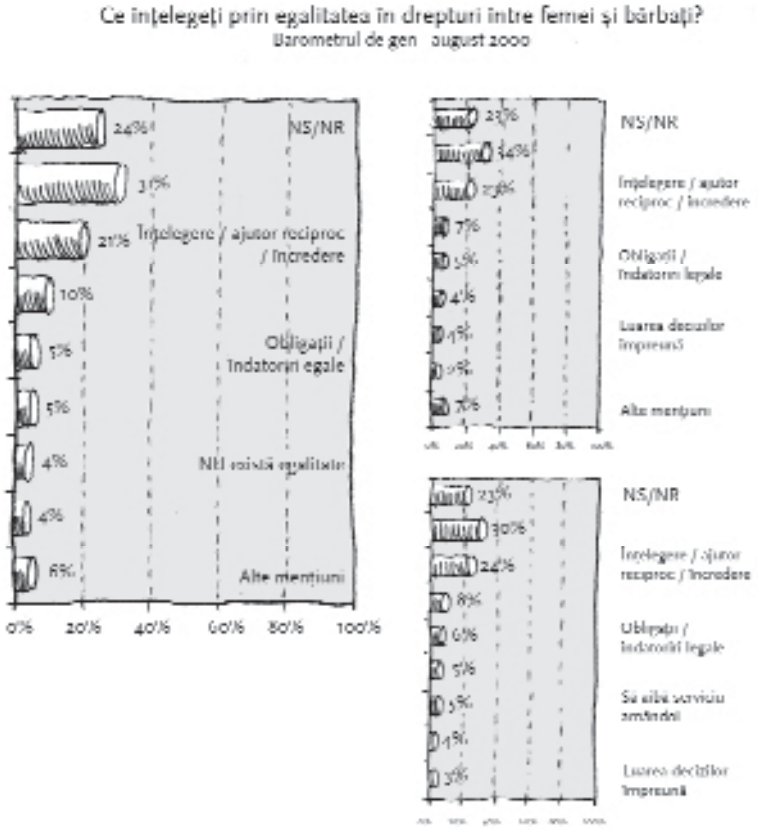

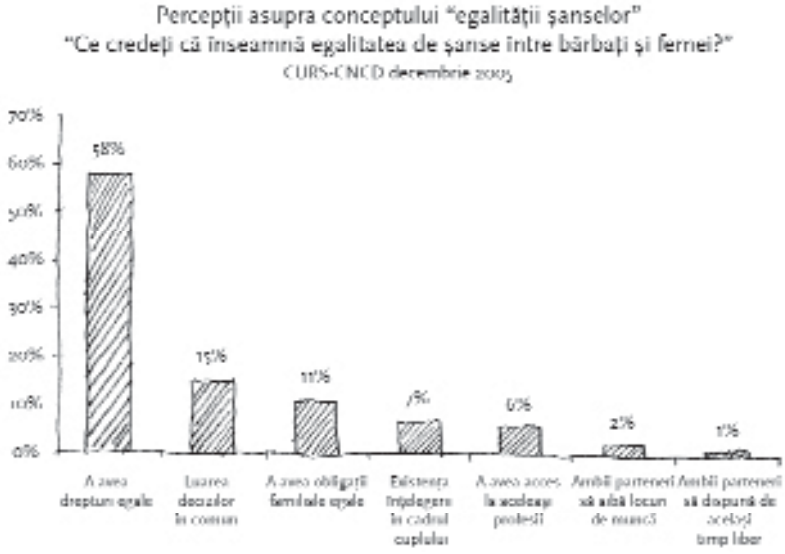

- Bărbaţii mai mult decât femeile sunt cei care definesc egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi ca «egalitate în drepturi»: în 2000, 34% dintre bărbaţi comparativ cu 30% dintre femei au dat acest răspuns, iar în 2005, 61% dintre bărbaţi comparativ cu 51% dintre femei. Ceea ce ni se pare important de subliniat este procentul mare de bărbaţi în 2005 care se raportează la ideea de egalitate de şanse doar la nivelul drepturilor, al reglementărilor legislative, iar înţelesuri precum «a avea obligaţii familiale egale» este pe locul 3 în ierarhia răspunsurilor cu 8%.

Percepţia asupra conceptului de egalitate a şanselor între femei şi bărbaţi
(structurarea opţiunilor pe sexe)

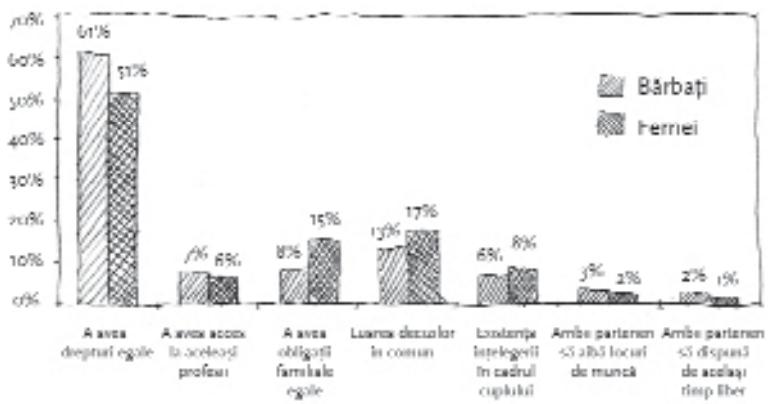

- Ierarhia răspunsurilor oferite de femei este asemănătoare cu cea a răspunsurilor oferite de bărbaţi, dar cu procente diferite:
  - drepturi egale
  - luarea deciziilor în comun
  - obligaţii familiale egale.

- Diferă numărul sau procentul mult mai mare de femei comparativ cu cel al bărbaţilor care definesc egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi ca «luarea deciziilor în comun» (17% dintre femei comparativ cu 13% dintre bărbaţi) şi prin «obligaţii familiale egale» (15% dintre femei comparativ cu 8% dintre bărbaţi). Procentul mic al răspunsurilor bărbaţilor (8%), dar şi al femeilor (15%), care definesc egalitatea de şanse ca obligaţii familiale egale întăreşte ipoteza conform căreia trăim într-o societate patriarhală, unde bărbatul este perceput, în continuare, drept «capul familiei» (83% în 2000, 76% în 2005) iar femeia «stăpâna casei» (61% în 2000, 61% în 2005).

Este mai mult datoria femeilor decât a bărbaților să se ocupe de treburile casei?
Barometrul de gen august 2000

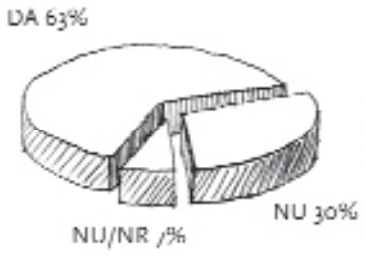

Este mai mult datoria bărbaților decât a femeilor să aducă bani în casă?
Barometrul de gen august 2000

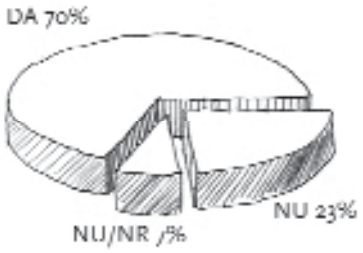

Bărbatul este capul familiei?
Barometrul de gen - august 2000

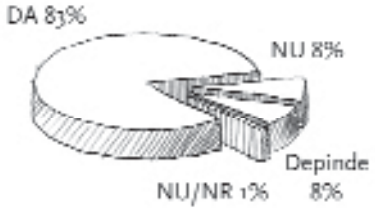

Femeia este stăpâna casei?
Barometrul de gen - august 2000

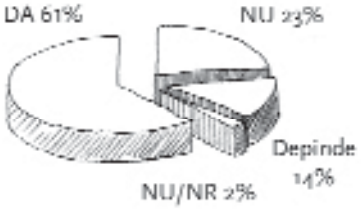

Atitudini privind rolurile bărbaților și femeilor
«Măsura în care sunteți sau nu de acord cu următoarele afirmații...»

Ponderi ale răspunsurilor «acord» și «acord total»
Diferențele până la 100% în cadrul fiecărei afirmații sunt reprezentate de dezacord și dezacord total

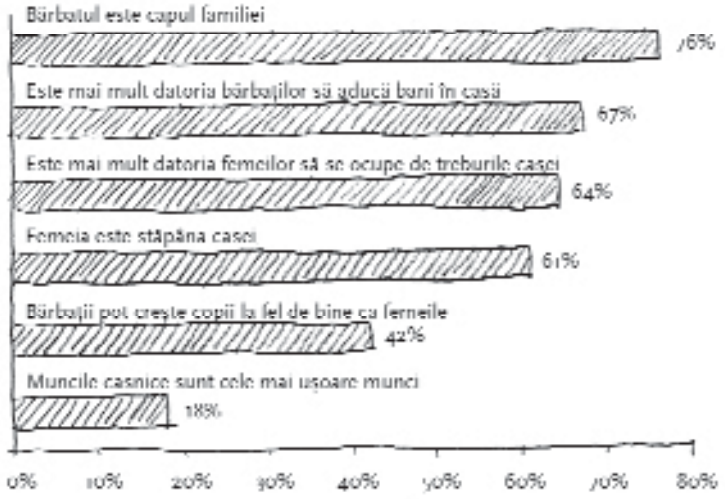

- Obligațiile familiale/ casnice, deşi recunoscute ca fiind îndeplinite mai mult de către femei decât de către bărbați, şi ca fiind nu foarte uşoare (doar 11% în 2000 şi 18% în 2005 le califică ca fiind cele mai uşoare munci), nu sunt asumate în mod egal de către femei şi bărbați. Ideea egalității de şanse între femei şi bărbați nu este percepută în România drept concept de parteneriat în familie, unde obligațiile familiale ar trebui să fie egale, ci ca un concept în care «este mai mult de datoria bărbaților să aducă bani în casă» (70% dintre respondenți în 2000 şi 67% dintre respondenți în 2005) şi unde «este mai mult datoria femeilor să se ocupe de treburile casei» (63% în 2000 şi 64% în 2005).

- În cei 5 ani, percepțiile femeilor şi ale bărbaților din România despre egalitatea reală de şanse între femei şi bărbați NU s-a modificat aproape deloc: în marea majoritate, valorizăm ideea drepturilor egale între femei şi bărbați, deşi recunoaştem că sunt legi care dezavantajează mai mult femeile decât bărbații, susținem în continuare că femeile şi bărbații sunt egali şi că nu există diferențe uriaşe între situația unora comparativ cu situația celorlalți, deşi uneori credem că situația bărbaților este mai bună sau puțin mai bună decât cea a femeilor, dar suntem dispuşi şi dispuse într-un număr prea mic şi poate într-o măsură prea mică să ne asumăm responsabilitățile familiale în mod egal, continuând să susținem că bărbații trebuie să aducă bani şi să fie «capul familiei» şi femeile să stea la cratiță şi să devină «stăpâna casei». Un model patriarhal destul de puternic, care cu siguranță are nuanțe în funcție de zone, regiuni, contexte economice, conform teoriei dezvoltată de Vladimir Pasti a celor trei patriarhate existente în România, pentru contextul politic al României din 2005/2006, la un an înainte de aderarea la structurile Uniunii Europene. Dar aici suntem şi aşa stăm cu percepțiile despre egalitatea de şanse între femei şi bărbați!

- s-a scris despre experiența muncii femeilor şi bărbaților la sat;

- s-a scris despre problemele femeilor din comunitatea romă: deficiențe în accesul la educație, lipsa accesului la locuri de muncă, locuri de muncă prost plătite, nevoia de întreținere a copiilor;

- s-a scris despre viața sexuală a femeilor: experiența avortului, a naşterii, a îngrijirii copiilor;

- s-a scris şi se studiază tematica femeilor implicate în viața politică, în zonele de acțiune şi activitate civică, în zonele de management înalt, despre lidere.

- NU s-a scris despre femeile în vârstă, pensionare, singure;

- NU s-a scris despre experiența de a fi bunică, de a rămâne văduvă, de a-ți creşte singură copiii;

- NU s-a scris despre femeile cu dizabilități şi problemele lor;

- NU s-a scris despre respectarea drepturilor femeilor în România;

- NU s-a scris… deci nu prea ştim, deci deseori improvizăm sau copiem modele «din afară» în politicile de gen.

CAPITOLUL III

ACCENTE

ACCENTE

Aceasta este o carte mai mult a verdictelor decât a analizelor şi a studiilor. Se bazează pe documentare, dar mai ales pe experienţa, expertiza şi credibilitatea celor care au formulat şi şi-au asumat evaluările. În finalul ei, am simţit totuşi nevoia ca pe câteva teme importante să oferim comentarii şi argumente mai consistente. Temele nu sunt tratate uniform – unele sunt mai elaborate, altele mai eseistice. Considerăm că ele completează şi nuanţează benefic acest volum.

Femei şi diversitate

Laura Grünberg

Femei… adică:

Femei tinere, mature şi în vârstă

Femei frumoase şi mai puțin frumoase

Femei de la țară, de la oraş, de la periferie, din Occident, din Balcani

Femei cu şcoală şi fără

Femei blonde şi brunete

Femei căsătorite, recăsătorite, necăsătorite, divorțate, văduve

Cu sau fără copii sau cu mulți copii

Virgine, libertine

În premenopauză, la menopauză

Bune la matematică, bune la gătit

Casnice, deputate, managere de firme, bucătărese, profesoare, femei de serviciu, stiliste

Supraponderale sau nu

Rome, evreice, unguroaice, moldovence

Lesbiene

Sănătoase sau mai puțin sănătoase

Religioase sau liber cugetătoare

Femei şi diversitate… adică:

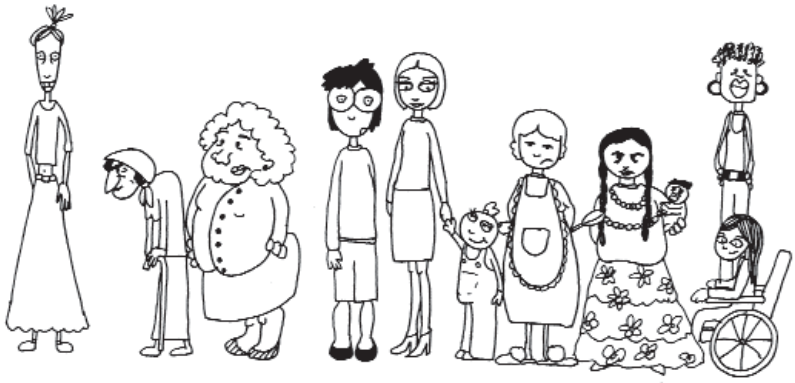

A fi femeie romă sau româncă nu este acelaşi lucru

A fi femeie pensionară sau directoare de firmă privată în România nu este acelaşi lucru

A fi femeie nemăritată sau femeie divorţată cu 3 copii nu e acelaşi lucru

A fi adolescentă sau femeie la menopauză nu e acelaşi lucru

O femeie de 40 de ani dintr-o comună din Moldova are mai multe probleme în comun cu bărbaţii din comuna ei decât cu Monica Tatoiu

O femeie romă fără şcoală din Bucureşti are mai multe lucruri în comun cu cei de aceiaşi etnie (femei şi bărbaţi) decât cu Andreea Marin

Nu există problema sărăciei în sine: unele femei sunt mai sărace decât altele, unii bărbaţi sunt mai săraci ca alţii

Nu există violenţa domestică faţă de femei în general: anumite femei sunt mai supuse violenţei domestice decât altele, unii bărbaţi bat mai mult, alţii, puţini, sunt ei supuşi violenţei domestice

Nu există discriminare împotriva femeilor în general: anumite femei sunt expuse anumitor forme de discriminare (la fel pentru bărbaţi)

Nu există mame în general: există mame bune, mame mai puțin bune, femei fără instinct matern, mame surogat, mame-asistente maternal, mame din greşeală (în urma unui viol)

Nu există feminitate sau masculinitate în general, ci feminități şi masculinități

Uneori identitatea de gen e mai puternică, alteori e mai puternică etnicitatea sau apartenența la o categorie de vârstă sau alta. Uneori interesele noastre ca femei coincid mai mult cu cele ale unor bărbați decât cu cele ale altor femei.

Femei, diversitate, dar… şi unitate.

Unitate în diversitate. Există oare în România?

Situația femeilor cu cancer la sân:

O dată intrată în «circuitul» spitalicesc, femeia identificată cu cancer la sân este automat trimisă la operație. Ar trebui înainte de «intrarea în circuit» să aibă loc o discuție între pacientă şi doctor, pentru a i se explica pe îndelete femeii speriate care sunt opțiunile: ce trebuie făcut, dacă faci… dacă nu faci… care sunt urmările… ce doreşti să urmezi în acest context… indiferent de vârsta sau pregătirea pacientei. Cu cât este mai tânără, cu atât ar trebui explicate toate acestea, cu răbdare şi aviz psihologic. Importantă este şi consilierea post-operație. Senzația că boala este «o vină» a ei este destul de mare. Ca o ruşine personală. Puține sunt cele care, sprijinite de familie şi prieteni, revin la o viață «normală» cu seninătate. De multe ori femeile operate de cancer la sân sunt privite ca fiind molipsitoare, transmițătoare de ceva rău şi cei din jur le ocolesc sau le privesc cu rezervă. Este o boală care, în urma operației, lasă urme vizibile pe trup, traumatizante pentru femei. Există puține centre de consiliere privind pregătirea pentru operație şi mai ales «viața» post-operație prin care femeilor să li se explice că nu este «vina» lor şi că frumusețea lor nu stă în integritatea corporală. Nu există centre care să consilieze familiile femeilor operate de cancer – soții, părinții, copiii. Există – pe lângă soluțiile de vindecare – şi cele de «reparație» a aspectul fizic; există, dar nu toți doctorii sunt pregătiți să le aplice. În ceea ce priveşte organizațiile de femei, ele fac foarte puțin pentru nevoile specifice ale acestui grup de femei.

(părerea unei femei care a avut cancer la sân)

Diversitate şi putere

Diana Ureche

> Dintre animale – spune Geneza – nu s-a găsit nici un ajutor pentru om.
> De aceea Dumnezeu adoarme pe Adam şi scoate din coasta sa femeia.
> Daca s-ar fi găsit ceva s-o înlocuiască…(…)
> Îmi place începutul Bibliei. Dumnezeu face lumină şi apoi vede că e bună.
>
> (Constantin Noica – Jurnal filozofic)

Femeia şi bărbatul. Îi vezi mereu împreună, de multe ori zâmbind, poate sărutându-se. Să fie numai o aparenţă? Unii înclină să creadă că da, bănuind că în spatele acestor gesturi se desfăşoară un război perfid. Femeile nedreptăţite de către bărbaţii agresivi sau de către alte femei, care cred că doar ele-şi înţeleg menirea? Par stereotipuri descinse direct din cultura de masă, dar nici zonei mai rafinate a culturii nu-i sunt străine – dacă ne gândim la femeile lascive şi diafane ale lui Picasso sau Degas.

De la acest război mai mult sau mai puţin mascat nu lipseşte mult pentru a ajunge la o problematică atât de vizibilă – pornografia, un «Dachau introdus în dormitor şi celebrat», după cum afirma Andrea Dworkin.

Am putea prea uşor să concluzionăm că este vorba despre inegalitate. Despre egalitate nu încape vorbă. Daca privim însă şi dintr-o altă perspectivă, cea a relaţiei dintre femei şi bărbaţi ca instrument al luptei culturale şi politice, se impune o interpretare mai nuanţată, astfel încât ne apare ca posibilă o altă privelişte: nu de inegalitate, ci de diferenţă. Iar neacceptarea sau neînţelegerea diferenţei duce în mod direct la discriminare. Ajungem prin urmare într-un teritoriu vast şi complex, dificil de controlat. În decembrie 2005, Marcel Kreuger (director adjunct al Biroului Naţional împotriva Discriminării Rasiale din Olanda, care funcţionează de aproape 25 de ani) afirma că, în urma procedurilor de analiză şi monitorizare a activităţii, au fost «şocaţi» când au avut dovada clară a faptului că discriminarea n-a scăzut în intensitate ba, dimpotrivă, s-a accentuat. Să ne întoarcem în România…

După ce, la un lobby susţinut al societăţii civile, apare Ordonanţa 137/2000 prin care se hotărăşte înfiinţarea unui organism pentru prevenirea şi combaterea discriminării (fapt petrecut în cele din urmă în vara lui 2002), în 6 martie 2002 are loc prima conferinţă naţională privind egalitatea de şanse pentru femei şi bărbaţi în România. Şi asta tot ca rezultat al presiunilor societăţii civile pentru ca problematica despre care facem vorbire să intre pe agenda publică. «Discriminarea la care sunt supuse femeile în viaţa publică şi privată, interzicerea accesului la o serie de resurse, adeseori excluderea din viaţa publică, sunt aspecte ale unei realităţi contemporane în care cu toţii trăim. Unii dintre noi sunt fericiţi,

alţii nefericiţi, dar majoritatea suntem fie ignoranţi, fie indiferenţi» declara Renate Weber, pe atunci preşedinta Fundaţiei pentru o Societate Deschisă – România. S-a propus, în final, adoptarea unei declaraţii politice de principiu pentru o acţiune comună de angajare a factorilor politici şi a societăţii civile pentru realizarea de facto a egalităţii de şanse.

Dincolo de tot ce au făcut femeile din România, nu putem neglija ceea ce încă lipseşte : solidaritatea. Dacă am riscat un salt de la inegalitate la diferenţă şi mai riscăm unul de la diferenţă la diversitate, ajungem nu la solidaritatea în faţa inegalităţii, ci la solidaritatea întemeiată pe diversitate. De aici apare puterea pe care o pot obţine femeile printr-o bună uzanţă a diversităţii. Diversitatea ca putere. Oare toate drumurile duc la putere?

Caut printre oamenii pe care i-am întâlnit, studiindu-ne reciproc, înclinarea spre dimensiunea de gen – femei sau bărbaţi din zone diferite, cu statute sociale diferite, de vârste diferite, cu venituri diferite, de etnii diferite. După ani în care am încercat să identific deosebirile marcante dintre romi şi ceilalţi, dintre români şi ceilalţi, dintre femei şi ceilalţi, ajung la o concluzie care nu părea util de aşezat în ipoteză: asemănările trebuie căutate şi-abia apoi îmbogăţite cu diversitate/ deosebirile dintre noi.

Sigmund Freud remarca față de discipolul său Erickson faptul că a iubi și a munci sunt cele două capacități umane care determină maturitatea completă. Majoritatea celor observați sunt persoane mature, cu concepțiile deja definite, prejudecăți interiorizate și structura îndatoririlor de gen formată. Ce găsim atunci printre muncile și iubirile celor pe care i-am observat mai mult sau mai puțin participativ?

Gara de Nord este o comunitate involuntară. În Gara de Nord întâlnești lumea cea mai pestriță, în combinație cu stres – plictis – așteptare – responsabilitate – nerăbdare – provocare. La prima vedere pare simplu: o mulțime de cupluri aflate într-un stadiu neparticipativ, de comunicare neîmpărtășită, într-un timp mort:

Bătrânelul care muia covrigi în bere și bătrânica lui cu trăsături triste, dar împăcate. Ea nu are așteptări, el nu (mai) are nevoie de confirmările ei.

Familia tradițională de romi. El cumpără mâncare pentru amândoi. Consumă însă doar ea, orientată cumva spre el și spre mâncare, atentă la el, dar cu fața spre lume. El stă cu spatele spre forfota gării, dar privește «prin ea», fumând absent. Ea vorbește mult, dar nu reușește să-i atragă atenția.

Fata singură care vorbește ostentativ la telefon, încercând să adopte un comportament de călătorie emancipat. Nu s-ar spune că așteaptă pe cineva, doar trenul. Încearcă să stabilească un contact cu tânărul vecin de masă (bărbatul și punctele lui de sprijin: țigara, spătarul, pumnul pe masă – atitudine prin care își pune în valoare autoritatea). Îi cere un foc și așteaptă primele scântei ale comuniunii de fum.

Un călugăr și o femeie în vârstă, impetuoasă, ce cară servilă bagajele cu o satisfacție care trădează lupta asiduă pentru mântuire.

O călugăriță într-un grup de femei tinere participă cu forța ei la căratul bagajelor. Sunt toate foarte hotărâte la mers, prea responsabile, un pic încruntate și au corpurile înclinate în față.

Prin Curtea Veche a Bucureștilor sunt și crăițe, nu numai crai:

Tânăra romă din zona Lipscani, care s-a măritat din dragoste, căutând afectivitate, stabilitate și armonie. Crede că femeia nu este valorizată în comunitate – oricare-ar fi aceea. «Binele este bun pentru toți, doamna mea. Nu mă poți convinge că e altfel».

Femeie tânără, încununată de un soi de teamă pasivă: «Femeia care se mărită de tânără face dovada că e sănătoasă, nu are vreun beteșug, e cinstită și merită să fie dorită ca nevastă. Nevasta tânără dovedește că a intrat în rândul lumii. Fata care îmbătrânește la părinți e fie stricată, fie bolnavă, fie năroadă și nu merită să o vrea cineva de nevastă».

Provincie, orăşel muncitoresc, bărbaţi autoritari şi femei blazate, care mai că merg cu doi paşi în spatele lor:

- ← Bărbaţi: cum văd femeile? Inferioare, cum trebuie sa fie!
- ← Adolescente: sunt energică, tânără, lumea mă aşteaptă.
- ← Tinere: sunt nu chiar ceea ce vreau să fiu, ci ceea ce vrea/ va vrea El.
- ← Adulte: eu nu mai contez, copiii mei or să mă facă fericită dacă fac ceea ce eu n-am reuşit.
- ← Vârstnice: mi-a trecut viaţa, eu nu mai am nevoie decât de doctor şi de popă.

Femei şi bărbaţi de etnie romă din Bucureşti, intelectuali, militanţi pentru drepturile omului:

- Ce zic ele:
  - ← despre rolul femeii: În oraşele mari şi nu numai, în care diferite familii de romi sunt amestecate cu cele de ne-romi, tradiţiile în ceea ce priveşte rolul femeii nu mai sunt valabile, deoarece familiile sunt deja ireversibil influenţate de către modelele exterioare.
  - ← despre modelul propriu de reuşită: Modelul propriu este risc, este curaj, este perseverenţă şi multă muncă.

- Ce zic ei:
  - ← despre rolul femeii: Drepturile femeilor se nasc nu numai din nevoile lor, ci şi din dorinţa de participare, de implicare în viaţa cetăţii.
  - ← despre modelul propriu de reuşită: O filosofie a expectativei, a neimplicării
    şi a adjudecării imediate.

Nu sunt greu de observat asemănările dintre cei daţi în vileag mai sus. Dacă nu am şti de unde vin, ce vârstă, ce sex, ce statut au, ne-ar fi greu să-i încadram cu certitudine într-un anumit grup de apartenenţă. Femeile din România se confruntă în general cu aceleaşi probleme, se scaldă în aceleaşi ape. E drept că au apărut şi bărbaţi în peisaj. Nu mizăm pe ei ca picanterie, ci era de arătat că nu sunt nici pe departe duşmanii femeilor. Bărbaţii, complementarii, pot fi statornice puncte de sprijin pentru femeile care îşi inventează şi îşi asumă ele însele rolul, cu creativitate şi responsabilitate. Complementaritatea femeilor şi a bărbaţilor sunt interdependente. Iar diferenţele dintre ei sunt salutare şi se pot atrage ca polii opuşi. Am început să ştiu asta pe când năşteam DiversFest-ul – copil al unui gay şi-al unei heterosexuale. Trebuia să ajungem şi aici, pentru că tot cu prilejul acestei naşteri am cunoscut tristeţea şi gratuitatea lipsei de solidaritate dintre femei, dintre organizaţiile de femei. Femeile refugiate însă, cu bărbaţii lor la fel de refugiaţi, ne-au încălzit. Doar că la ediţia a doua a festivalului s-a aşternut aşa o linişte peste dimensiunea de gen… cu excepţia participării la workshop-ul de politici afirmative a reprezentantelor Agenţiei Naţionale pentru Egalitate de Şanse, la fel de entuziaste şi credibile în a se defini.

De ce propun eu solidaritatea femeiască? Ce poate însemna aceasta? De ce le încarc doar pe ele cu creativitate şi responsabilitate?

Pentru că atunci femeile îşi vor domoli judecăţile, astfel încât invidia şi complexele de inferioritate nu vor mai apărea cu frecvenţa cunoscută; tot mai multe femei vor îndrăzni să susţină o altă femeie în mod deschis, să-i fie alături; femeile nu vor mai discuta despre bărbat ca despre un rău necesar; femeile nu vor mai crede că în Univers totul are legătură cu bărbaţii de lângă ele; femeile nu vor mai fi dependente de bărbaţi şi, paradoxal, fericite cele care au de cine fi dependente; atunci…

Putem continua. Este aproape o invitaţie.

OPINIE

Feminismul sfios faţă cu feminismul «room service»

Mihaela Miroiu

De 15 ani practicăm în România un feminism sfios, marginal sau camuflat sub alte denumiri, ca să nu deranjăm prea tare conservatorii şi misoginii autohtoni (indiferent de sexul acestora). Lui i se adaugă în ultimii 5 ani un feminism «room-service», venit prin copy-paste o dată cu Aquisul comunitar. Acesta din urmă a fost înghiţit pe nemestecate şi a produs un «feminism de stat», cam fără bază, fără bani şi fără şanse să părăsească vitrina cu legi şi instituţii şi să îşi facă loc în lumea reală a politicilor publice aplicate. Lipsa de «bază» vine din aceea că, de exemplu, Legea egalităţii de şanse (minune mare că o avem, săru'mâna Evropa!) a fost votată înainte ca în România să funcţioneze competiţia corectă ca să ai ce îndrepta cu politici de egalizare a şanselor. Dar, mai ales, a fost votată după ce s-a împărţit din avuţia întregului popor cam tot ce era de împărţit, în deplină «egalitate de şanse» pentru «victimele privilegiate»: lucrătorii din industria grea şi falimentară, dar cu forţă sindicală, întâmplător bărbaţi în proporţie de masă şi «clienţii favoriţi»: ex-nomenclatura şi securitatea naţională şi locală, fiii şi apropiaţii acesteia, întâmplător bărbaţi în proporţie de masă.

Nu a existat nici o premeditare în privinţa discriminării de gen, nici o conspiraţie ca femeile să fie defavorizate la «marea împărţeală». Dar discriminarea, drept consecinţă a acestor politici, este evidentă. La vremea când ea se petrecea, noi nu am văzut-o. Aveam ochelari occidentali. Ne uitam la alte lucruri, cele despre care învăţam din cărţi. Plonjasem în feminismul postmodern când noi nu aveam nici măcar unul modern complet, când ratasem al doilea val, cel al diferenţelor. Mai rău, unele dintre noi aterizam direct în plasa postfeminismului promovat de corporaţiile occidentale pentru ca femeile să se întoarcă mai serios spre modelul Barbie şi unele am considerat că pitularea sub preş a termenului «feminism» este mai rentabilă. Îl înlocuim cu cel de «gen» care este mai anestezic, mai acceptabil, mai puţin enervant şi, de ce nu, mai inclusiv. Doar şi bărbaţii au mari crize identitare în tranziţie. Nu am văzut cum patriarhatul modern (dependenţa economică majoră a femeilor de bărbaţi) se instaurează exact sub ochii noştri orbi la procesele politice interne.

Femeile rome şi egalitatea de şanse

Isabela Mihalache

Există deja mai multe reacţii la modul în care s-a «acomodat» discursul feminist în România. Critica se referă în principal la faptul că feminismul românesc trebuie să abordeze propria problematică, ţinând seama de specificitatea contextului istoric-cultural românesc. E adevărat, prin urmare, că multe schimbări legislative (recunoaşterea ca infracţiuni a hărţuirii sexuale, a violului în familie, a violenţei domestice; decriminalizarea homosexualităţii; transpunerea directivelor europene privind anti-discriminarea şi egalitatea de gen) sunt influenţate de factori externi, cum ar fi aderarea la Uniunea Europeană în 2007 şi transpunerea acquis-ului comunitar.

În acest context, feminismul din România a ignorat problemele femeilor aparţinând grupurilor minoritare, în special ale femeilor rome. Există acţiuni răzlețe care se referă şi la situaţia femeilor rome, sau care se concentrează asupra acestei categorii de femei, însă impactul lor este el însuşi răzleţ şi limitat. Din păcate, discursul feminist din valul al doilea (şi al treilea) despre diversitate nu a fost transpus în România. Au existat tot timpul câteva voci feministe româneşti care au sancţionat lipsa diversităţii, insuficient de puternice, însă, pentru a putea conduce la o schimbare a discursului actual feminist şi a practicilor de gen.

Situaţia complexă cu care se confruntă femeile rome (mai mult de 80% dintre familiile rome trăiesc sub limita pragului de sărăcie; mai mult de 20% dintre femeile rome sunt fără o slujbă; 38% dintre fetele rome de peste 10 ani sunt analfabete şi numai 3.9% dintre femeile rome au absolvit o şcoală de învăţământ superior – Raport OSI, va fi publicat în Martie 2006) trebuie adresată din perspectiva discriminării multiple, cauzată de bariere de gen, rasă şi etnicitate. Din păcate, în România nu există un discurs sau o abordare din perspectivă rasială, deşi studiile arată că 1 din 10 români au atitudini rasiste, precizând că romii nu ar trebui să trăiască în România.*

Instituţii şi mecanisme pentru implementarea egalităţii de gen la nivel naţional:

← Departamentul pentru Politici Publice din cadrul Secretariatului General al Guvernului reprezintă structura centrală pentru coordonarea procesului de politici publice (elaborare şi implementare) – ineficient în cazul politicilor pentru romi şi al egalităţii de gen.

← Creat în 2002, «Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării (CNCD) este un organ al administraţiei publice centrale, care are statutul unei persoane legale şi este subordonat Guvernului României» (Articol 1, paragraf 1, Hotărâre de Guvern 1194/2001). CNCD este responsabil pentru implementarea politicilor guvernamentale în domeniul discriminării (Hotărâre de Guvern nr. 1514/2002). Deşi în ultimul an CNCD a întreprins numeroase acţiuni legate de discriminarea romilor, acelaşi lucru nu se poate spune legat de femeile rome. O acţiune pozitivă totuşi este faptul că în ultimele luni CNCD a angajat o persoană de etnie romă în structura sa, lucru care sporeşte şansele ca situaţiile de discriminare suferite de populaţia de femei şi bărbaţi de etnie romă să fie monitorizate şi soluţionate mai eficient.

← Agenţia Naţională pentru Egalitatea de Şanse între Femei şi Bărbaţi (ANESFB) ar trebui să joace un rol important în îmbunătăţirea situaţiei femeilor rome. Deşi Agenţia are ca scop integrarea perspectivei de gen în politicile şi programele naţionale, documentul care stabileşte Agenţia (Hotărâre de Guvern nr. 84/2004) nu face nici o referire la discriminarea multiplă sau la discriminarea împotriva femeilor rome ca un domeniu în care agenţia îşi desfăşoară atribuţiile. Acelaşi lucru se poate spune şi despre Strategia Naţională de Egalitate între Femei şi Bărbaţi. Mai mult, e nevoie de o reprezentare romă în cadrul ANESFB pentru că agenţia nu poate pretinde că drepturile femeilor rome vor fi reprezentate eficient de altcineva decât de însăşi categoria respectivă; în plus cadrul legislativ sprijină şi subliniază în mod clar ocuparea de funcţii în poziţii de decizie de către toate categoriile de femei.

← Lipsa de statistici referitoare la femeile rome face practic imposibilă formularea de politici specifice sau care să se adreseze şi femeilor rome (minoritare). De cele mai multe ori, studiile referitoare la femei nu abordează şi situaţia femeilor rome sau, dacă o fac, o fac într-un mod limitat şi prejudecat (ex. Joint Inclusion Memorandum 2004, raportul UNICEF 2005). De asemenea, rapoartele despre romi prezintă numai situaţia generală a romilor, fără a include şi statistici despre femei rome. Cu alte cuvinte, nu există nici un studiu până în prezent care să vorbească despre situaţia precară a femeilor rome din România şi care să constituie baza unor politici sau programe pentru această categorie.**

În concluzie, mişcarea de femei (activistă/ academică) ar trebui să:

- devină inclusivă faţă de femeile aparţinând minorităţilor (etnice, lingvistice, religioase, sexuale, etc.), găsindu-şi justificarea/ legitimitatea în contextul

național și european totodată, ca și în exprimările unor feministe (vezi Miroiu 2004) care găsesc că «avangarda feministă» din România trebuie să aibă o agendă similară feminismului valului al doilea (sub semnul diferenței și al diversității, principiu al UE de asemenea) sau feminismului valului întâi (care marșa pe drepturi civile și egalitatea de șanse);
- încurajeze și să sprijine în mod activ eforturile feministe din partea femeilor rome (prin proiecte, programe, locuri la departamentul de gen al SNSPA București);
- includă femeile rome în munca de advocacy pentru promovarea de politici la nivelul guvernului (organizarea de întâlniri, crearea de strategii de lucru comune);
- dezvolte proiecte de cercetare împreună cu femeile rome;
- ajute la întărirea capacității organizaționale a organizațiilor de femei rome (prin transferarea de abilități, cunoștințe, networking, mainstreaming);
- sprijine ONG-urile rome să schimbe atitudinea politicienilor, a responsabililor de elaborarea politicilor publice, a societății vizavi de romi/ femei rome (există în momentul de față eforturi în formularea «anti-țigănism-ului» ca ideologie);
- se coordoneze cu inițiative referitoare la femei rome la nivel național și internațional.

* Raport Intoleranță, discriminare, autoritarism în opinia publică aflat pe website-ul Institutului pentru Politici Publice: http://www.ipp.ro/altemateriale/IPP-Gallup_Caiet%20Sondaj_Extremism-2003.pdf

** În Martie 2006, Programul pentru Participarea Romilor din cadrul Fundației pentru o Societate Deschisă, Budapesta va publica raportul REPORT ON CURRENT CONDITIONS AND RECOMMENDATIONS FOR IMPROVING THE SITUATION OF ROMANI WOMEN IN ROMANIA. CRAVING FOR A VOICE.

Bilele negre ale egalității de șanse între femei și bărbați

Enikö Magyari-Vincze

În România post-socialistă, gândirea publică despre egalitatea de șanse între femei și bărbați este structurată de două mecanisme majore. Pe de o parte, avem de a face cu delegitimarea ideii de egalitate între femei și bărbați din cauza reducerii acesteia la amintirile despre practica comunistă, iar, pe de altă parte, cu acceptarea impunerii legislației oportunității egale ca parte a dezideratelor ce țin de integrarea României în Uniunea Europeană. Ambele generează reflexii și reacții superficiale prinse în capcana celor două extreme, și anume respingerea și acceptarea necondiționată.

Ce anume funcționează în spatele acestora? Discuțiile superficiale – dar cu un impact considerabil – despre egalitate se referă ori la egalitarism (un sistem care promovează orice altceva decât valorile), ori la eradicarea diferențelor și, pe deasupra, pun cele două rezultate negative pe seama «feminismului». Instanța majoră care umbrește această scenă este comunismul. Pe de cealaltă parte, discursul despre egalitatea de șanse rămâne la un nivel abstract (prea asemănătoare ipostază cu cea a documentelor partidului comunist român! – tocmai de aceasta, probabil, nu pare «primejdioasă» pentru cei care s-au obișnuit cu dedublarea realității în cea prescrisă și cea trăită). El pare mai inocent și

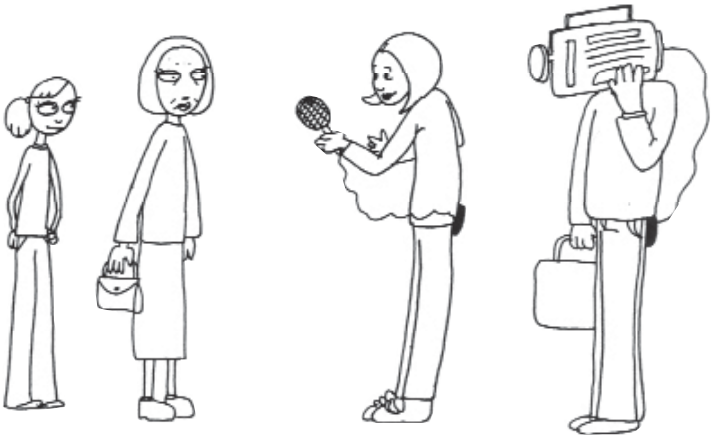

pentru că vorbeşte despre «gen» şi nu despre femei şi, astfel, pentru cei mai mulţi, promite evitarea feminismului printre altele prin impunerea limbajului gender mainstreaming. Pe deasupra – deocamdată – aici totul apare într-o lumină roză şi datorită simbolisticii pozitive a Europei. Singura suprapunere vizibilă şi «neplăcută» între ideea de egalitate (à la comunism) şi cea de oportunităţi egale (à la Europa) pare a fi sistemul de cote, definit ca unul dintre mecanismele tratamentului preferenţial, parte a egalizării reale a şanselor. Aici intervin, însă, alte strategii de auto-apărare pentru cei care nu doresc, în fapt, să vadă toată această politică drept una funcţională. Oricum, Domnilor, reglementările respective sunt doar recomandări (şi suveranitatea noastră naţională, nu-i aşa, ne acordă dreptul să nu le luăm în serios). Şi chiar dacă le formulăm, la rândul nostru, ca recomandări pentru instituţiile politice, economice, educaţionale, etc. locale, putem sta liniştiţi, căci societatea noastră – şi mai ales partea sa feminină – nu este învăţată să-şi impună drepturile.

Între cele două poziţii descrise sumar mai sus, se află, pe de o parte, setul de experienţe cotidiene ale femeilor de diferite etnii, vârste, poziţii sociale, religii etc., marcate de numeroase sentimente de injustiţe, defavorizare şi subordonare, arătând semne că abia aşteaptă să fie articulate de mişcări care transformă trăirile personale în probleme publice/ împărtăşite. Pe de altă parte, avem de-a face cu o plasă insulară de organizaţii ne-guvernamentale (de şi pentru femei, dar nu neapărat feministe), care sunt axate pe diverse probleme concrete, fiind structurate şi dependente de finanţările externe (şi de priorităţile definite de acestea). Acestea – în lupta pentru supravieţuire, din teama de centralizare şi poate şi din cauza unei tradiţionale incompetenţe de solidarizare – se pare că nu-şi «permit» luxul de a comunica între ele, căci asta, culmea, ar putea implica pericolul pierderii monopolului asupra domeniului finanţat. Dar să mai recunoaştem: toate aceste comportamente culturale nu s-ar activa dacă pe piaţa proiectelor de finanţare unele dintre aceste grupări n-ar sta mai bine şi n-ar începe să se comporte conform principiilor economiei de piaţă şi să-şi asume cu mândrie ideologia meritocraţiei liberale. Şi, în al treilea, dar nu în ultimul rând, avem în acest spaţiu al activismului pentru egalitatea de şanse câteva programe academice. Ele, sub titulatura de «studii de gen», caută să dovedească că practică altfel cunoaşterea ştiinţifică, aducând-o mai aproape de responsabilitatea civică, dar, ori nu sunt suficient de solicitate de societatea civilă, ori nu reuşesc să pună în practică modelul propus pentru că nu pot depăşi limitele sistemului academic, care impune alte criterii de recunoaştere şi promovare.

Gen şi diversitate. Gen şi etnicitate

Îmi permit aici să relatez pe scurt povestea mea personală legată de relația dintre gen şi etnicitate, conştientizând că probabil două lucruri m-au făcut să fiu sensibilă față de această temă/ experiență, şi să-mi propun înțelegerea ei. Pe de o parte faptul că, în sistemul de clasificare cel mai consacrat şi durabil al modernității, mă situez în poziția de «minoritară etnică». Pe de altă parte, faptul că – disciplinar vorbind – apropierea mea față de feminism s-a petrecut pe fundalul antropologiei socio-culturale, astfel încât îmi era oarecum la îndemână să problematizez relația dintre diferența de gen şi diferența culturală. Calitatea mea de «femeie» a avut şi ea, cu siguranță, o contribuție importantă la deschiderea față de această problemă (de altfel trăită pe pielea mea), dar trebuie să recunosc că – din cauza socializării mele în contextul regimului comunist –, în tot ceea ce făceam în spațiul public, multă vreme nu mă percepeam prin identitatea mea de gen.

În prima jumătate a anilor nouăzeci, atunci când investigam fenomenul politicii identitare naționaliste,* căutam repere nu numai teoretice şi metodologice, dar şi morale, care să justifice poziția mea critică față de etnicizarea şi, implicit, dihotomizarea spațiului public atât de către românii, cât şi de către maghiarii din România/ Transilvania. Atunci am putut trăi cu adevărat ce înseamnă să nu poți scăpa de sub dominația identificării etnice şi cât de dificilă este asumarea unei poziții critice, dorit transnaționale, în fața unor probleme politice sensibile, cum ar fi, spre exemplu, înființarea unei universități de stat maghiare separate, simbolul suprem al autonomiei culturale ungureşti. Încercând să contrabalansez atacurile primite din ambele părți, care mă trăgeau la răspundere din cauza «carențelor» mele în materie de sentimente naționale, pe atunci îmi regăseam siguranța în instrumentarul antropologiei critice. Cei care au fost în situații similare ştiu bine cât de inconfortabilă este poziția de minoritar printre minoritari, pentru că, desigur, şi minoritarii au un «mainstream» legitimat de sisteme puternice, printre altele prin discursuri autoritare care nu încetează să-ți amintească de primordialitatea etnicității tale față de celelalte identificări posibile.

Cu doi ani mai târziu, tot căutările de acest fel m-au determinat să descopăr potențialul critic al feminismului, capacitându-mă până la urmă să interpretez relația dintre multiplele diferențe şi identificări.** Prima mea întâlnire cu feminismul a fost structurată de dorința de a înțelege mecanismele politicilor identitare şi de a căuta posibilitatea unui feminism care să evite reproducerea esențialismelor de genul celor pe care dorește a le deconstrui. A început să mă preocupe cum anume se poate proiecta un feminism critic față de naționalism, fără să devină o politică identitară omogenizantă şi exclusivistă. De aici nu mai era decât un singur pas către conştientizarea nevoii de sensibilitate față de diferențele şi inegalitățile dintre femei.*** Pe planul activismului meu social minimal, aceasta

s-a transpus în organizarea câtorva evenimente (vezi zilele de 8 Martie la Cluj) cu participarea unor reprezentante de diverse etnii ale societății civile şi academice. Pe plan academic, însemna elaborarea unor cursuri predate la Universitatea Babeş-Bolyai care tratau aceste probleme (cum ar fi națiune, gen, naționalism şi antropologia politicilor identitare), precum şi căutarea unor modalități de a face cercetări aplicate legate de diversele probleme ale femeilor.

În acest sens marele meu noroc a fost că în anul 2004 am fost căutată de Societatea de Educație Contraceptivă şi Sexuală prin Adriana Melnic (Iaia, căreia îi mulțumesc pe această cale) pentru a efectua o investigație în oraşul Orăştie şi împrejurimi despre utilizarea avortului şi/ sau a metodelor moderne de contracepție în rândul femeilor. Atunci am avut ocazia să realizez ce înseamnă întrepătrunderea dintre rasism şi sexism în instituțiile medicale, dar şi în comunitățile locale, şi cum conduce aceasta la imposibilitatea femeilor rome şi a femeilor din păturile sociale sărace de a avea acces real la servicii medicale de calitate în domeniul controlului reproducerii. Anul acesta am continuat

cercetările în acest domeniu şi pe acel teren, axându-mă pe condiția femeilor rome. Responsabilitatea socială a investigațiilor de acest fel mi-a apărut mai clară ca niciodată: marea problemă la care doresc să caut răspuns acum (răspuns ce ar trebui să se obiectiveze în practici concrete) este cum se poate evita ca astfel de cercetări – şi, în general, campaniile de informare despre contraceptive în rândul femeilor rome – să devină instrumente ale unui control rasist al fertilității. Pentru asta este nevoie cu siguranță cel puțin de următoarele: de accentuarea distincției dintre drepturile reproductive ale femeilor (referitoare la câți copii şi când doreşte femeia să-i facă, dar şi la metodele de contracepție pe care le consideră cele mai adecvate pentru ea) şi controlul fertilității; precum şi de depăşirea interpretărilor simpliste, care «explică» sărăcia prin «prea mulți copii», fără să se concentreze asupra inegalităților economice şi a stereotipurilor culturale care dezavantajează comunitățile de romi şi, în interiorul lor, femeile rome.

Şi ce se întâmplă cu femeile maghiare, se poate întreba cineva? Sau cu feminismul unguresc din România? Poate exista aşa ceva? Are sau nu caracteristici particulare? De ce nu vorbesc despre asta? Datorită faptului că pentru mine feminismul înseamnă un spațiu transnațional, în anii care au trecut nu m-a preocupat contribuția la dezvoltarea unei mişcări feministe închise în granițele etnice. De asemenea, consider că femeile maghiare împărtăşesc foarte multe dintre problemele femeilor române, cunoscând o mare varietate în interiorul lor în funcție de vârstă, ocupație, clasă, poziție geografică, orientare sexuală. Totuşi, nu demult, m-am implicat într-un proces care aduce la suprafață multe aspecte ale temei în discuție. Am fost semnatara unei «plângeri» adresate Comisiei de anti-discriminare legate de sistemul discriminator de cote care funcționează la admiterea în Institutul Teologic Protestant din Cluj, care, în principiu, recunoaşte

dreptul femeilor de a deveni pastori. Prin reacţiile la acest act am putut retrăi cunoscutele acuze aduse la adresa mea (trădător de neam), cuplate acum şi cu «feministă înrăită». Dar multe dintre reacţii – venite chiar din sânul bisericilor în cauză – au exprimat simpatii faţă de drepturile femeilor. Acesta a fost rezultatul cel mai important la care am putut spera. Ce poate aduce mai multe satisfacţii unei feministe decât ocaziile în care ideile şi practicile sale pot contribui – cât de puţin – la crearea unor spaţii de dialog social şi la capacitarea unor reforme ce se aduc în favoarea îmbunătăţirii condiţiei femeilor?

* Antropologia politicii identitare naționaliste, Cluj: EFES, 1997.

** Diferența care contează. Diversitatea socio-culturală prin lentila antropologiei feministe, Cluj: Desire, 2002.

*** Vezi cercetarea şi cartea a cărei editoare sunt, Femei şi bărbaţi în Clujul multietnic, Cluj: Desire, 2001.

Şi-am încălecat pe-o şa şi v-am spus povestea mass-media aşa

Theodora-Eliza Văcărescu

A fost odată în presă...

… un tărâm în care cele mai multe dintre femei sunt vedete, cântă, dansează, se dezbracă, iar cei mai mulţi dintre bărbaţi sunt oameni de carieră, fac politică, afaceri, sport. A, şi bărbaţii privesc, iar femeile sunt privite.

Ceea ce îi reuneşte pe bărbaţi şi pe femei în această poveste este dorinţa de reuşită. Femeile au succes pentru că sunt frumoase, tinere şi disponibile; bărbaţii au succes pentru că sunt inteligenţi, deţin expertiză şi sunt combativi. Şi femeile şi bărbaţii sunt ambiţioşi, dar natura şi finalitatea ambiţiei lor diferă. Femeile sunt certărețe, viclene, inculte, superficiale, interesate, bârfitoare, întreținute. Bărbaţii sunt interesaţi de chestiuni serioase, vitale pentru soarta ţării şi a lumii, au discuţii complicate, dileme existenţiale, fac afaceri. Unii bărbaţi sunt prost pregătiţi, nepricepuţi pentru poziţiile pe care le ocupă, fac greşeli cu efecte majore asupra instituţiilor sau a ţării. Dar este normal ca oamenii să mai şi greşească. Unele femei sunt prost pregătite, nu ştiu chestiuni elementare presupuse de posturile pe care le deţin. Acest lucru este normal pentru că ele sunt fie prea blonde, fie prea tinere, fie prea căsătorite cu bărbaţi influenţi. Fie toate la un loc. Unii bărbaţi sunt corupţi pentru că sunt oameni. Unele femei sunt corupte pentru că sunt femei.

Femeile mai sunt mame, soţii, amante sau concubine (diferenţă dată de plinătatea buzunarului; dacă este vorba despre un bărbat influent, tânăra de lângă el îi este amantă, dacă avem de-a face cu un cuplu sărac necăsătorit, femeia este concubină), uneori fiice, rareori prietene sau sfătuitoare. În aceste cazuri rare ele sunt femeile din umbră care, de cele mai multe ori, influenţează în mod negativ bărbaţi infantilizaţi printr-un soi de putere aproape vrăjitorească. Atunci când femeile deţin funcţii importante, deci un tip de putere «la vedere», ele îşi pierd feminitatea, se masculinizează, devin nişte caricaturi de femei care nu diferă de bărbaţi decât printr-un foarte mic amănunt strict biologic. Şi, cu siguranţă, sunt împotriva naturii.

Mai sunt şi femei sărace, bătrâne, din mediul rural, mame singure, şomere, femei bătute, dar destul de puţine şi cu destul de puţin interes uman. Viaţa lor nu este suficient de spectaculoasă pentru a atrage atenţia făcătorilor de ştiri. La fel cum nici viaţa funcţionarelor, a muncitoarelor, a profesoarelor, a doctorelor nu poate constitui un subiect incitant şi senzaţional, după cum cer regulile audienţei. Deci pe ele le veţi regăsi rar în povestea spusă de mass-media, atât de rar încât am putea crede că nu există.

A fost odată în publicitate...

… un tărâm în care toate femeile sunt frumoase, tinere, atrăgătoare, excelente şi dedicate mame, gospodine şi bucătărese, dar au şi mare grijă de propriul corp. Bărbaţii nu sunt chiar toţi tineri şi frumoşi, dar este clar că muncesc mult, pentru că seara sunt obosiţi şi mai mult se uită la televizor. Foarte mulţi însă îşi petrec timpul liber cu prietenii şi încearcă să scape de stresul muncii bând un pahar (sau mai multe) de vin, bere, rachiu sau vodcă. Femeile sunt răbdătoare, îi înţeleg şi îi aşteaptă cuminţi acasă, de cele mai multe ori cu masa pregătită şi cu o cămaşă albă ca zăpada în mâini, semn că numai la bunăstarea lor le-a fost gândul. E adevărat, există şi câteva femei mai puţin îngăduitoare, care îi cicălesc şi le fac observaţii pentru întârzieri, dar bărbaţii se sustrag de la aceste vociferări nefondate printr-o minciună nevinovată sau cu un cadou împăciuitor.

Copiii sunt şi ei frumoşi, băieţeii joacă fotbal în curte sau prin parcuri şi se murdăresc îngrozitor, iar fetiţele îşi ajută mamele în casă, la spălat, gătit, curăţenie. Unele se joacă şi cu păpuşi şi se întreabă cum se cuceresc băieţii sau dacă vor putea conduce maşinile acestora când se vor face mari. Băieţeii se joacă uneori cu maşinuţe sau se uită cu jind la camioane, îşi împărtăşesc tehnici de bătaie şi se neliniştesc, întrebându-se dacă vor fi sărutaţi data viitoare.

Concluzia este că trăim într-o lume cum nu se poate mai frumoasă, în care fiecare are un loc bine stabilit şi delimitat, roluri prescrise şi preocupări pe măsura aspiraţiilor. Din păcate – sau poate din fericire! – lucrurile nu sunt defel atât de simple. Personajele din publicitate nu sunt oameni reali. Sunt doar proiecţii tipizate şi stereotipizate ale unei societăţi complexe – în ambele sensuri, şi mult mai bogate, dar şi cu mult mai multe probleme. Or acest tip de hiper-simplificare şi încadrare în nişte roluri stricte şi constrângătoare, atât a femeilor, cât şi a bărbaţilor, nu face decât să transmită o imagine falsă şi dăunătoare, acoperind şi mărind problemele.

Morala

… este simplă: nu mor caii când vor câinii.

Sau, mai aproape de povestea noastră, femeile şi bărbaţii din viaţă sunt mai multe/ţi, mai diverse/şi mai interesante/ţi decât ne-ar putea lăsa să credem poveştile construite de mass-media. Simplificarea este inevitabilă, dar poate adeseori să fie şi dăunătoare. Mai ales pentru cele şi cei care nu se regăsesc în rolurile şi reprezentările promovate. Aşa că, dragii babei, aşteptăm cu nerăbdare poveşti alternative atât de necesare.

Selecția candidaților și implicarea femeilor în viața politică. Studiu de caz: Alegerile interne din PSD 2004

Arpad Todor

Concepute inițial ca un pas important în reforma partidului, dar și a clasei politice românești, alegerile interne organizate de PSD s-au dorit un prilej de stimulare a implicării în viața politică a unuia dintre grupurile net dezavantajate de situația de fapt, femeile. Campania de imagine concepută pentru popularizarea alegerilor a folosit din plin implicarea tinerilor și a femeilor ca un argument în favoarea reformei PSD. Campania mediatică promovată de PSD poate fi caracterizată drept una de transmitere a unui mesaj relativ radical în raport cu comportamentul anterior al PSD în domeniul calităților necesare promovării în eșaloanele superioare. Mesajul lansat prin spotul transmis la radio și TV este foarte direct și fără echivoc:

> În Partidul Social Democrat a venit vremea schimbării. Pe 5 septembrie, Partidul Social Democrat organizează alegeri preliminare interne în vederea desemnării candidaților pentru alegerile parlamentare din acest an. 30% din locurile de pe listele electorale ale partidului sunt rezervate tinerilor sub 35 de ani și 25% femeilor. Am încurajat orice membru al partidului să candideze dacă a obținut cel puțin 1000 de adeziuni de la colegii săi. La alegerile preliminare interne, pe 5 septembrie, membrii Partidului Social Democrat decid prin vot secret reprezentanții lor în Parlamentul României.

Și totuși lucrurile nu au fost deloc atât de roz. Femeile nu au avut posibilitatea să candideze separat (cu toate că oficial PSD recunoaște poziția lor dezavantajată), au fost aruncate în luptă cu politicienii cu experiență. Prin plasarea candidatelor în marea arenă, au fost mai degrabă discriminate, astfel că se poate argumenta cu greu existența unei competiții echilibrate.*

Tabel 1. Raportul între sex şi experienţa parlamentară anterioară?

		Experienţa parlamentară anterioară?		Total
		Fără experienţă	Cu experienţă parlamentară	
Bărbaţi	Cazuri	643	204	847
	%	75.9%	24.1%	100.0%
Femei	Cazuri	217	23	240
	%	90.4%	9.6%	100.0%
Total	Cazuri	860	227	1087
	Total %	79.1%	20.9%	100.0%

La prima vedere, diferenţa de experienţă este mai degrabă mare decât enormă, fiind determinată de lipsa anterioară a unui număr semnificativ de femei în Parlament. Dacă însă luăm în considerare că la o medie de vârstă a femeilor de 43 de ani pentru femei faţă de 49 pentru bărbaţi, doar 9.1% dintre cele 220 de femei beneficiau de experienţă parlamentară faţă de 25,9% dintre bărbaţi, diferenţa ne apare copleşitoare. Mai mult, un număr important dintre bărbaţii fără experienţă parlamentară ocupau funcţii de prefecţi şi sub-prefecţi, poziţii care le conferau un avantaj major. De altfel, în nu mai puţin de 17 judeţe, aceştia au fost plasaţi pe primele poziţii. În aceste condiţii era de aşteptat ca aceste alegeri interne să nu facă decât să reîntărească situaţia existentă în sensul legitimizării prin alegeri a slabei reprezentări a femeilor în Parlament.

Din cauza sistemului de reprezentare proporţională pe liste închise, simpla poziţionare pe liste nu are o semnificaţie foarte mare. În fiecare judeţ listele pentru Camera Deputaţilor şi Senat conţin, pe lângă numărul total de deputaţi şi senatori care sunt alocaţi fiecărui judeţ, şi un număr de candidaţi care constituie rezervele oficiale ale partidului în cazul retragerii candidaţilor plasaţi pe poziţii fruntaşe.**

Tabel 2. Nivel final - liste oficiale Parlament - Nivel inițial - Alegeri interne

		Nivel inițial - Alegeri interne					Total	
		Eligibili	Lista de aşteptare	Până la 100%	Rezerve oficiale	În afara listei	Nu a participat	
Nivel final – liste oficiale Parlament	Eligibili	125	4	9	3	1	46	188
		66.5%	2.1%	4.8%	1.6%	.5%	24.5%	100.0%
	Lista de aşteptare	28	46	8	4	6	6	98
		28.6%	46.9%	8.2%	4.1%	6.1%	6.1%	100.0%
	Până la 100%	4	20	99	24	5	9	161
		2.5%	12.4%	61.5%	14.9%	3.1%	5.6%	100.0%
	Rezerve oficiale	4	1	23	83	50	21	182
		2.2%	.5%	12.6%	45.6%	27.5%	11.5%	100.0%
	Participanți la alegerile interne	22	26	26	61	287	21	443
		5.0%	5.9%	5.9%	13.8%	64.8%	4.7%	100.0%
Total		183	97	165	175	349	103	1072
		17.1%	9.0%	15.4%	16.3%	32.6%	9.6%	100.0%

În Tabelul 2 este prezentat în mod sintetic raportul între pozițiile inițiale obținute de toți participanții la alegerile interne şi poziționarea lor pe pozițiile eligibile ale Uniunii PSD + PUR. Per total, două treimi din persoanele care au reuşit obținerea unei poziții eligibile în alegerile interne şi-au menținut poziția şi în listele oficiale. Totuşi, în Tabelul 3 se poate vedea cum situația candidatelor de sex feminin a fost relativ diferită. Din cele 220 de femei care au participat la alegerile interne, 26 au ieşit pe poziții eligibile. Procentul femeilor care au reuşit poziționarea pe locuri eligibile a fost la puțin mai mult decât jumătate față de cel al bărbaților. Doar 6 femei au ieşit pe prima poziție din cele 41 de județe. Diferența este şi mai mare în cazul în care considerăm că din cele 26 de poziții eligibile obținute inițial, doar 2 au fost pentru Senat.

Tabel 3. Nivelul inițial în alegerile interne raportat la sex

	Sex		Total
	Bărbați	Femei	
Eligibili	157	26	183
	21.0%	11.8%	18.9%
Lista de așteptare	83	14	97
	11.1%	6.4%	10.0%
Până la 100%	128	37	165
	17.1%	16.8%	17.0%
Rezerve oficiale	125	50	175
	16.7%	22.7%	18.1%
În afara listei	256	93	349
	34.2%	42.3%	36.0%
Total	749	220	969
	100.0%	100.0%	100.0%

Faptul că dintre cele 26 de femei pe poziții eligibile 21 nu aveau experiență parlamentară anterioară a indicat un trend de întinerire. În condițiile în care numărul pozițiilor eligibile câştigate de femei a scăzut cu 2, din totalul de 26 de femei alese, doar 14, adică 56%, şi-au câştigat poziția prin prisma participării la alegerile interne, față de 71% din bărbați. Din cele 10 femei care au ajuns pe poziții eligibile după alegerile interne, 4 se aflau inițial în afara pozițiilor eligibile, iar 6 nu au participat la alegerile interne. Cu alte cuvinte, pozițiile obținute de femei au fost subiectul negocierilor post-alegeri interne mult mai uşor decât pozițiile obținute de bărbați. Chiar dacă constituirea alianței PSD + PUR a reprezentat motivația principală pentru modificarea listelor în sensul introducerii candidaților PUR, scăderea numărului total de femei pe poziții eligibile şi modificarea a 50% din pozițiile eligibile nu sunt argumentabile.
Discursul lui Adrian Năstase la primul congres de după alegeri poate fi considerat un indicator al interesului real față de problema implicării femeilor în viața politică. Din cele 7934 de cuvinte ale discursului, dintre cele două referințe la femei, una subliniază că aderarea la Internaționala Socialistă şi în Partidul Socialiştilor Europeni – a impus «modificări consistente în concepția noastră politică, în limbajul nostru politic, inclusiv în modul nostru de raportare la anumite teme specifice activității unui partid, cum ar fi reprezentarea femeilor şi a tineretului.» De asemenea, materialul oficial al Congresului PSD din aprilie 2005 considera că prin alegerile interne «a fost asigurată reprezentarea candidaților proveniți din grupe considerate cu şanse reduse de a deveni politicieni (tineri, femei).» În final,

Rezoluția Congresului PSD privind «Promovarea unui Parteneriat real între femei şi bărbați în viața publică românească» susține promovarea femeilor, bineînțeles într-un viitor vag, apreciată la nu mai puțin de 25%.

OPINIE
În ochii UE: România 2005 şi egalitatea de şanse între femei şi bărbați
Theodora-Eliza Văcărescu

«O mare parte a acquis-ului din domeniul tratamentului egal între bărbați şi femei a fost transpus ¯…× Trebuie asigurată funcționarea corespunzătoare a recent înființatei Agenții Naționale pentru Egalitate de şanse. Trebuie asigurate resurse financiare adecvate pentru a se asigura sustenabilitatea acesteia pe termen lung. Trebuie făcute modificări legislative corespunzătoare pentru a se asigura totala independență a acesteia. Trebuie clarificare atribuțiile şi responsabilitățile acesteia în comparație cu Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării. Mai mult, trebuie îmbunătățită capacitatea administrativă de înființare a Agenții Naționale pentru Protecția Familiei şi recent adoptata strategie națională pentru prevenirea şi combaterea violenței domestice trebuie implementată cât de curând, în special prin crearea unei rețele locale în acest sens.»
«România îndeplineşte în general angajamentele şi cerințele asumate în cadrul negocierilor de aderare în domeniul egalității de tratament dintre femei şi bărbați…»

(extras din Raportul Comprehensiv de Monitorizare 2005 privind România, Capitolul 13 - Politica socială şi de ocupare a forței de muncă, pp. 56-59)

* Raportul think-tank-ului Partidului Social Democrat, Institutul Social Democrat «Alegerile primare în partide – componentă a reformei clasei politice», din iulie 2004, propunea pentru alegerile generale «Sistemul celor 4 sferturi», astfel ca 25% dintre candidați să fie desemnați de către Organizația Județeană de Femei, pentru aceştia organizându-se alegeri interne separate.

** Pe baza faptului că la nivelul fiecărui județ, numărul de deputați şi senatori obținuți de fiecare partid poate fi anticipat cu o marjă de eroare relativ mică, am echivalat situarea pe o poziție eligibilă cu obținerea mandatului de deputat sau senator.

- termenul «egalitate» apare de CINCI ori în întreg raportul, din care numai trei apariții se referă la egalitatea de șanse între femei și bărbați;
- termenul «femeie/ femei» apare de ȘASE ori în raport: o apariție pentru traficul cu ființe umane, patru în legătură cu egalitatea de șanse/ tratamentul egal între femei și bărbați, iar una nu are legătură cu egalitatea de șanse;
- sunt prezentate chestiuni generale, majoritatea de natură administrativă și economică, legate de organizarea și funcționarea agențiilor care se ocupă cu aplicarea egalității de șanse;
- sunt absente chestiuni importante, precum: activitatea propriu-zisă desfășurată de agențiile care se ocupă cu egalitatea de șanse, aplicarea de facto a legilor legate de egalitatea de șanse, domeniile în care aplicarea și monitorizarea aplicării egalității de șanse nu funcționează;
- evaluarea este peste măsură de pozitivă în comparație cu situația reală, un motiv fiind și faptul că se monitorizează angajamentele și nu aplicarea lor.

- includerea egalității de șanse în evaluare și monitorizare;
- sublinierea inegalităților accentuate în privința etniei rome (dar fără a se specifica grupul dublu-marginalizat al femeilor rome – pentru că sunt femei și pentru că sunt rome).

Semnal de alarmă: Dacă istorie nu e… nimic nu e

Ştefania Mihăilescu

Recuperarea şi reevaluarea istoriei mişcării femeilor din România înseamnă grijă pentru patrimoniul naţional, pentru istoria şi valorile acestei ţări. După ani de zile în care am încercat recuperarea istoriei mişcării de femei din România, cred că am autoritatea morală să atrag atenţia asupra unor aspecte îngrijorătoare legate de modul în care ştim, ca naţie, să ne păstrăm şi să ne valorificăm acest patrimoniu.

Este necesară, înainte de toate, refacerea prestigiului pe care l-a avut mişcarea de emancipare a femeilor din România până la instaurarea regimului totalitar-comunist. În vederea atingerii acestui scop, ca şi a resuscitării şi a revigorării autenticelor tradiţii ale feminismului românesc, s-ar putea face următoarele recomandări:

- ← Este cu totul nejustificată absenţa aproape totală din dicţionarele, enciclopediile şi sintezele de istorie, recent apărute, a contribuţiei personalităţilor feministe la clădirea României Moderne. Un exemplu edificator în această privinţă îl reprezintă ISTORIA ROMÂNIEI ÎN DATE (Bucureşti: Editura Enciclopedică, 2003) în care numele Elenei Ceauşescu apare citat de 28 de ori; se semnalează până şi decorările sale, desigur aranjate, de către diferitele foruri internaţionale. În schimb, nu se pomeneşte nimic despre Alexandrina Cantacuzino, personalitate remarcabilă a mişcării feministe naţionale şi internaţionale şi nici despre alte reprezentante de excepţie ale acestei mişcări, ca Elena Meissner, Calypso Botez, Maria Buţureanu, Ella Negruzzi ş.a.
- ← Se impune valorificarea operei unor remarcabile feministe despre care abia se mai vorbeşte astăzi: este cazul Elenei Ghica (Dora d'Istria, 1828-1888) «publicistă de renume internaţional» (G. Călinescu), autoarea a peste 120 de studii, articole, comentarii, romane, poezii, note de călătorie. Publicarea scrierilor sale în limba română, începută în secolul al XIX-lea, a fost abandonată. Din aceleaşi considerente, este necesară şi editarea scrierilor şi articolelor semnate de: Adela Xenopol (1861-1939), Maria C. Buţureanu (1871-1919) sau Alexandrina Gr. Cantacuzino (1881-1944).
- ← Iniţierea cercetării istoriei mişcării femeilor minoritare din România – care s-au afirmat cu putere în viaţa publică mai ales în anii care au urmat întregirii statului naţional român – în scopul elaborării unor monografii referitoare la activitatea desfăşurată de Uniunea Femeilor Israelite (1904-1937) şi de oficiosul ei Femeia Evree (Bucureşti, 1928-1937); Secretariatul

Central al Femeilor Maghiare (Cluj), Uniunea Femeilor Catolice, Uniunea Femeilor Reformate, Uniunea Femeilor Unitariene etc.

← Este cu totul anormal că lipseşte din literatura de specialitate o sinteză integrală de istorie a femeii române, din cele mai vechi timpuri şi până azi, care ar trebui să fie rezultatul conlucrării unui grup de istorici, istorici literari, filozofi, sociologi, antropologi etc.

← Se impune, de asemenea, cercetarea împrejurărilor în care au dispărut arhivele unor prestigioase organizaţii de femei, ca, de exemplu, arhivele Uniunii Femeilor Române, cu sediul la Braşov. Este inexplicabil faptul că arhivele acestei organizaţii nu se găsesc decât până în 1918, iar după această dată – când ea şi-a extins activitatea pe întregul teritoriu naţional – lipsesc cu desăvârşire.

← Nu se poate înţelege cum anume s-au rătăcit şi arhivele celei mai importante organizaţii de femei, cele ale Consiliului Naţional al Femeilor Române, create în 1921 şi afiliate la Consiliul Naţional al Femeilor. Nu se ştie nimic nici despre arhivele Uniunii Femeilor Democrate din România şi nici despre cele ale aşa-zisului Consiliul Naţional al Femeilor, înfiinţate în 1948, respectiv 1958, de P.C.R., în locul sutelor de organizaţii de femei cu personalitate juridică, existente înainte de război. Acesta este şi motivul pentru care publicarea documentelor mişcării de emancipare a femeilor din România s-a oprit la anul 1948 (Ştefania Mihăilescu, Emanciparea femeii române. Studiu şi Antologie de Texte. Vol. I 1815-1918; Vol. II 1918-1945; 605 p. şi 675 p., Bucureşti, 2001, 2004).

← Reconstituirea istoriei mişcării de femei a fost împiedicată şi de faptul că fondurile valoroase, referitoare la asociaţiile de femei, aflate la Arhivele Naţionale, nu sunt accesibile decât parţial, mai ales cele care privesc perioada 1944-1989.

← Numeroase colecţii de ziare şi reviste de femei sunt incomplete, lipsesc din colecţii nu numai numere, ci şi ani întregi de apariţie, iar fotocopierea lor este aproape imposibilă, în special a celor de format mare (interzisă categoric în Biblioteca Academiei, unde se găsesc depozitate în exclusivitate), având în vedere gradul lor avansat de deteriorare.

← Ţinând seama de importanţa bogatului patrimoniu de care dispuneau marile organizaţii naţionale de femei (Consiliul Naţional al Femeilor Române, Societatea Ortodoxă Naţională a Femeilor Române, Asociaţia Creştină a Femeilor Române etc.) se impune redobândirea legală a acestuia. Într-o primă fază de maximă urgenţă ar fi vorba despre recuperarea unor imobile, care au găzduit sediile mai multor organizaţii de femei din Bucureşti şi din alte oraşe ale ţării, construite sau cumpărate din fondurile adunate cu mari eforturi şi întreţinute decenii de-a rândul de aceste

organizații.

← Se cere, mai presus de orice, restabilirea proprietății asupra Casei Femeii, de pe Splaiul Independenței nr. 47 din București, construită din inițiativa unor remarcabile personalități feminine în frunte cu Alexandrina Cantacuzino care, în anii '30 ai secolului al XX-lea, a devenit un veritabil model de activități feministe și pentru alte țări din centrul și sud-estul Europei. (Aici își aveau sediile Mica Înțelegere Feminină – Filiala Română, Consiliul Național al Femeilor, Asociația Tinerelor Fete, Secția Feminină F.I.D.A.C. etc. Ea dispunea de o impozantă sală de conferințe și de festivități, de o bibliotecă, de un hotel și adăpost, cantină și restaurant, cabinet medical și de consultații juridice – ambele gratuite pentru femeile aflate în dificultate. Tot aici se țineau și cursuri de calificare profesională pentru fete etc.) După cel de-al doilea război mondial, Casa Femeii a fost naționalizată și a căpătat o cu totul altă destinație. O soartă asemănătoare a avut și sediul Comitetului Director al Asociației Femeilor Creștine din România, aflat pe strada Popa Rusu nr. 13 din București, precum și o seamă de imobile din Capitală și din Iași, Constanța, Chișinău, Cluj, Timișoara etc., proprietăți ale Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române (de exemplu Liceul Ortodox de Fete de la Craiova, azi sediul unei firme de construcții).

Casa Femeii, Splaiul Independenței nr. 47

OPINIE
Florentina Ionescu

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «Care ar fi din punctul tău de vedere, bilele negre pe care le-ai acorda mişcării de femei din România?»

- ← Lipsa unei zone de cultură feministă; sau, dacă există, e promovată firav, fără continuitate şi consistenţă în timp;
- ← Lipsa unei «celule» feministe active; nu există o formaţiune care să «spargă» barierele şi să se impună ca formaţiune militantă, atât politic cât şi social;
- ← Feminismul din România e prezent la nivel de discurs academic. Nu există aşadar o aplicabilitate practică a subiectului decât vag sau insuficient;
- ← Cele câteva proiecte care primesc finanţare se limitează la «broderii» de terminologii, nu se construiesc planuri, strategii care să urmărească rezultate palpabile în timp. Şi îmi voi permite să dezvolt în cele ce urmează câteva idei personale:

  Mi-aş dori să văd că se lansează un proiect care are curajul să finanţeze o... «şcoală de feminism». Această şcoală de feminism ar trebui să înceapă prin a educa, a informa – cu un limbaj nu sumar, ci despovărat de terminologii de specialitate care nu conduc decât către o mare sterilizare a mesajului – tânăra generaţie de femei asupra unor noţiuni primare de feminism. Noţiune, istoric, periplu social de-a lungul timpului. În timp, această şcoală ar trebui să devină o pepinieră de feministe active care, coordonate de către gender experte/ţi ar trebui să construiască strategii de implicare socială, cu toate activităţile aferente: campanii de imagine, educaţie etc.

  E adevărat, suntem mândre de femeile de succes din societatea noastră care, prin ceea ce sunt, au devenit role-models. Însă femeia din categoria middle nu se poate identifica cu o astfel de tipologie şi nici nu se simte puternic mobilizată de exemplul acestora. Unul dintre obiectivele majore ale şcolii de feminism ar fi să modeleze, să creeze un lider (sau iniţial mai mulţi lideri zonali), lideri cu care femeia «de zi cu zi» să se poată identifica.

(NOT) MADE IN ROMANIA:
A importa sau a nu importa – aceasta n-ar trebui să fie problema

Theodora-Eliza Văcărescu

Una dintre cele mai mari probleme (şi critici!) ale politicii egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi în România este aspectul ei de import. Sub toate formele, de la agenda organizaţiilor non-guvernamentale, care desfăşoară proiecte finanţate (a se citi «comandate») din afară, până la conceptele-cheie şi conţinutul actelor normative şi al legilor din domeniu.

Agenda ruptă de/ din realitate

În ultimii 15 ani programele şi proiectele legate de promovarea egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi şi, în general, cele legate de diverse aspecte ale vieţii femeilor, au beneficiat de finanţări din felurite surse. Majoritatea însă au provenit de la organizaţii, agenţii, fundaţii internaţionale etc. vest-europene şi nord-americane. În ultimii ani, finanţările provenind de la Uniunea Europeană au crescut. Dar toate au un aspect în comun: stabilirea agendei şi a priorităţilor pentru femeile din România. Bineînţeles, ONG-urile şi alte organisme româneşti care se ocupă de egalitatea de şanse şi de problemele legate de femei s-au pliat pe cerinţele acestor finanţatori şi au realizat proiecte care să se încadreze în normele şi liniile trasate de organizaţiile internaţionale, întrucât aceasta era/ este singura modalitate de a asigura, pe de o parte, realizarea proiectelor şi, pe de altă parte, propria supravieţuire.

Cunoaştem cu toţii sintagme precum «Europa Centrală şi de Est», «Europa de Sud şi Est», «Balcanii» etc. – e adevărat că mai mult în engleză decât în română. Dar problema nu sunt sintagmele, ci faptul că ele au construit în mod artificial o imagine unitară a acestor zone, în timp ce realitatea este una extrem de eterogenă, cu specificităţi şi nevoi distincte, atât pentru femei, cât şi pentru bărbaţi. Imaginea monolitică a esticilor/elor şterge identitatea multor grupuri care nu se regăsesc reprezentate şi ale căror probleme şi nevoi nu sunt conştientizate şi, cu atât mai puţin, luate în considerare în cadrul politicilor sociale.

Aşadar, aspectul negativ constă în faptul că în foarte multe cazuri nu au fost vizibilizate şi abordate multe dintre problemele specifice peisajului românesc, acestea fiind obliterate pentru a respecta priorităţile trasate de finanţatori. Efectul este grav din două puncte de vedere: în primul rând pentru că problemele reale rămân nerezolvate sau, şi mai rău, neidentificate, iar fondurile se cheltuiesc pe probleme care nu sunt poate cele mai importante pentru viaţa femeilor din România.

Limbajul de lemn al egalităţii de şanse

Foarte multe acte legislative din domeniul egalității de şanse între femei şi bărbați, ca şi manuale, ghiduri, definiții, explicații, exemple etc. pentru aplicarea acesteia se bazează pe traduceri fără o aplicare a conceptelor utilizate la nevoile proprii. Mai mult, aceste traduceri sunt atât de apropiate de varianta originală, încât sunt greu de înțeles dacă nu îți imaginezi cum sunau ele în limba engleză (cea mai răspândită). De aceea, de foarte multe ori, construcțiile sunt ininteligibile, străine limbii române şi, mai ales, realităților româneşti, cu concepte care au nevoie de explicații suplimentare, necunoscute atât legislatorilor, cât şi celor din administrația centrală şi locală şi, cu atât mai puțin, publicului.

Această stare de fapt are efecte negative grave. Limbajul pe care îl folosim ne construieşte, structurează şi organizează activitățile pe care le desfăşurăm şi, cu siguranță, un limbaj de tip «forme fără fond» nu are cum să producă o schimbare reală. Dacă în perioada dinainte de 1989 aveam un anumit tip de limbaj de lemn, acum organizațiile guvernamentale şi non-guvernamentale au importat şi adoptat un nou tip de limbaj de lemn, cel al egalității de şanse.

Abrevierea ca a doua natură

Dacă n-am fi făcut această carte neagră, cu siguranță că am fi lucrat la un dicționar al abrevierilor utilizate în domeniul egalității de şanse între femei şi bărbați. Şi româneşti şi străine. Aparent, cu cât este mai vag trasat şi mai puțin consistent un domeniu, cu atât numărul şi dificultatea instituțiilor, a organizațiilor, a agențiilor, a tratatelor, a actelor, a legilor etc. creşte. Poate tocmai pentru o da o aparență de implicare şi consistență.

Vă rugăm să citiți lista de abrevieri de la pagina 28 din acest volum, apoi să închideți cartea şi să încercați să reconstituiți din memorie măcar trei dintre abrevieri cu explicațiile corespunzătoare. Dacă ați reuşit acest lucru, vă rugăm să ne contactați, ne-am bucura să va invităm să vă alăturați echipei noastre!

Traficul de persoane în scopul exploatării sexuale – România

Iris Alexe

> «Eu câştigam trei milioane ca vânzătoare şi atunci când mi-a promis că mă ajută să merg în Spania că are el pe cineva acolo… că aş putea să am grijă de nişte bătrâni sau să fac curat… normal că am acceptat. S-a ocupat el de toate, şi de paşaport, şi a dat banii pentru plecare. Urma să-i dau banii înapoi din primul salariu, acolo, în Spania. Nu bănuiam că va trebui să mă prostituez pentru bani.»
>
> «Am înţeles că vorbeau despre mine şi i-am zis să-şi ia banii înapoi că eu nu o să ies la stradă nici moartă. Brusc, s-a enervat şi a început să dea în mine cu pumnii şi picioarele să tac. M-a tras apoi de păr şi m-a băgat cu forţa în maşină. Pe drum, pentru că plângeam şi ziceam că vreau acasă, şi că eu nu pentru asta am plecat din România, a scos pistolul şi a tras în aer: „Aşa trag şi în tine! Eu am dat bani pe tine şi o să faci ce-ţi zic eu!“»
>
> «Am ajuns într-un apartament în care mai erau şi alte fete. Aici trebuia să merg în medie cu cinci clienţi pe noapte. Prima dată am refuzat să merg la cameră. Atunci, clientul care mă alesese mi-a zis că o să-mi arate el cu forţa ce trebuie să fac. Şi mi-a arătat. N-am făcut ceea ce el plătise pentru mine. În seara aia am mâncat bătaie de nu am mai ştiut de mine vreo două săptămâni.»
>
> (Mărturiile au fost preluate din documente şi studii ale Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie, 2005.)

Am ales cele trei fragmente din mărturiile femeilor traficate în scopul exploatării sexuale pentru că, dincolo de statistici, de analize, studii, recomandări şi observaţii, abordări perspectivale asupra fenomenului traficului de fiinţe umane, există realitatea trăită de femeile şi de fetele traficate. Este o realitate în care o fiinţă este transformată în lucru sau, ca să citez o supravieţuitoare a traficului în scopul exploatării sexuale, «eram vândută şi cumpărată ca marfa în piaţă». Transformarea femeii în marfă reprezintă esenţa traficului de persoane şi se constituie în experienţa de bază de la care ar fi indicat să pornească înţelegerea fenomenului traficului, precum şi intervenţiile de orice natură ale diverselor instituţii sau organizaţii.

În abordarea traficului de persoane în vederea exploatării sexuale prin prisma discriminării şi a egalităţii de şanse pentru femei şi bărbaţi, se impune o discuţie pe trei planuri.

Definirea traficului de persoane continuă să fie subiect de dezbatere şi de permanentă reconsiderare, existând dezacorduri la nivel global, regional sau chiar național. Nu se regăsesc încă o viziune şi o abordare pe deplin acceptate de toate părțile şi încă este nevoie de multe clarificări şi definiri, în special de ordin practic (de exemplu, în România, nedefinirea termenului de victimă a traficului reprezintă o problemă în identificarea şi asistarea persoanelor traficate).

Pentru România, definiția operațională şi cadrul de referință pentru fenomenul de trafic de persoane sunt date în legea 678/2001:

> Constituie infracțiunea de trafic de persoane recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau primirea unei persoane, prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înşelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau de a-şi exprima voința, ori prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane, în scopul exploatării acestei persoane.
>
> Prin exploatarea unei persoane se înțelege: a) executarea unei munci sau îndeplinirea de servicii, în mod forțat, cu încălcarea normelor legale privind condițiile de muncă, salarizare, sănătate şi securitate; b) ținerea în stare de sclavie sau alte procedee asemănătoare, de lipsire de libertate ori de aservire; c) obligarea la practicarea prostituției, la reprezentări pornografice în vederea producerii şi difuzării de materiale pornografice sau alte forme de exploatare sexuală; d) prelevarea de organe; e) efectuarea unor alte asemenea activități prin care se încalcă drepturi şi libertăți fundamentale ale omului.

În termenii discriminării şi ai egalității de şanse pentru femei şi bărbați, discuția se structurează în trei planuri interdependente şi suprapuse: 1) factorii ce fac ca o persoană să fie vulnerabilă la a fi traficată pentru exploatare sexuală, 2) experiența de trafic în sine şi 3) identificarea, asistarea şi reintegrarea persoanelor care au fost traficate.

În acest sens vom avea un profil al persoanei vulnerabile la a fi traficată în scopul exploatării sexuale, profil care se identifică cu cel al persoanei traficate. Factorii socio-demografici, economici şi psihologici care conturează acest profil, peste care se suprapune experiența traumatică de trafic sunt aceiaşi de care depinde şi care contribuie sau nu la reintegrarea persoanei traficate pentru exploatare sexuală.

Şi atunci persoana traficată sau potențiala victimă a traficului în vederea exploatării sexuale va fi cu siguranță de sex feminin, mai mult chiar, în proporție de la 25% până la 88% vor exista şanse ca ea să fie minoră, cu un nivel de educație

scăzut şi, oricum, aproape sigur fără liceu terminat, experienţă profesională cvasi-inexistentă sau în munci ce nu necesită calificare profesională. Va proveni dintr-o regiune mai slab dezvoltată economic, unde îi lipsesc oportunităţile de găsire a unui loc de muncă, va avea un grad scăzut de integrare socială, în procent de peste 40% mediul familial din care provine va fi unul abuziv (violenţă domestică, consum de băuturi alcoolice). În procent de peste 70% nu va avea un loc de muncă, sau va fi angajată fără forme legale sau/ şi pe un salariu minim pe economie. Şi dacă nu este căsătorită este foarte posibil să facă parte dintr-o familie monoparentală sau să fie nevoită să-şi susţină financiar familia de origine. Sau, în procent de 28%, s-ar putea încadra în categoria mamelor singure cu un copil în grijă (date extrase din documente şi statistici ale Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie, Misiunea din România).

Dintre formele pe care le îmbracă traficul de fiinţe umane, traficarea persoanelor în scopul exploatării sexuale apare ca cea mai vizibilă şi mai cuantificabilă manifestare a fenomenului de trafic. S-a estimat că peste 75% din toate victimele traficului de fiinţe umane sunt traficate în scopul exploatării sexuale (Colecţia de Date cu privire la Traficul de Persoane, Kristiina Kangaspunta, Biroul Naţiunilor Unite pe Droguri şi Infracţiuni, 2005). Iar majoritatea persoanelor traficate în scopul exploatării sexuale sunt fete şi femei.

Începând cu anul 2000, România s-a confruntat cu traficul de fiinţe umane în vederea exploatării sexuale, cu precădere traficul în afara graniţelor la început, ca ţară de origine şi tranzit. Începând cu anul 2003 este mult mai vizibilă şi ca ţară de destinaţie pentru femeile şi fetele provenind din Republica Moldova, Ucraina, Rusia. Procentul se păstrează la acelaşi nivel, 80% din cazurile de persoane traficate din alte ţări, identificate şi asistate, au fost victime ale exploatării sexuale, toate femei sau fete.

Datele statistice pentru anii 2003 şi 2004 referitoare la victimele traficului de origine română identificate şi asistate relevă că în total cazurilor pe anii menţionaţi, persoanele traficate în scopul exploatării sexuale deţin un procent de 86,1% şi respectiv 85%. Şi în toate cazurile este vorba despre femei şi fete care au fost traficate în vederea exploatării sexuale: în baruri, cluburi de noapte, apartamente private, servicii de acompaniere, bordeluri sau pe stradă. În mai mult de 30% din cazuri, persoanele traficate în scopul exploatării sexuale au fost supuse unei duble forme de exploatare: exploatare sexuală şi exploatare prin muncă sau exploatare sexuală şi exploatare pentru activităţi infracţionale (date statistice: Organizaţia Internaţională pentru Migraţie, Misiunea din România).

Sunt două schimbări notabile ce trebuie menţionate referitoare la traficul de femei şi fete cu scopul exploatării sexuale în România. Prima se referă la schimbările survenite în modul de organizare, în ceea ce priveşte rutele folosite de traficanţi, precum şi destinaţiile finale de exploatare. Astfel, după ridicarea

restricțiilor de viză, țările de destinație nu mai sunt țările din spațiul balcanic, care au scăzut ca pondere până la nesemnificativ. Destinațiile preferate au devenit țările UE, cum ar fi Italia şi Spania, sau alte destinații, precum Japonia. A doua schimbare de punctat este identificarea şi asistarea persoanelor traficate în interiorul granițelor României, începând cu anul 2003. Traficul intern reprezintă în sine un fenomen complex, ceea ce impune cu şi mai mare stringență studierea şi înțelegerea modului în care sunt interconectate fenomene precum prostituția, traficul în scopul exploatării sexuale în interiorul granițelor şi cel transfrontalier.

Totalitatea acestor factori menționați: sexul, vârsta, situația economică, mediul familial, considerați în parte sau combinați, explică fenomenul de trafic de persoane în vederea exploatării sexuale şi ghidează intervenția spre categorii definite. Rezultă că acțiunile sunt direcționate către categoriile de femei şi fete vulnerabile la a fi traficate sexual şi se adresează cauzelor traficului pentru exploatare sexuală. Dar pentru a lupta cu adevărat împotriva traficului în scopul exploatării sexuale trebuie să se acorde o atenție mărită şi eliminării cererii pentru comercializarea exploatării sexuale.

Închei tot cu o mărturie, pentru a puncta şi o altă dimensiune a fenomenului de trafic în vederea exploatării sexuale – cererea – şi îmi asum riscul de a mi se imputa viziunea «de piață» a traficanților:

> Am plătit ca să mă simt bine. Mai mult de atât nu mă priveşte. Dacă pe ea n-o interesează ce face cu viața ei, de ce m-ar interesa pe mine.

Motive pentru decalajul dintre numărul instituțiilor și consecințele practice

Oana Băluță

Cred că «egalitatea de şanse» s-a blocat instituțional, s-a blocat într-o neo-tablă europeană care culminează cu gender mainstreaming, într-o rom-gleză accesibilă doar celor care activează în domeniu.

S-a blocat, de asemenea, în seminarii şi conferințe. Când plec de la întâlniri (nu spun că de la toate, dar de la marea majoritate) am sentimentul că totul se întâmplă la suprafață şi că este artificial, contrafăcut. Şi, ține cont, nu particip de foarte mult timp la astfel de «meeting-uri».

În noiembrie 2005 am avut parte iar de o mostră de insularitate. La Facultatea de Ştiințe Politice, Universitatea din Bucureşti, s-a desfăşurat o cercetare privind cauzele sub-participării femeilor la viața politică şi civică. Ei, una dintre cele care s-au ocupat de cercetarea respectivă mi-a mărturisit că avea impresia că doar ei se ocupă de asta, adică: doar Facultatea de Ştiințe Politice, Universitatea din Bucureşti.

O altă problemă este legată de înțelegerea eronată a sintagmei «egalitate de şanse». Egalitatea de şanse nu este asociată cu şanse egale în competiție, ci cu discriminarea pozitivă! În altă ordine de idei, şi persoane care ştiu «cu ce se mănâncă» folosesc expresia «să promovăm egalitatea de şanse». Nu promovăm nimic, ci susținem egalitatea de şanse. Nu este o obsesie de filoloagă, ci toată chestiunea e legată de mesajul pe care vrei să-l transmiți: egalitate în competiție, şi nu «promovarea» femeilor.

Pe lângă lipsa de interes a bărbaților, ar trebui să vorbim şi despre lipsa de interes a societății civile în general, chiar şi de lipsa de interes a ONG-urilor care se ocupă de problematica egalității de şanse, de drepturile femeilor, dacă acțiunile nu sunt organizate de ele/ei! Pe 10 decembrie a fost «seara de veghe» în fața Teatrului Național. Acțiunea practică a constat în aprinderea unor lumânări pentru femeile care au fost omorâte în bătaie de partenerii lor. Au fost în jur de 25-30 de persoane la ora 18.00, câteva făceau parte din ONG-uri, altele ni s-au alăturat din simpatie comprehensivă. Numărul celor care au participat a fost prea mic raportat la incidența violenței domestice şi la avântul coaliților de organizații vizavi de alte teme, cum e, de pildă, «Parlamentul curat».

Altceva este legat de unele reacții pe care le-am identificat la generația mea, la studentele/ții pe care i-am avut la seminar. Teama de victimizare. Studentele au asociat egalitatea de şanse cu tendința către victimizare. Le-am explicat că dacă atragi atenția asupra faptului că în competiție femeile nu au şanse egale cu bărbații nu înseamnă că te victimizezi. Din contră, identifici problema, apoi

acționezi. Iar până nu numeşti chestiunea în cauză, adică «discriminare», nu ai cum să întreprinzi o acțiune pentru a o combate.

Scârțâie tare egalitatea de şanse la femeile de vârsta a treia, la mamele singure, la cele cu dizabilități, la femeile din etnia romă. Pentru ultima categorie sunt necesare chiar drepturi din primul val: la educație, de exemplu.

Problema cu egalitatea de şanse este că s-a născut «în convalescență», de sus în jos, via UE, dar deja ştim asta, însă consecințele acestei stări le resimțim din plin. Modul în care «a apărut» legea 202/2002 îmi aduce aminte de poveştile în care femeia nu a ținut cont de nu ştiu ce interdicție, mijlocul i-a fost strâns cu câteva cercuri din fier pentru a nu putea să nască. Apoi, printr-o atingere magică, după ispăşirea pedepsei, putea să dea naştere bebeluşului. Cam aşa şi la noi. Au încercat ONG-urile din România (cele preocupate de egalitate dintre femei şi bărbați, drepturile omului/ femeilor) să facă lobby pentru a fi adoptate legi care vizau non-discriminarea, egalitatea de şanse, dar… răspunsul: de asta ne arde nouă acum?! Apoi: vine UE şi gata, s-a rezolvat. Asta nu înseamnă că nu aplaud din acest punct de vedere integrarea.

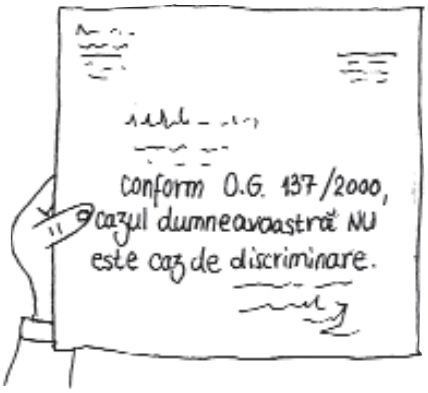

OPINIE
Florentina Ionescu

Echipa CARTEA NEAGRĂ: «Instituțiile înființate în domeniul egalității de șanse reprezintă (sau nu) şi vocea „minorităților"?»

Din păcate nu reprezintă nici măcar vocea majorității... În cadrul unuia dintre forumurile de discuții ale grupului de suport pentru femeile lesbiene şi bisexuale, grup pe care-l conduc în cadrul Asociației Accept, lansez întrebarea: «Ce înțelegeți prin feminism?». Şi se aşterne o mare tăcere. Insist: «Totuşi, trebuie să aveți măcar o idee vagă asupra termenului!». Un alt moment de tăcere. Apoi, mi se adresează următoarea întrebare: «Dar ajută la ceva feminismul ăsta?». Şi-mi încep o scurtă dizertație: «Feminismul, dincolo de definiția abstractă, ca aplicabilitate practică poate fi rezumat în ceea ce voi încerca să vă descriu printr-un exemplu simplu. O fată dintr-un orăşel de provincie, care este în ultimul an de liceu, poate avea curajul şi argumentele ca, în baza unei culturi feministe existente, să-şi poată convinge familia că are dreptul să se înscrie la universitate în loc să se gândească prematur la căsătorie şi copii. Înseamnă că îşi poate convinge mama că-i e mai util să citească o carte decât să învețe cum se găteşte un fel de mâncare. Că viața unei tinere femei se poate contura şi altfel decât ca bună soție şi mamă de familie. Că există şi pentru ea opțiunea consolidării unei cariere. Că în baza consolidării identității sociale şi profesionale îşi poate asuma şi existența unei alte opțiuni sexuale». Mi se dă dreptate. Continuu: «Ați fi interesate ca pe parcursul următoarelor luni să aflați mai multe despre feminism?». «Da». «OK. Atunci vă propun următoarea temă pentru săptămâna viitoare: fiecare dintre voi va căuta, pe internet, biografii ale personalităților feminine celebre ale secolului al XX-lea. Personalități care au avut un aport important în arte de orice fel, ştiințe exacte, politică etc. Sintetizați informația, concentrați totul in maxim două pagini şi printați. Apoi, în cadrul grupului, fiecare membră îşi va prezenta public personajul ales. Astfel, la încheierea tuturor prezentărilor, fiecare fată va pleca cu un bagaj de cunoştințe de 20 de ori mai mare decât cel cu care a venit. Ca sa putem deveni «feministe» puternice trebuie să ştim în primul rând ce mecanisme ale schimbării au declanşat de-a lungul istoriei prezențele feminine.»

Feminismul, pentru a ajunge la o formă militantă, progresistă chiar, trebuie să înceapă de la lărgirea orizontului informațional. Un om informat este un om puternic. Un om educat este un om care poate fi mult mai greu «desființat». Cultura, educația, instruirea specifică de orice fel modelează, formează personalități puternice. Argumentele constructive, vizavi de susținerea oricărui fel de subiect, vin dintr-o bază informațională solidă. Iar feminismul de-aici ar trebui să-și înceapă lupta.

Religia şi socializarea de gen

Anca Jugaru

După cum Evanghelia după Ioan începe prin vorbele «La început era Cuvântul», tot astfel biserica este cea dintâi (botezul), permanentă (sărbătorile religioase anuale, nunta) şi cea din urmă (înmormântarea) «instituţie» cu care venim în contact de-a lungul întregii vieţi, ocupând un loc central, chiar dacă subconştient, în mentalul colectiv. De vreme ce alegerea religiei este un aspect cultural şi deci personal, de cele mai multe ori «moştenit» o dată cu familia, învăţăturile, practicile şi obiceiurile religioase devin printre primele «achiziţii de cunoaştere» cu care ne confruntăm, preluate ca adevăruri absolute, aidoma aerului pe care îl respirăm. Înţelepciunea religioasă creştină, transmisă de Biserica ortodoxă prin neosteniţii săi slujitori, corpul preoţesc, propovăduieşte făţiş cele dintâi modele de gen conservatoare, tratând femeile în mod discriminatoriu, şi statuează subordonarea femeii de către bărbat ca pe un fapt natural.

Biserica ortodoxă nu împărtăşeşte afirmaţia conform căreia învăţăturile lui Hristos s-au schimbat de la o vreme la alta. Iar când trece la explicitarea locului şi a rolului femeii în familie, societate şi biserică, ortodoxia este categorică: femeia este nevrednică din naştere, femeia trebuie să fie supusă bărbatului său (prin taina căsătoriei), femeia este nevrednică atunci când naşte, femeia trebuie să tacă în biserică.

Femeia nevrednică din naştere

- ← Ca urmaşă a Evei, care a păcătuit, femeia e uşa diavolului sau a iadului (ianua inferorum), lucru pentru care ar trebui să facă penitenţă toata viata, «prin neascultarea ei, Eva a fost pricina de moarte pentru ea şi pentru întreg neamul omenesc», considerând-o murdară pentru un fenomen fiziologic normal şi vinovată pentru păcătoşenia întreagă a neamului omenesc (Tertulian, «De feminorum» in Patrologia, Bucureşti: Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1985, vol. II, p. 461).
- ← Urmând învăţătura lui Moise, Clement Alexandrinul are cuvinte înjositoare pentru femeie; el justifică prohibiţia bărbatului de a se atinge de soţia sa dacă ea este «la curăţia lunară. Că nu este cu cale să se întineze cu necurăţia trupului, partea cea mai fecundă a sămânţei, care după puţină vreme ajunge om, şi nici ca sămânţa să se scalde în curgerea murdară a materiei» («Pedagogul» in Scrieri, partea I, Bucureşti: Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1982, p. 282).

Pe baza unor asemenea scrieri, legislația bisericească ortodoxă întăreşte excluderea femeilor de la primirea Tainelor în această perioadă hemoragică: se interzice femeii de a se împărtăşi «în stare de curățire lunară» (can. 7), ea nu poate primi nici Taina botezului dacă este în această stare (Pravila Bisericească, Canoanele 2 al lui Dionisie Alexandrinul şi 7 al lui Timotei Alexandrinul).

← Numai femeia este şi azi purtătoarea «culpei» pentru «impuritate» fizică; astfel citim privitor la poluție: «cei cu scurgeri noaptea vor acționa după conştiința lor», dacă aceasta se întâmplă fără voia lor, «şi nu se va socoti un păcat», aceasta pentru bărbat; dar femeile, «cu scurgere de sânge obişnuită lor, să nu se atingă de cele sfinte până la a şaptea zi...» (Ierom N. Sachelarie, Pravila Bisericească, 1940).

Femeia nevrednică, supusă prin Taina Cununiei

← Slujba cununiei se face în naos, adică în sânul Bisericii, înaintea unei mese pe care se aşează Sfânta Evanghelie, cununiile, Sf. Cruce, sfeşnice cu lumânări şi inelele de logodnă. Mirele stă în dreapta, ca unul care este mai mare şi cap femeii, iar mireasa, la stânga lui, lângă inima lui şi ca una care este mai mică decât bărbatul, fiind făcută din coasta lui şi datorându-i supunere şi ascultare (Sf. Simion al Tesalonicului, Despre cinstita nunta, cap. 278, p. 180).

← După punerea cununiilor, se citeşte Apostolul: «22. Nevestelor, fiți supuse bărbaților voştri ca Domnului, 23. căci bărbatul este capul nevestei, după cum şi Hristos este Capul Bisericii, El, Mântuitorul trupului. 24 şi după cum Biserica este supusă lui Hristos, tot aşa şi nevestele să fie supuse bărbaților lor în toate. 25 Bărbaților, iubiți-vă nevestele cum a iubit şi Hristos Biserica şi S'a dat pe Sine pentru ea. ¯…× 28. Tot aşa sunt datori şi bărbații să-şi iubească nevestele, ca pe trupurile lor. Cine-şi iubeşte nevasta, se iubeşte pe sine însuşi.¯…× 33. Încolo fiecare din voi să-şi iubească nevasta ca pe sine şi nevasta să se teamă de bărbat», (Efesenii V, 20-33) în care Sfântul Apostol Pavel aseamănă nunta cu legătura sfântă dintre Hristos şi Biserică, îndemnând pe miri să se iubească unul pe altul. (Molitfelnic, «Rânduiala Nunții», Bucureşti: Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1984, p. 105).

Femeia nevrednică când naşte

- ← Femeia continuă să fie considerată vinovată şi murdară pentru faptul că a adus pe lume o nouă viaţă, chiar şi în condiţiile celei mai legitime şi mai sfinţite căsătorii. Pentru că a născut «în păcat» («căci, după cuvântul proorocului David, noi am fost zămisliţi în păcat şi suntem toţi întinaţi înaintea Ta» (Leviticul, III, 12, Bucureşti: Ed. Christiana, 2003), femeia lehuză este adusă, în mod obligatoriu, la biserică pentru curăţire, rânduielile Molitfelnicului ortodox spun: «Ai milă de roaba Ta aceasta (care a născut)... şi-i iartă păcatele… curăţeşte-o de necurăţia ei trupească... pe ea şi pe toţi cei care s-au atins de ea». Iar după 40 de zile (carantina) se citesc mamei rugăciuni în acelaşi scop şi din acelaşi motiv: «Spală-i toată murdăria trupului şi a sufletului ei, la sfârşitul acestor 40 de zile, şi fă-o vrednică de a se împărtăşi din Preacurat Trupul Tău şi din Scump Sângele Tău... Şi o învredniceşte a intra în Sfânta Ta biserică...» (Molitfelnic, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R, ed. a IV-a, 1984, p. 9-10).
- ← Aceeaşi carte de ritual diferenţiază «păcatul» mamei în funcţie de sexul noului născut: femeile care au născut sunt tratate ca necurate vreme de şase săptămâni dacă «rodul păcatului» este fată şi doar trei săptămâni dacă «rodul păcatului» este băiat (Levitic, XII, 2-8, care dispune ca «noul născut de sex masculin să fie dus la templu în a opta zi (momentul circumciziunii); dacă a născut o fetiţa, mama va fi «necurată două săptămâni şi va trebui să stea departe de templu, până se va «curăţi», după care va aduce jertfe pentru «păcatul» ei, Levitic, XII, 6).
- ← Chiar după înfăptuirea Sfintei Taine a Botezului, când este adus copilul pentru îmbisericire la şase săptămâni (40 de zile), mamei i se citesc noi rugăciuni pentru «curăţirea» ei: «spală-i întinăciunea trupului şi necurăţia sufletului la plinirea acestor patruzeci de zile», ca să se învrednicească «a intra în biserică», iar copilul nou-născut este adus în mijlocul bisericii şi apoi în faţa uşilor altarului; dar şi în acest moment ritual, fetele sunt oprite la uşa altarului, iar «de va fi parte bărbătească» copilul este dus în «sfântul altar» şi închinat la cele patru laturi ale Sfintei Mese (Molitfelnic, «Rânduiala Botezului», Bucureşti: Ed. Institutului Biblic si de Misiune al B.O.R., 1984, p. 49).

Biserica noastră se numeşte Ortodoxă, pentru că spune că păstrează neschimbate învăţăturile Sfinţilor Părinţi ai Ortodoxiei, care au trăit înaintea secolului al VII-lea. Pornind de la aceste premise, şansele unor modificări de substanţă în domeniul religios par imposibile, şi totuşi tot mai multe voci argumentează tot mai răspicat nevoia unor schimbări.

«În tradiţia religioasă creştină, femeia noastră nu poate aspira la vreo funcţie

în cadrul Bisericii, decât ca angajată în vreo funcţie administrativă, sau înlăuntrul monahismului unde ea îşi poate realiza vocaţia creştină. În nici un caz ea nu se poate gândi la vreo treaptă clericală, întrucât Ortodoxia creştină din Biserica noastră nu s-a decis încă asupra diaconiei harice a femeii ¯...×. Nu de hirotonie are nevoie femeia din aria creştinismului ortodox», opinează Anca Manolache, «ci de o reevaluare serioasă a poziţiei ei în societate şi mai ales în Biserică, acolo unde îşi îndeamnă ea fiii să se alinieze» (Anca Manolache, Problematica feminină în biserica lui Hristos, Timişoara: Editura Mitropoliei Banatului, 1994, p. 10-16).

OPINIE
Raportul Equal Opportunities for Women and Men. Monitoring law and practice in Romania
(Roxana Teşiu şi Florentina Bocioc, CPE, 2005)

Rectificările la legislaţia privind concediul parental – un pas înapoi
Conform legii nr. 19/2000, concediul parental putea fi luat de femei sau bărbaţi până când copilul atingea vârsta de 2 ani, sau, în cazul copilului cu dizabilităţi, până la vârsta de 3 ani şi reprezenta 85% din salariul mediu din ultimele 6 luni al respectivului părinte. Pentru a beneficia de acest drept, părintele trebuie să aibă acoperite asigurările sociale pe 6 luni.

Conform noii legi 507 din 2003 (care a intrat în vigoare în 2004):
← cuantumul a devenit unic reprezentând 85% din salariul mediu brut pe economie;
← pentru a putea beneficia de această sumă, unul dintre părinţi trebuie să aibă acoperite asigurările sociale pe o perioadă de cel puţin 10 luni (în loc de 6 cum era prevăzut înainte).

- Stabilind o sumă fixă (de multe ori sub salariul unui dintre părinţi – mai ales a tatălui – sau chiar a ambilor), legea nu mai încurajează bărbaţii să solicite concediu parental;
- Extinderea lungimii perioadei acoperite de asigurare sociala diminuează şansele femeilor şi ale bărbaţilor de a lua concediu parental.

Radiografie feministă

Mihaela Miroiu

Vă propun ca, indiferent de sexul cu care ne-am născut, să ne imaginăm o lume în care, pentru că suntem femei, ni se pot întâmpla lucruri care nu ar fi putut avea loc, sau care ar fi avut o probabilitate mult mai mică să se petreacă, dacă ne năşteam bărbaţi. Desigur, şi reciproca este valabilă: bărbat fiind, ţi se întâmplă lucruri care nu i se întâmplă unei femei sau nu la fel de mult (războiul, conducerea, responsabilităţile sociale, violenţa, competiţia publică etc.).

Societăţile sunt astfel configurate încât ele sunt, în diferite grade, societăţi patriarhale (excepţia notabilă de la această regulă o reprezintă ţările Scandinave). Deşi unele experienţe dintre cele de mai jos ar putea să ne fie complet străine în plan individual, ele nu sunt străine încă multor femei contemporane nouă.

Mai întâi, cu tehnologia actuală (ecografia) femeile au mai puţine şanse să se nască în comunităţile patriarhale, feţii femele pot fi avortaţi nu doar fiindcă sunt copii nedoriţi, ci şi fiindcă sunt fetiţe (expresia populară, inclusiv în comunitatea ţărănească românească, era aceea că o fată este «piatră în casă», o povară). Când oamenii din astfel de comunităţi nu dispuneau de tehnologii cu ajutorul cărora să afle sexul copilului în primele luni, uneori se practica uciderea nou-născutelor. Dacă te-ai născut, există şanse ca, de foarte mică, să ţi se facă extirpare de clitoris ca să nu ai plăceri sexuale când creşti, să rămâi fidelă, dar să oferi bărbatului astfel de plăceri (în comunităţile tradiţionaliste din nordul Africii mai există astfel de practici).

În multe credinţe populare eşti considerată mai departe de Dumnezeu decât bărbatul şi imaginea ta ca femeie nu are mai nimic sacru. Din acest motiv, uneori, trebuie să ai chiar faţa complet acoperită de un văl – în regimul taliban vălul (burqa) acoperea toată faţa, lăsând doar un grilaj pentru ochi – şi să stai ascunsă, departe de privirile bărbaţilor (cu excepţia soţului) şi în nici un caz nu ai ce căuta în societatea lor sau în discuţiile dintre ei.

În familie primeşti o educaţie diferită, în care eşti învăţată să îi îngrijeşti pe alţii, să te sacrifici pentru ei, să renunţi în favoarea lor, să fii sensibilă, să faci pe plac, să nu te revolţi. Poţi, în schimb, să plângi, să te văicăreşti, să fii cochetă şi capricioasă, să primeşti protecţie în schimbul îngrijirii. În multe istorii, inclusiv uneori în cea de azi, nu ai ce căuta la şcoală (talibanii le-au interzis fetelor din Afganistan să se ducă la şcoală în deceniile 8-9 ale secolului al XX-lea). Dacă însă ai voie, şcolile pot să fie demixtate şi tu să dobândeşti abilităţi de îngrijire specializate. Dacă sunt accesibile, sunt forme sau niveluri de învăţământ la care însă nu ai acces. Sau, părinţii te retrag de la şcoală după prima menstruaţie fiindcă trebuie să te mărite, evident fără să te întrebe – în această situaţie se află fetele rome din comunităţile

tradiționale, inclusiv cele din țara noastră, la începutul mileniului III.

După şcoală sau în loc de şcoală, cel mai adesea te căsătoreşti. Multă vreme, în anumite comunități şi acum, soțul devine «capul» tău în locul tatălui. În România, chiar şi în prezent, inclusiv în statisticile oficiale, se foloseşte termenul de «cap de familie» doar pentru bărbat; femeile devin capi de familie dacă sunt singure, divorțate, văduve. Tu nu poți dispune de bunurile proprii, nu poți semna contracte fără încuviințarea lui, îți administrează şi averea ta, are voie adesea să te bată legal, în limite «tolerabile», în schimb tu nu ai voie să ridici mâna asupra lui. În unele comunități el poate divorța, te poate repudia, tu nu ai aceste drepturi. Infidelitățile bărbatului sunt trecute cu vederea, ale tale îți pot distruge reputația sau te pot costa viața, uneori poți fi ucisă cu pietre. Soțul tău sau alți bărbați străini pot să te violeze, iar tu taci, fiindcă îți este teamă că ceilalți te vor acuza pe tine că i-ai provocat. Până în 2002 legislația românească nu incrimina violul conjugal, nici violența domestică în mod explicit. Tradițional, violul împotriva unei femei era tratat ca o lezare gravă a proprietății altui bărbat (tată sau soț) asupra femeii respective, ofensa era a bărbatului, nu a femeii grav vătămate.

Într-o lume patriarhală, formal tu nu poți hotărî dacă ai copii sau nu, câți anume poți să creşti, când e momentul potrivit să se nască. Fie hotărăşte tradiția, fie hotărăşte statul. Tradiția de obicei hotărăşte că aceasta este menirea ta şi trebuie să îi dai curs. Tu faci câți copii poți şi trăiesc câți dă Dumnezeu. Dacă tradiția este negată, atunci statul preia această sarcină şi decide să ai sau nu copii, dacă ai sau nu acces la avort şi anticoncepționale, dacă nu cumva eşti forțat sterilizată, până la ce vârstă e obligatoriu să ai copii, inclusiv cum să îi creşti. În România comunistă avortul a fost interzis începând cu 1966, conducând la moarte sau închisoare pentru numeroase femei care au făcut avorturi ilegale, precum şi la un număr mare de copii abandonați şi orfani. În China comunistă în schimb, politica era opusă: femeile erau adesea sterilizate forțat ca să nu nască mai mult de 2 copii. De obicei şi tradiția şi statul responsabilizează mamele pentru creşterea copiilor şi prea rar, foarte puțin sau deloc, tatăl. Uneori mama nici nu are dreptul să ceară stabilirea paternității (cazul României până în perioada interbelică).

Dacă eşti femeie într-o astfel de lume, atunci ştii că muncile de îngrijire îți vor fi atribuite. Vei găti, spăla, curăța pentru toată familia, inclusiv pentru soț, în fiecare zi, pentru că aceste munci nu au sfârşit, nu pot să fie «încheiate». Conform Barometrului de gen (2000), în România peste 80% din muncile casnice revin femeilor, numai 5% din familii fiind parteneriale în treburile gospodăreşti. Uneori eşti casnică şi aceasta este «treaba» ta, pentru care însă nu vei avea venituri proprii, vei rămâne la voința bărbatului de a-ți da «bani pe mână», dacă şi câți. Adeseori nu eşti casnică. Fie lucrezi în propria gospodărie la țară, fie ai un serviciu la oraş. Această situație nu te scuteşte de faptul că eşti prima şi adesea singura îngrijitoare a familiei şi afli cum arată dubla zi de muncă (de exemplu,

în România aproape jumătate din forța de muncă a fost și este reprezentată de femei – între 43-47%). De obicei, creșterea copiilor și gospodăria îți iau timp, astfel că profesional progresezi mai greu decât colegii tăi bărbați, dacă nu cumva ești obligată să renunți la studii sau la carieră. Dacă reușești să le echilibrezi, această «echilibristică» de una singură te costă un salariu mai mic, un post inferior în ierarhie, prestigiu profesional mai scăzut. Și vezi, indiferent cât de liberă, de emancipată și de avansată ești, că bărbații au performanțe superioare ție și, în acea lume, te resemnezi. Sau constați că în mod frecvent femeile muncesc în domeniile în care veniturile sunt mai mici. Sau că sunt mai mici fiindcă acolo muncesc femei. Când sunt tinere și atrăgătoare, adesea trebuie să accepte umilirea prin hărțuire sexuală ca să își obțină sau păstreze slujba. Fiindcă uneori veniturile proprii nu le ajung, femeile cu profesii depind de veniturile soților.

Poți însă să fii părăsită de soț sau de partener sau să nu ai unul anume și să crești copiii singură, cu un ajutor minimal din partea statului, sau fără nici un ajutor. În România, conform Anuarelor statistice (Comisia Națională de Statistică), mamele singure reprezintă în mod constant 90-92% din părinții singuri. De obicei, în acest caz faci parte din cea mai săracă parte a populației.
O mamă singură cu mai mulți copii este prototipul de persoana adultă săracă. Ei i se alătură văduvele vârstnice, căci femeile au avantajul că, deși trăiesc mai prost și muncesc mai mult, au, de obicei, o viață mai lungă (în România femeile trăiesc mai mult cu 6-7 ani decât bărbații). Aceste femei depind de stat, de familie sau de comunitatea proximă.

Se întâmplă să nu muncești (pentru că nu ai acces la slujbe sau pentru că sunt atât de prost plătite, încât nu poți trăi din ele), să nu ai avere și să nu te căsătorești încât să speri la întreținerea oferită de un bărbat în schimbul menajului, al creșterii copiilor și al serviciilor sexuale sau, pur și simplu, soțul să nu aibă venituri. În oricare dintre aceste situații, devii vulnerabilă. Dacă ești tânără, alții pot să profite să te vândă pe piața sexului, fără voia ta, să devii o sclavă sexuală. Alteori, îți vinzi singură serviciile sexuale. Clienți de obicei sunt, pentru că lumea este impregnată cu idei, publicații și reclame pline cu femei sexy, înfățișate ca foarte disponibile să fie consumate sexual. Vârful de lance al comerțului cu astfel de nevoi îl reprezintă pornografia. În acest fel, femeile devin dependente de mai mulți bărbați.

Ești învățată că celelalte femei sunt concurentele tale în tentativa de cucerire și menținere a unui bărbat și că solidaritatea este mult mai strategic să o manifești față de bărbați, căci culturile vorbesc despre fraternitate, nu despre suroritate («suroritatea», echivalent feminin al fraternității, nu este un termen recunoscut în dicționarele românești). Pe acest fond cultural, găsești destule motive să fii uneori inumană față de alte femei, poate chiar față de cele mai apropiate: fiica, mama, sora, soacra, prietena.

Politic poți să nu ai nici un drept. Acesta a fost cazul pentru femeile din

România pentru alegerile locale până în 1929 şi generale până în 1939, dar dreptul de vot a fost propriu-zis exercitat de către femei, în condiţii de alegeri democratice şi corecte, de-abia în 1990. Uneori, după intense eforturi de revendicare ale mişcărilor feministe, încep să ţi se recunoască astfel de drepturi. Poţi vota la alegeri locale, poţi vota şi la cele generale, poţi să candidezi pentru a fi aleasă. Şi faci acest lucru. De obicei votezi. Candidezi mult mai puţin fiindcă nu ai timp să te ocupi de politică, ştii mai puţine despre aceasta, nu participi la dispute politice, eviţi conflictele, nu agreezi stilul războinic. Eşti învăţată că o femeie dă putere celor din jur, nu o ia de la ei. Nici bărbaţii care gândesc patriarhal nu te încurajează, fiindcă nu vor alţi competitori şi nu vor să renunţe la monopolul pe dreptul de a fi îngrijiţi de femei. Într-un final, tu, ca femeie, ai probleme pe care nu are cine ţi le reprezenta la guvernare şi ai păreri şi interese care nu se pot regăsi în legi şi politici. Eventual nu afli nimic despre feminism, sau afli lucruri negative şi te jenezi să fii asociată cu o astfel de orientare care «îţi pune în pericol feminitatea» (a se citi supunerea la tradiţiile patriarhale). Cel mai adesea nici nu te gândeşti că drepturile pe care le ai se datorează feminismului şi nu generozităţii spontane a celorlalte orientări politice nefeministe.

Experienţele femeilor ca femei sunt neglijate în construcţia teoriilor despre cetăţenie, reprezentare, democraţie, dacă nu cumva, chiar în mod explicit, mari gânditori democraţi au construit modele ale cetăţeniei şi democraţiei care exclud femeile.

Cu alte cuvinte, trăieşti după ideile, teoriile, legile şi politicile pe care le fac exclusiv sau aproape exclusiv bărbaţii, după interesele şi stilul lor. Şi astfel, perpetuezi o lume a dependenţei femeilor de bărbaţi în locul unei lumi a autonomiei, a parteneriatului şi a interdependenţei.

(Din Mihaela Miroiu, Drumul către autonomie. Teorii politice feministe, Iaşi: Polirom, 2004)

OPINIE
Reghina Dascăl

Demonizarea în continuare, în forme subtile sau de-a dreptul fățișe, a feminismului; aruncarea lui în derizoriu; prezentarea lui drept mistificare a realității, drept ideologie: stângist, gălăgios, resentimentar şi vindicativ;
De- sau sub-valorizarea experienţelor feminine sau femeieşti;
Propunerile legislative pentru legalizarea prostituției şi maniera neglijentă şi chiar iresponsabilă în care au fost reprezentate în mass-media dezbaterile prilejuite de aceasta chestiune: blamarea exclusivă a femeii şi scoaterea din ecuație a bărbatului, ignorarea faptului că industria sexului este dominată de bărbați, medicalizarea sexualității feminine, propunerile cinice de transformare a unor zone din spațiul urban în «districte roşii», vehemența cu care se etalau avantajele birocratizării fiscale a prostituției cu consecința transformării statului în «marele proxenet» etc.;
Instrumentalizarea şi obiectificarea corpului feminin, definirea femeii prin calitățile ei fizice şi prin statut marital, mai degrabă decât prin statutul profesional;
Promovarea cu obstinație a stereotipului «frumoasă şi proastă», a prejudecății despre lipsa de discernământ, despre inadecvarea femeilor (în ciuda unui număr destul de mare de contraexemple) la gestionarea treburilor publice. Cu puțină vreme în urmă, postul Realitatea TV transmitea un reportaj de la o importantă întâlnire ce viza procesul de integrare în UE. Reporterul bărbat, înarmat cu o întrebare capcană (prezentând drept Preşedinte al Parlamentului European pe atletul multiplu campion Sotomayor), a intervievat în exclusivitate femei, având grijă să le aleagă pe cele mai arătoase, elegante etc. Cazul Udrea este un alt exemplu covârşitor;
Prezentarea în continuare a violenței împotriva femeilor sub aura senzaționalului ieftin, adesea drept infracțiune cu gravitate redusă, sugerând în continuare acceptabilitatea adânc înrădăcinată cultural a acestui tip de violență;
Nu există nici un mijloc de comunicare în masă care să promoveze constant idealul parteneriatului, care să încerce să formeze publicul în sensul parteneriatului în relația de cuplu, a asumării în egală măsură a sarcinilor domestice, de îngrijire, educare etc. în vederea subminării patriarhatului la nivelul vieții private.

discriminare

ANEXE

ANEXA 1

Lista colaboratoarelor/orilor la proiectul
Cartea neagră a egalității de şanse între femei şi bărbați în România:

ALEXE, Iris – Consultantă pe programe Anti-trafic – Asistență în vederea reintegrării pentru victimele traficului la Organizația Internațională pentru Migrație, Misiunea din România

ATEŞOAE, Roxana – Fundația ProWomen, Iaşi

TODOR, Arpad – Consultant UNDP, masterand la CEU Budapesta

BĂBAN, Adriana – Prof. univ. dr., Facultatea de Psihologie, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca

BALAHUR, Doina – Conf. dr., Facultatea de Sociologie, Universitatea «Al.I.Cuza», Iaşi

BĂLUȚĂ, Oana – Drd., Directoare Centrul de Dezvoltare Curriculară şi Studii de Gen «Filia»

BĂRĂGAN, Mihaela – Manager IT&C, Organizația Națională a Persoanelor cu Handicap din România

BORCESCU, Aurora – Profesoară, şcoala nr. 196, Bucureşti CUDRIȚESCU, – Lector universitar, Academia de Poliție Gianina Anemona

DASCĂL, Reghina – Conf. univ. dr., Coordonatoarea Masteratului de Gen socio-cultural: abordare interdisciplinară, Universitatea de Vest, Timişoara

HOJBOTĂ, Carmen – Fundația ProWomen, Iaşi

HURUBEAN, Alina – Preşedintă Asociația pentru Schimbare Socială (ASS), Iaşi

IONESCU, Florentina – Fundația Accept (conducătoarea grupului de suport pentru femeile lesbiene şi bisexuale)

JUGARU, Anca Christina – membră Societatea de Analize Feministe AnA

MAGYARI-VINCZE, Enikö	– Prof. univ. dr., coordonatoarea Masteratului de Gen, diferenţe şi inegalităţi, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca
MIHALACHE, Isabela	– Manageră de proiect, Roma Participation Program, Open Society Institute
MIHĂILESCU, Ştefania	– Cercetătoare, dr.
MIROIU, Mihaela	– Prof. univ. dr., coordonatoarea Masteratului Gen şi Integrare Europeană, Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, Bucureşti
NIŢĂ, Nicoleta	– Membră Societatea de Analize Feministe AnA,
PETREA, Alexandrina	– Consilieră, Ministerul Integrării Europene
POP, Anastasia	– Asociaţia pentru Promovarea Femeilor din România, Timişoara
POPESCU, Liliana	– Conf. univ. dr. Facultatea de Ştiinţe Politice, Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, Bucureşti
ŢAROVEANU, Ana-Maria	– Membră Societatea de Analize Feministe AnA
URECHE, Diana	– Consilieră, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării (CNCD)

ANEXA 2
LISTA ONG-URILOR CONTACTATE ÎN CADRUL MINI-SONDAJULUI TELEFONIC:

Fundația pentru servicii sociale Bethany
Confederația Națională a Femeilor din România
Asociația Femeilor împotriva Violenței – Artemis, Cluj
Asociația Femeilor Întreprinzătoare – Agenția ProFamilia
Asociația pentru Promovarea Femeii din România, Timişoara
Fundația «Pro Women»
Fundația Holt
Asociația Femeilor din România
Asociația Femeilor Optimiste FAPTE
Uniunea județeană a femeilor Dâmbovița
The Women's Institute
Asociația Oportunități de Afaceri pentru Femei
Asociația Femeilor Rrome din România
Asociația Culturală a Femeilor Lorantfy Zsuzsanna
Asociația Femeilor Manager din Braşov
Asociația Femeilor pentru Activități Pozitive, Toleranță şi Educație a Femeilor de Afaceri din România
Asociația Mamelor care îşi Cresc Singure Copiii
Asociația Națională a Femeilor din Mediul Rural
Asociația Pro Femeia
Asociația Femeilor Țigănci «Pentru copiii noştri»
Asociația pentru Emanciparea Femeilor Rome
Liga Femeilor Musulmane, Constanța
Societatea Doamnelor Bucovinene, Suceava
Uniunea Femeilor, Bihor

ANEXA 3
AI CARTE, AI PARTE… DE STUDII DE GEN

VOLUME

Bălan Elena, Elena Anghel, Marcela Marcinschi-Calineci, Elena Ciohodaru, Fete şi băieţi parteneri în viaţa privată şi publică: perspective de gen, Bucureşti: Editura Nemira, 2003.

Băluţă, Ionela şi Ionela Cîrstocea (ed.), Direcţii de cercetare în studiile de gen din România, Bucureşti: Colegiul Noua Europă, 2003.

Bucur, Maria şi Mihaela Miroiu (ed.), Patriarhat şi emancipare în istoria gândirii politice româneşti, Iaşi: Polirom, 2003.

Bulai, Ana şi Irina Stănciugelu, Gen şi reprezentare socială, Bucureşti: Politeia, 2004.

Ciupală, Alin (ed.), Despre femei şi istoria lor in România, Bucureşti: Universitatea din Bucureşti, 2004 (accesibilă online: http://www.unibuc.ro/eBooks/istorie/ciupala/index.htm).

Ciupală, Alin, Femeia în societatea românească a secolului al XIX-lea, Bucureşti: Ed. Meridiane, 2003.

Craia, Sultana, Îngeri, demoni şi muieri, Bucureşti: Ed. Univers, 1999.

Curic, Ina şi Lorena Văetişi, Inegalitatea de gen: violenţa invizibilă, Cluj-Napoca: Editura Eikon, 2005.

Dascăl, Reghina, Feminist Perspectives, Timişoara: Editura Universităţii de Vest, 2001.

Dragomir, Otilia şi Mihaela Miroiu (ed.), Lexicon feminist, Iaşi: Polirom, 2002.

Dragomir, Otilia (ed.), Femei, cuvinte şi imagini, Perspective feministe, Iaşi: Polirom, 2002.

Frunză, Mihaela, Ideologie şi feminism, Cluj-Napoca: Limes, 2004.

Frunză, Mihaela şi Theodora-Eliza Văcărescu (ed.), Gender and the (Post) 'East'/

'West' Divide, Cluj-Napoca: Limes, 2004.

Gal, Susan şi Gail Kligman, Politicile de gen în perioada postsocialistă. Un eseu istoric comparativ, Iaşi: Polirom, 2003.

Gal, Susan şi Gail Kligman (ed.), Reproducing Gender. Politics, Publics, and Everyday Life after Socialism, Princeton: Princeton University Press, 2000 (trad. rom. Reproducerea diferenţelor de gen. Politici, sferă publică şi viaţă cotidiană în ţările postsocialiste, Cluj-Napoca: EFES, 2003).

Grünberg, Laura (coord.), Mass-media despre sexe, Bucureşti: Tritonic, 2005.

Grünberg, Laura, (R)evoluţii în sociologia feministă. Repere teoretice, contexte româneşti, Iaşi: Polirom, 2002.

Grünberg, Laura (ed.), Gen şi integrare, Bucureşti: Centrul AnA, 2003.

Grünberg, Laura (ed.), Good Practice in Promoting Gender Equity in Higher Education in Central and Eastern Europe, Bucharest: UNESCO, CEPES, 2001.

Grünberg, Laura şi Mihaela Miroiu, Gen şi educaţie, Bucureşti: AnA, 1997.

Grünberg, Laura şi Miroiu Mihaela, Gen şi societate, Bucureşti: Alternative, 1997.

Kligman, Gail, The Politics of Duplicity. Controlling Reproduction in Ceauşescu's Romania, Berkeley & Los Angeles: University of California Press, 1998 (Politica duplicităţii. Controlul reproducerii în România lui Ceauşescu, Bucureşti: Humanitas, 2000).

Magyari Vincze, Enikö şi Petruţa Mândruţ (ed.), Performing Identities, Cluj-Napoca: Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, 2004.

Magyari Vincze, Enikö, Talking Feminist Institutions. Interviews with Leading European Scholars, Cluj-Napoca: Editura Fundaţiei Desire, 2002.

Magyari Vincze, Enikö, Diferenţa care contează. Diversitatea social-culturală prin lentilele antropologiei feministe, Cluj: Editura Fundaţiei Desire, 2002.

Magyari Vincze, Enikö, Ghizela Cosma, Ovidiu Pecican (ed.), Prezenţe feminine. Studii despre femei în România, Cluj: Editura Fundaţiei Desire, 2002

Magyari Vincze, Enikö (ed.). Femei şi bărbaţi în Clujul multiethnic, Cluj: Editura Fundaţiei Desire, 2001.

Manolache, Anca, Problematica feminină în biserica lui Hristos, Timişoara: Editura Mitropoliei, 1994.

Marinescu, Valentina, Muncile casnice şi satul românesc actual. Studii de caz, Iaşi: Polirom, 2002.

Mihai, Cristina, Familia monoparentală: o abordare politică, Bucureşti: Ed. Arefana, 2005.

Mihai, Cristina, Datoria de existenţă, Bucureşti: Ed. Arefana, 2001.

Mihăilescu, Ştefania, Emanciparea femeii române. Antologie de texte 1918-1945 (vol. II), Bucureşti: Editura Ecumenica, 2005.

Mihăilescu, Ştefania, Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929), Iaşi: Polirom, 2002.

Mihăilescu, Ştefania, Emanciparea femeii române. Antologie de texte 1815-1918 (vol. I), Bucureşti: Editura Ecumenică, 2001.

Miroiu, Mihaela, Drumul către autonomie. Teorii politice feministe, Iaşi: Polirom, 2004.

Miroiu, Mihaela, Guideliness for Promoting Gender Equity in Higher Education in Central and eastern Europe, Bucharest: CEPES, UNESCO, 2003 (versiunea în limba română: Politici ale echităţii de gen. Ghid pentru învăţământul universitar din Europa Centrala şi de Est, Bucureşti: Politeia – SNSPA, 2003.

Miroiu, Mihaela, Convenio. Despre natură, femei şi morală, Iaşi: Polirom, 2002.

Miroiu, Mihaela şi Maria Bucur (ed.), Patriarhat şi emancipare în gândirea politică românească, Iaşi: Polirom, 2002.

Miroiu, Mihaela şi Doina Ştefănescu (ed.), Gen şi politici educaționale, Bucureşti: Step-by Step, 2001.

Miroiu, Mihaela, Societatea retro, Bucureşti: Ed. Trei, 2000.

Miroiu, Mihaela, Gândul Umbrei. Abordări feministe în filosofia contemporană, Bucureşti: Ed. Alternative, 1996.

Miroiu, Mihaela (ed.), Jumătatea anonimă, Antologie de filosofie feministă, Bucureşti: şansa, 1995.

Mudure, Mihaela, These Women Who Want to Be Authors… Female Authorship during the Enlightenment, Cluj: Editura Universității, 2001.

Nicolaescu Mădălina (coord.), Cine suntem noi? Despre identitatea femeilor din România modernă, Bucureşti: Ed. Anima, 1996.

Nitiş, Olivia, Oglinda în faţa femeii, Timişoara: Editura Triade, 2004.

Olteanu, Cristina Liana; Elena-Simona Gheonea şi Valentin Gheonea, Femeile în România comunistă. Studii de istorie socială, Bucureşti: Politeia – SNSPA, 2003.

Pasti, Vladimir, Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România, Iaşi: Polirom, 2003.

Popescu, Liliana, Politica sexelor, Bucureşti: Ed. Maiko, 2004.

Popescu, Liliana (ed.), Gen şi politică. Femeile din România în viaţa publică, Bucureşti: Meta Graphos, 1999.

Szakacs, Simona, «Stereotipurile de gen în reclamele TV» in Septimiu Chelcea (coord.), Comunicarea nonverbală în spaţiul public, Bucureşti: Editura Tritonic, 2004, pp. 129-146.

Ştefănescu, Doina-Olga, Dilema de gen a educației, Iaşi: Polirom, 2003.

Toderean, Olivia (ed.), Itinerarii contestatare. Studii de teorie politică feministă, Bucureşti: Politeia – SNSPA, 2002.

Tudose, Cerasela, Gen şi personalitate: psihologie feminină şi psihologie masculină, Bucureşti: Ed. Tritonic, 2005.

Voiculescu, Sorina, «Gender, Informal Education and the Romanian Village At The Turn Between Milleniums», GeoJournal, 2004.

PUBLICAȚII PERIODICE

* * * Analize - Revistă de studii feministe (Societatea de Analize Feministe AnA, redactoră-şefă Laura Grünberg)

* * * Gender Studies (Centrul interdisciplinar de Studii de gen, Universitatea de Vest Timişoara)

* * * Secolul 20 – Femei şi feminisme, 7-9/1996;

* * * Journal for the Study of Religions and Ideologies, HTTP http://hiphi.ubbcluj.ro/JSRI/ (diverse numere);

STUDII, CERCETĂRI, SONDAJE

* * * Aspecte privind stereotipurile de gen în mass-media româneşti (Societatea de analize feministe AnA, ianuarie 2005).

* * * Barometrul de gen (Gallup, iulie-august 2000, HTTP: www.gallup.ro).

* * * Evaluarea reprezentării violenței în programele televizuale (CNA, august 2004, HTTP: www.cna.ro).

* * * Femeile şi bărbații în România, Bucureşti: CNS, PNU, 1999.

* * * Intoleranță, discriminare şi autoritarism în opinia publică (Gallup, octombrie 2003, HTTP: www.gallup.ro).

* * * Participarea femeilor în politică (Gallup, iunie 2003, HTTP: www.gallup.ro).

* * * Reprezentările televizuale ale violenței (CNA, noiembrie 2004, HTTP: www.cna.ro).

* * * Violența împotriva femeilor (Gallup, aprilie 2003 Bucureşti, HTTP: www.gallup.ro).

DESPRE AUTOARE

Ioana Borza.
S-a pierdut «academic» într-o tentativă de a cocheta cu politica, fiind de ceva timp «consilieră de gen» a Preşedintelui Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării. Va încerca să-şi revină «academic» pentru a termina doctoratul în ştiinţe politice, prin cât mai multe întâlniri cu prietenele şi implicare în alte proiecte. Restul e deja istorie: absolventă de Ştiinţe Politice, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca şi de masterat Gen şi Politici Publice de la Facultatea de Ştiinţe Politice, Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, Bucureşti.

Laura Grünberg.
Feministă «soft» cu state vechi în mişcarea de femei. Absolventă de matematică cu un doctorat în sociologie (cu o temă de sociologie feministă), coordonatoare de programe la Centrul UNESCO pentru învăţământ Superior (UNESCO-CEPES), profesoară asociată la masteratul de studii de gen de la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, membră fondatoare AnA, coordonatoarea revistei de studii feministe AnaLize, mamă, soţie, scriitoare... de ocazie (ordinea este discutabilă). Amatoare de sport şi de literatură şi filme pentru copii.
Încă se caută.

Theodora-Eliza Văcărescu.
Theo pentru prietene. Şi pentru prieteni, ca să le dea şanse egale. Este feministă de când îşi aduce aminte, dar, ca să fie sigură că această CALITATE nu îi este pusă la îndoială, a făcut un masterat de Studii de gen şi face un doctorat despre participarea femeilor la cercetarea şi munca sociale din România interbelică. Predă studii de gen, semiotică, tehnici de argumentare şi comunicare interpersonală la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării din cadrul Universităţii din Bucureşti. În timpul liber participă la diverse «proiecte», organizează seminarii şi conferinţe şi scrie email-uri. Toate legate de feminism şi de femei. Îi place să asculte Ada Milea, Ani diFranco, Alanis Morissette şi Isis. Este dependentă de ciocolată şi de calculator. Şi zâmbeşte mult :-)

Maria Plohotniuc

POVESTEA MARICICĂI. Benzi desenate

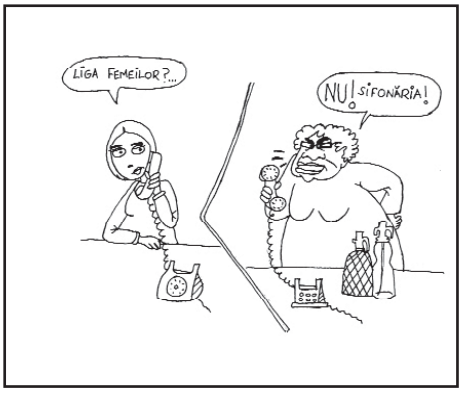

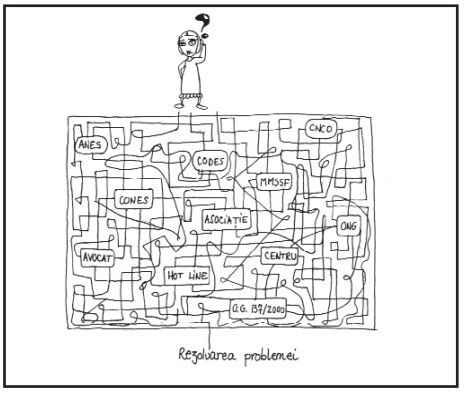

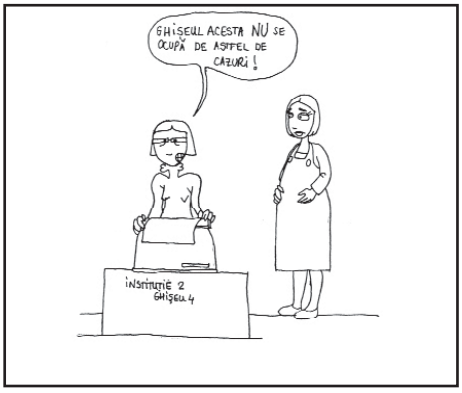

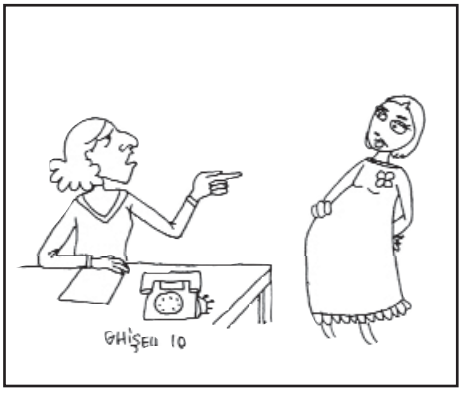

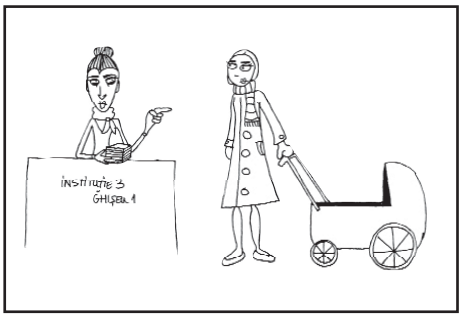
INSTITUȚIE 3
GHIȘEUL 1

78531

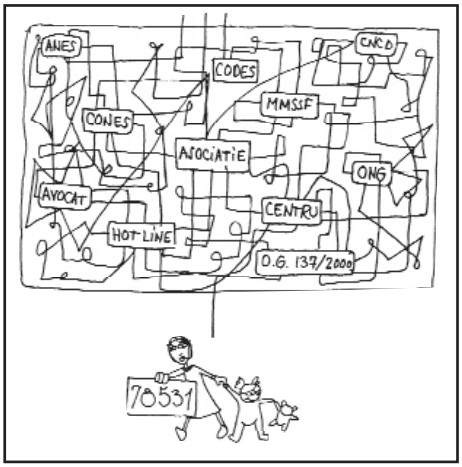
ANES
CODES
CNCD
MMSIF
CONES
ASOCIAȚIE
ONG
AVOCAT
CENTRU
HOT-LINE
O.G. 137/2000
78531

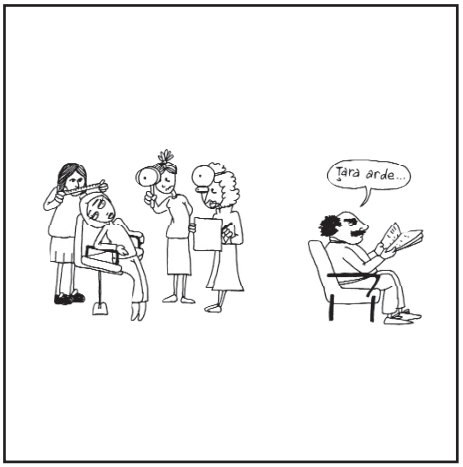
Țara arde...

... dar construcția epistemologică a dihotomiei A → non A?...

70531

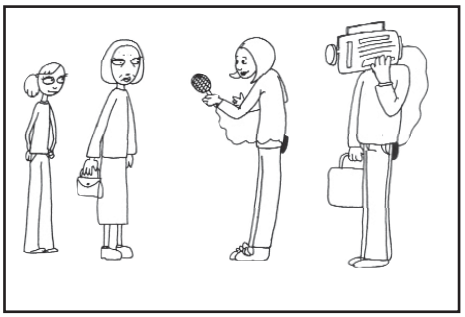

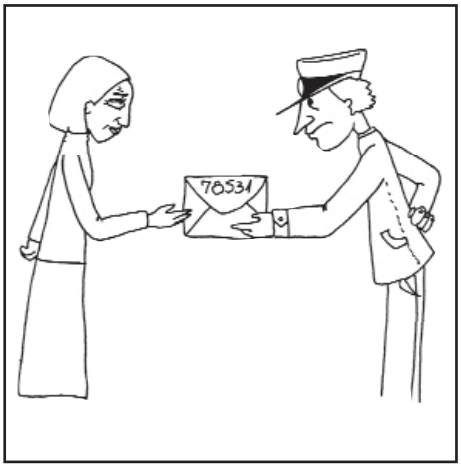
70531

Conform O.G. 137/2000,
cazul dumneavoastră NU
este caz de discriminare.

discriminare